

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 55.

Lördagen den 7 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till afgörande förelåg särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 3, angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem samt därmed i samband stående ämnen.

Uti en den 29 sistlidne februari till Riksdagen aflåten, till utskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition, n:o 92, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen,

att af arbetarförsäkringsfondens kapitaltillgång finge under åren 1905—1909 af Kungl. Maj:t disponeras högst 10 millioner kronor, att såsom lån tilldelas hushållningssällskap, föreningar eller arbetsgifvare, hvilka ville genom utlämnande af låneunderstöd bereda arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem, samt

att för lån, som af Kungl. Maj:t sålunda beviljades, skulle gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Låneunderstöd af medel, som af Kungl. Maj:t anvisas till beredande af egnahemslån, må endast utgå för bildande af sådant eget hem, där innehafvaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan utlämnas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (jordbrukslägenhet), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (bostadslägenhet).

Dylikt låneunderstöd må ej tilldelas annan än arbetare, man eller kvinna, som är svensk medborgare, äger god frejd samt hufvudsakligen af kroppsarbete har sin utkomst, och som visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande af ett eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

Angående sådant understöd i regeln ej utlämnas till den, som är under 25 lån af stats- eller öfver 50 år gammal.
medel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Mom. 2. Låneunderstöd, hvarom i mom. 1 förmäles, skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst två tredjedelar och högst fem sjettedelar af det med ledning af uppgjordt köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade sammanlagda värdet å jorden med därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst tre femtedelar och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Låneunderstödet må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 3,000 kronor.

Mom. 3. Hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare, som önskar erhålla lån af statsmedel för att däraf utlämna låneunderstöd för bildande af egna hem, skall före den 1 november året näst före det, för hvilket lån sökes, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd att utlämnas för bildande af jordbrukslägenheter och huru stor del för bildande af bostadslägenheter.

Mom. 4. Af Kungl. Maj:t beviljadt lån må af den, som undfått lånet, efter ingången af det år, för hvilket lånet beviljats, lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låntagaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låntagarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas.

Annan låntagare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af lånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande. Såsom säkerhet för dylik förbindelse må ej godkännas endast inteckningar i egnahemslägenheter, ej heller borgen, där den ej är utfärdad af kommun.

Rätten till utbekommande af beviljadt lån skall anses förverkad, därest lånet icke blifvit lyft före den 1 november det år, för hvilket lånet beviljats.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låninnehafvaren inom två månader efter därom erhållet föreläggande aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Lån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och en half procent om året.

Har dylikt lån icke vid utgången af det år, under hvilket detsamma i statskontoret lyfts, blifvit till låneunderstöd åt arbetare disponerad, skall hvad sålunda af lånet vid nämnda tidpunkt icke för med lånet afsedt ändamål tagits i anspråk jämte ränta till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t på ansökning af den, som undfått lånet, med-

gifver denne rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva lånebeloppet i fråga.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Finnes lånebelopp vara af hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom låneunderstöd för bildande af eget hem disponeradt, skall sådant lånebelopp, där ej hushållningssällskapet, föreningen eller arbetsgifvaren inom af Kungl. Majt förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående understödet i fråga uppgjorts, omedelbart därefter till statskontoret inbetalas.

Af hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare utbekommet lån skall, i den mån detsamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del.

Å amorteringsdelen erlægges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, en annuitet af sex och en half procent, däraf såsom ränta räknas tre och en half procent å det ogrundna kapitalbeloppet. Den första kontanta afbetalningen skall äga rum, när tre år förflutit från utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbekommit. Intill dess afbetalningen börjar, erlægges endast föreskrifven ränta.

Lånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förr än amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låninnehafvaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och afbetalning å lån, som af hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare innehafves, skall för hvarje år af låninnehafvaren till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad nästpåföljande år.

Mom. 6. Varder, sedan låneunderstöd af hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare åt arbetare beviljats samt lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, angående understödet upprättats, rätten till utbekommande af samma låneunderstöd eller del däraf, på grund af bestämmelse i kontraktet, af understödstagaren förverkad, eller varder af hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare redan utlämnadt låneunderstöd på grund af uppsägning å understödsgifvarens sida eller eljest till understödsgifvaren återbetaladt i annan ordning, än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det understödsbelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till understödsgifvaren återbetalats, inom en månad från det förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare, som undfått lån af statsmedel, icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalbetalning,

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

eller underlåter innebärfvare af dylikt lån, som af statskontoret erhållit föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet lånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

(Forts.)

Mom. 8. Rörande hvarje låneunderstöd, som af hushållnings-sällskap, förening eller arbetsgifvare utlämnas, skall, innan någon del af understödet må af understödstagaren uppbäras, mellan understödsgifvaren och understödstagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, innehållande, förutom de särskilda villkor och föreskrifter för understödets åtnjutande, som understödsgifvaren i hvarje fall kan pröfva erforderliga, bestämmelser i följande afseenden, nämligen:

beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande understödet lämnas, samt densammas egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

rörande låneunderstödet belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

huruvida låneunderstödet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas samt angående sättet och villkoren för lånemedlens utbekommande;

angående viss tid, inom hvilken låneunderstödet skall vara till fullo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall, där ej anstånd af understödsgifvaren medgifves, vara förverkad;

beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

rörande understödstagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häfdande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande; äfvensom

angående den kontroll från understödsgifvarens sida, som understödstagaren skall vara skyldig underkasta sig.

Vid uppgörandet af dylikt lånekontrakt skall lända till efterrättelse, att understödsgifvaren ej må för låneunderstödet betinga sig annan säkerhet än första in-teckning i lägenheten, och ej heller andra villkor i fråga om ränta och återbetalning än i mom. 5 här ofvan stadgats; dock att uppsägningstiden för understödets stående del må bestämmas till fem månader, att tiden, inom hvilken de årliga ränte- och kapitalafbetalningarna skola, där de icke gäldas i sammanhang med kronoutskylderna, vara af understödstagaren fullgjorda, må bestämmas till februari månads utgång samt att kontrahenterna må förbehålla sig rätt, understödstagaren att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen, än äfven före lånetidens utgång inbetala understödets stående del, samt understödsgifvaren att under nedan angifna förutsättningar uppsäga understödet till inbetalning å tid, som understödsgifvaren bestämmer, nämligen:

a) om understödstagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om understödstagaren visat sig försumlig i att erlægga föreskrifven ränte- och kapitalbetalning;

c) om understödstagaren försummar att erlægga brandförsäkringsavgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord eller byggnad, eller om byggnad nedrivnes eller bortflyttas och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för understödet ej vidare kan anses fullt betryggande;

e) om fastigheten helt och hållet eller till någon del genom köp eller annat fång öfvergår till ny ägare;

f) om understödstagaren genom bedräglig uppgift föranledt understödets beviljande;

g) om eljest sådana förhållanden inträffat, att understödstagaren, med hänsyn till det med understödet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Lånekontrakt, hvarom i detta moment sägs, skall upprättas i två exemplar, hvaraf hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom understödsgifvarens försorg ofördröjligen efter detsammans upprättande till landbruksstyrelsen insändas.

Mom. 9. Finner landbruksstyrelsen inkommet lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har styrelsen att därom ofördröjligen göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 10. Hushållningssällskap, förening eller arbetsgifvare, som undfått lån af statsmedel att utlämnas såsom låneunderstöd för bildande af egna hem, skall årligen före april månads utgång till landbruksstyrelsen afgifva fullständig redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det näst föregående året.

Mom. 11. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af sällskapet utlämnade egnahemslån varda genom vederbörandes försorg i sammanhang med kronoskatterna debiterade, indrifna och redovisade.

Vidare hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen,

att Kungl. Maj:t måtte äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunde finnas erforderliga, äfvensom medgifva sådan utsträckning i tiden för ingifvande till Kungl. Maj:t af ansökningar om lån af statsmedel för år 1905, som kunde blifva behöflig, för att lånerörelsen skulle kunna taga sin början under nämnda år, samt

att Kungl. Maj:t finge af arbetarförsäkringsfondens räntemedel årligen anvisa såsom bidrag till hushållningssällskapen för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Angående förluster ett belopp, motsvarande för hvarje hushållningssällskap en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvari lån af statsmedel för beredande af sällskapet på grund af från fonden utbekomna lån för beredande af tillfälle för arbetare att egna hemslån vid årets början häftat till staten.

på landsbygden för värfva egna hem.

(Forts.)

Till utskottet hade därjämte hänvisats följande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom Första Kammaren:

1:o) af herr *A. G. Svedelius*, n:o 62, om bildande af en egna-hemslånefond m. m.;

inom Andra Kammaren:

2:o) af herr *P. P. Waldenström*, n:o 238, om antagande af egnahemskommitténs förslag;

3:o) af herr *D. Holmgren*, n:o 241, om låneunderstöd åt afgående indelta knektar för inköpande af deras torplägenheter;

4:o) af herr *J. J. Byström*, n:o 242, om höjande af maximivärdet å bostadslägenheter till 4,000 kronor;

5:o) af herr *C. Lindhagen*, n:o 244, om låneunderstöd åt afgående indelta knektar och båtsmän för förvärfvande af deras torp;

6:o) af herr *E. A. Lindblad*, n:o 249, angående villkoren för försäljning af kronan tillhöriga jordbruksfastigheter;

7:o) af herr *M. F. Nyström*, med hvilken herr *V. L. Moll* instämt, n:o 251, om förändring i det föreslagna maximivärdet för bostadslägenheter samt om rätt jämväl för aktiebolag att förmedla egna hemslån;

8:o) af herrar *C. J. Ödman* och *C. H. Wallentin*, n:o 253, om låneunderstöd till förvärfvande jämväl af bostadslägenhet, hvars tomt innehafves endast med stadgad åborätt;

9:o) af herr *A. F. Janson* i Bråten *m. fl.*, n:o 256, om sänkande af låntagares minimiålder till 21 år;

10:o) af herr *G. M. Sandin m. fl.*, n:o 257, om egnahemsupplåtelser från kronans utarrenderade egendomar;

11:o) af herr *N. Persson* i Malmö *m. fl.*, n:o 261, om låneunderstöds utlämnande till bildande å staten tillhörig mark af egna hem med endast brukanderätt till jorden m. m.;

12:o) af herr *D. K. Bergström m. fl.*, n:o 263, om ändringar i och tillägg till Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande af arbetarförsäkringsfonden till beredande af egna hemslån;

13:o) af herr *S. H. Kvarnzelius m. fl.*, n:o 265, om egnahemslåns beviljande till bostadslägenheters uppförande äfven å till stad hörande område; samt

14:o) af herr *P. O. Lundell*, n:o 268, om bildande af en egna-hemslånefond m. m.

Utskottet hemställde:

A. att, med anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition äfvensom herr *Svedelius* motion n:o 62, herr *Waldenströms* motion n:o 238, i hvad den afsåge antagande af egnahemskommitténs förslag till lag om egnahemslån af statsmedel, herr *Nyströms* motion n:o 251, i hvad den afsåge rätt för aktiebolag att förmedla egnahemslån, herrar *Ödmans* och *Wallentins* motion n:o 253, herr *Bergströms m. fl.* motion n:o 263 och herr *Lundells* motion n:o 268, samt med afslag å herr *Byströms* motion n:o 242, herr *Nyströms* motion n:o 251, i hvad den afsåge olika maximivärden å bostadslägenheter, herr *Jansons* i Bråten *m. fl.* motion n:o 256, herr *Perssons* i Malmö *m. fl.* motion n:o 261 och herr *Kvarnzelius m. fl.* motion n:o 265, Riksdagen måtte:

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.
(Forts.)

1:o)

medgifva, att under åren 1905—1909 finge af Kungl. Maj:t disponeras högst 10 millioner kronor att såsom *statslån* tilldelas de hushållningssällskap samt för ändamålet särskildt bildade aktiebolag och föreningar (*låneförmedlare*), hvilka ville genom utlämnande af *egnahemslån* bereda mindre bemedlade arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem, dock att, hvad beträffade aktiebolag och föreningar, dylikt statslån finge tilldelas endast sådana, hvilka Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, funne vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga samt bereda tillräcklig trygghet för, att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade arbetare blefve på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjadt, och hvilkas bolagsordningar eller stadgar vore upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

2:o)

bemyndiga riksgäldskontoret att under åren 1905—1909 tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 10 millioner kronor för bildande af en *egnahemslånefond*, att för här ofvan angifna ändamål användas.

3:o)

besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skulle gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

Mom. 1. Egnahemslån må, med det i mom. 15 här nedan stadgade undantag, utgå för bildande endast af sådant eget hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader, och kan utlämnas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (*jordbrukslägenhet*), eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (*bostadslägenhet*).

Dylikt egnahemslån må ej tilldelas annan än arbetare, man

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.

(Forts.)

eller kvinna, som är svensk medborgare, äger god frejd, är känd för sparsamhet, nykterhet och hedrande vandel samt hufvudsakligen af kroppsarbete har sin utkomst, och som visserligen ej saknar medel att i någon mån bidraga till bildande af eget hem, men är i behof af kraftigt bistånd för dess förvärfvande; börande egnahemslån i regeln ej utlämnas till den, som är under 25 eller öfver 50 år gammal.

Mom. 2. Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjettedelar af det med ledning af uppgjordt köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader samt, då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde.

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 4,500 kronor och för bostadslägenhet 3,000 kronor.

Mom. 3. Låneförmedlare, som önska erhålla statslån för att därpå utlämna egnahemslån, skall före den 1 november året näst före det, för hvilket lån sökes, därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig ansökning, uti hvilken skall uppgifvas, huru stor del af lånet är afsedd för jordbrukslägenheter och huru stor del för bostadslägenheter.

Mom 4. Af Kungl. Maj:t beviljadt statslån må af vederbörande låneförmedlare efter ingången af det år, för hvilket lånet anvisats, och före den 1 november samma år på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot aflämnande af en utaf låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, af statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas. Statslånebelopp, som sagda dag kvarstår outtaget, återfaller till fonden.

Annan låneförmedlare än hushållningssällskap skall därjämte, innan någon del af statslånet må utbekommas, till statskontoret aflämna af statskontoret godkänd säkerhet för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom af statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, aflämna nya säkerhetshandlingar, som af statskontoret godkännas.

Mom. 5. Statslån, som af Kungl. Maj:t anvisats till beredande af egnahemslån, förräntas efter tre och sex tiondedels procent om året.

Hvad af dylikt statslån icke vid utgången af det år, under hvilket lånet i statskontoret lyfts, blifvit till egnahemslån disponerad, skall jämte ränta till statskontoret inbetalas före utgången af januari månad nästpåföljande år, där ej Kungl. Maj:t, på ansökning, med-

gifver låneförmedlaren rätt att ytterligare ett år för afsedt ändamål innehafva statslånebeloppet i fråga.

Finnes statslånebelopp vara af låneförmedlare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponeradt, äge Kungl. Maj:t föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart därefter jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Af låneförmedlare utbekommet statslån skall, i den mån densamma icke bör inbetalas i sådan ordning, som här ofvan i detta moment sagts, med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del.

Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blifvit till fullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet af sex procent och vid statslån, som utlämnats till beredande af egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet af sju procent, hvarvid i hvartera fallet såsom ränta räknas tre och sex tiondedels procent å det oguldna kapitalbeloppet af amorteringsdelen. Skyldighet att erlægga den första kapitalafbetalningen inträder, när tre år förflutit från utgången af det kalenderår, under hvilket lånet från statskontoret utbekommit. Intill dess kapitalafbetalningen börjar, erlägges endast föreskrifven ränta å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalats.

Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, hvarom i mom. 7 här nedan sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I hvarje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från den sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Ränta och afbetalning å statslån skall för hvarje år af låneförmedlare till statskontoret inbetalas före utgången af mars månad nästpåföljande år.

Mom. 6. Varder, sedan lånekontrakt, hvarom i mom. 8 sägs, blifvit angående beviljadt egnahemslån upprättadt, rätten till utbekommande af lånet eller del däraf af låntagaren förverkad, eller varder redan utlämnadt egnahemslån till låneförmedlaren återbetaladt i annan ordning än såsom årlig kapitalafbetalning å amorteringsdelen, skall det lånebelopp, till hvars utbekommande rätten förverkats eller som till låneförmedlaren återbetalats, inom en månad från det förverkandet skedde eller återbetalningen ägde rum, jämte ränta till statskontoret inbetalas.

Mom. 7. Ställer sig låneförmedlare icke till efterrättelse här ofvan meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalafbetalning, eller underlåter låneförmedlare, som af statskontoret erhållit

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

föreläggande att aflämna nya säkerhetshandlingar, att inom föreskrifven tid sådant fullgöra, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

Mom. 8. Rörande hvarje egnahemslån skall, innan någon del däraf må af låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, hvaruti bestämmelser i följande afseenden skola finnas intagna, nämligen:

beträffande belägenheten, storleken och värdet af den lägenhet, för hvars förvärfvande lånet lämnas, samt densammas egenskap af jordbrukslägenhet eller bostadslägenhet;

rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas, samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

angående viss tid, inom hvilken lånet skall vara till fulllo uttaget, vid äfventyr att rätten till utbekommande af ej lyft belopp skall vara förverkad;

beträffande hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras och tiden, inom hvilken de böra vara fullbordade;

rörande låntagarens skyldigheter i fråga om lägenhetens häf-dande och underhållande samt byggnadernas brandförsäkrande;

angående den kontroll från låneförmedlarens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig; samt

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

Mom. 9. Vid uppgörandet af det i mom. 8 omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

1) att tiden för vare sig lånets uttagande till fulllo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må bestämmas senare än till utgången af det år, under hvilket amorteringsskyldigheten inträder;

2) att låneförmedlaren ej äger för egnahemslånet betinga sig annan säkerhet än första inteckning i lägenheten, dock med undantag för det fall, hvarom i mom. 15 här nedan sägs;

3) och att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än i mom. 5 här ofvan angående statslån stad-gats, dock med undantag i följande afseenden, nämligen:

att uppsägningstiden för egnahemslånets stående del må kunna bestämmas till fem månader;

att tiden, inom hvilken de årliga ränte- och kapitalafbetal-ningarna skola, där de icke gäldas i sammanhang med kronoutsyl-derna, vara af låntagaren fullgjorda, må kunna bestämmas redan till februari månads utgång; samt

att kontrahenterna må kunna förbehålla sig rätt, låntagaren att, därest han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden af amorteringsdelen än äfven före lånetidens utgång inbetala egnahemslånets stående del i dess helhet eller delvis, samt låneförmedlaren att under nedan angifna förutsättningar uppsäga egnahemslånet till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

a) om låntagaren ej fullgör hvad i kontraktet föreskrifvits i fråga om lägenhetens bebyggande;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlægga föreskrifven ränte- och kapitalbetalning;

c) om låntagaren försummar att erlægga brandförsäkringsafgift för lägenheten eller eljest åsidosätter för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

d) om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrifves eller bortflyttas, och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande;

(Forts.)

e) om äganderätten eller — beträffande de lägenheter, som i mom. 15 här nedan afses — besittningsrätten till lägenheten i dess helhet eller del däraf genom köp eller annat fång från låntagaren öfvergår i andra fall, än då lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller af bröstarfvinge eller af efterlevande make och bröstarfvinge, hvilka behålla lägenheten oskiftad, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erhållande behörig;

f) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranledt egnahemslånets beviljande;

g) om eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.

Mom. 10. Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, hvaraf hvardera kontrahenten skall taga ett; och skall afskrift af kontraktet genom låneförmedlarens försorg ofördröjligen efter detsammes affattande insändas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Mom. 11. Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånets återbetalning eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2 eller eljest äro oförenliga med egnahemslånets ändamål, dock att tiden för egnahemslånets uttagande till fullo eller i kontraktet bestämda byggnaders fullbordande icke må utsträckas längre, än i mom. 9 stadgats.

Mom. 12. Inkomna lånekontrakt skola af Kungl. Maj:ts befallningshafvande granskas. Finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2, har Kungl. Maj:ts befallningshafvande

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem. att, med bifogande af infordrad förklaring från vederbörande låneförmedlare, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Mom. 13. Låneförmedlare skall årligen före april månads utgång till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet ingifva fullständig redogörelse enligt fastställt formulär för lånerörelsen under det näst föregående året, hvilka redogörelser det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att inom påföljande maj månad till landtbruksstyrelsen öfversända.

(Forts.)

Mom. 14. Därest hushållningssällskap så önskar och hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i ämnet gör framställning, äger Kungl. Maj:ts befallningshafvande ombesörja, att räntor och afbetalningar å af sällskapet utlämnade egnahemslån varda genom vederbörandes försorg i sammanhang med kronoskatterna debiterade, uppburna och redovisade.

Mom. 15. Till förvärfvande af bostadslägenhet, för hvilken med ständig och oinskränkt besittningsrätt upplåtits mark, tillhörande Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen, må egnahemslån tills vidare utgå, utan hinder däraf att låntagaren icke har äganderätt till lägenhetens tomtområde; ägande låneförmedlare att för dylika egnahemslån antaga den säkerhet, de pröfva lämplig.

4:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t måtte äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse funnes erforderliga, äfvensom medgifva sådan utsträckning i tiden för ingifvande till Kungl. Maj:t af ansökningar om statslån för år 1905, som kunde blifva behöflig, för att lånerörelsen skulle kunna taga sin början under nämnda år;

5:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t finge af egnahemslånefondens medel årligen anvisa såsom bidrag till hushållningssällskapen för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje hushållningssällskap en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvori sällskapet på grund af från fonden utbekomna statslån vid årets början häftat till staten;

6:o)

medgifva, att de kapitalinbetalningar, som å de från fonden utlämnade lånen verkställdes, finge intill utgången af år 1909 tilläggas fonden; äfvensom

7:o)

besluta, att riksgäldskontoret skulle af egnahemslånefonden er-

hålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom ofvanberörda medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades;

B. att herr *Holmgrens* motion n:o 241 och herr *Lindhagens* motion n:o 244 måtte genom utskottets hemställan under A här ofvan anses besvarade;

C. att herr *Waldenströms* motion n:o 238, i hvad den afsåge annat än antagande af egnahemskommitténs förslag till lag om egnahemslån af statsmedel, icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

D. att herr *Lindblads* motion n:o 249 och herr *Sandins m. fl.* motion n:o 257 icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet hade fogats reservationer:

af herr *Cederberg*;

af herrar *af Ekenstam* och *Montgomery*;

af herr *Benedicks*;

af herrar friherre *Lagerbring*, *Kronlund*, *Åkerlund* och grefve *von Rosen*, hvilka ansett, att hvad Kungl. Maj:t föreslagit i afseende på värdet af jordbrukslägenheter, å hvilka egnahemslån skulle få utlämnas, borde af Riksdagen bifallas;

af friherre *Lagerbring*; samt

af herr *Pantzarhielm*.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr *Henricson*, som yttrade: I afseende å sättet för föredragningen af föreliggande utlåtande får jag hemställa:

att utlåtandet föredrages punktvis, att punkten A 3:o måtte först föredragas samt detta ske momentvis;

att punkten A 3:o företages till afgörande reservationsvis, med förbehåll att, om sedermera vid behandling af punkten A 1:o medgifvande ej lämnas Kungl. Maj:t att disponera några medel för där afsedt ändamål, kammarens beslut rörande punkten A 3:o anses hafva förfallit;

att af de under punkten A 3:o upptagna moment icke må uppläsas andra än de, beträffande hvilka uppläsning begäres;

att vid behandling af mom. 1 af punkten A 3:o diskussionen må röra sig om hela förslaget; samt

att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet måtte lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Hvad herr *Henricson* sålunda hemställt blef af kammaren bifallet.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

Med anledning häraf föredrogs till en början det under *afd.*
A. punkten 3:o) upptagna

Mom. 1.

Härvid anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Odelberg:
Herr talman, mina herrar! Det nu föredragna betänkandet behandlar en fråga, egnahemsfrågan, som under de sista åren varit ganska mycket debatterad icke allenast i vårt land utan äfven i många andra länder. Den stora betydelse, som denna fråga äger för vårt folk i socialt afseende, är också så allmänt erkänd, att jag icke skall här upptaga kammarens tid med att vidare utveckla den saken, så mycket hellre som jag icke torde kunna andraga några nya synpunkter utöfver dem, som mångfaldiga gånger förut varit anförda.

Såväl Riksdagen i sin skrifvelse af år 1899 och den kommitté, som i anledning af denna skrifvelse blef tillsatt, egnahemskommittén, som ock alla myndigheter, hvilka haft tillfälle att yttra sig om kommitténs förslag, alla hafva kraftigt betonat vikten och betydelsen af att från statsmakternas sida något måste göras för främjande af denna sak.

Egnahemskommitténs förslag gick ut på att medel skulle anslås för att såsom lån utlämnas åt mindre bemedlade, välkända arbetare för att skaffa dem egna hem. I det afseendet hafva alla, som yttrat sig öfver förslaget, varit enstämmiga. Men rörande sättet, på hvilket dessa lån skulle utdelas, hafva meningarna varit ytterst delade.

Kommittén föreslog, som sagdt, att lån skulle beviljas för bildande af egna hem, dels bostadslägenheter och dels jordbrukslägenheter, dessa senare lägenheter dock icke större, än att innehafvarne af desamma ovillkorligen skulle vara hänvisade till att hos andra söka arbete för sin utkomst.

Vidare föreslog kommittén, att såsom låneförmedlare skulle tjänstgöra inom hvarje län bildade egnahemsnämnder med landshöfdingen såsom ordförande eller, vid förfall för honom, landssekreteraren. Vidare skulle i nämnden sitta landskamreraren och tre andra personer, af hvilka en skulle utses af hushållningssällskapet, en af landstinget och en af landshöfdingen — denne sistnämnde skulle vara kroppsarbetare.

Med dessa egnahemsnämnder skulle samverka kommunalnämnderna och egnahemsombud, hvarjämte äfven kronofogdar och länsmän fingo sina särskilda funktioner.

Lika eniga som de, hvilka hörts öfver kommittébetänkandet, varit angående beviljandet af lån, lika divergerande hafva åsikterna varit angående sättet för dessa låns utlämnande. Man har sagt, att den varit för mycket tillkrånglad, denna apparat, att den varit för mycket byråkratisk. Och landshöfdingeämbetena hafva nästan alla

afstyrkt att inrätta det på detta sätt, emedan de förklarar, att deras tid icke medgaf dem att utan anställande af biträden få denna lånerörelse sig anförtrodd.

Vidare har man dragit i betänkande, huruvida denna apparat skulle väcka det intresse för egnahemssaken, som erfordrades.

Då nu denna fråga öfverlämnades till jordbruksdepartementet, till hvilket den strängt taget, på det sätt den hittills behandlats, nämligen såsom en rent social fråga, egentligen icke hörde, var det med den största tillfredsställelse och glädje, som jag tog hand om densamma. Men herrarne kunna också förstå, att, då departementet har stora intressen i annat afseende att bevaka, jag af denna fråga skulle vilja göra icke blott en social fråga utan äfven en jordbruksfråga. Och jag hyser den orubbliga öfvertygelsen, att i händelse vårt lands vidsträckta, ännu ouppodlade mark skall kunna bringas under kultur, om produktionen af vår redan odlade jord skall kunna ökas, med ett ord, om jordbruksnäringen skall kunna höjas till allt större och större intensitet, måste det ovillkorligen ske därigenom, att vår jord sönderstyckas i mindre lotter och att dessa lotter brukas af en kunskapsrik jordbrukarestam, som med lif och lust ägnar sig åt sitt yrke och är fullt medveten om hvad enighet och sammanslutning kunna åstadkomma.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Då jag har sådana åsikter, kunna herrarne väl förstå, att jag för min del icke kunde acceptera kommitténs förslag. Jag ville i stället föreslå Kungl. Maj:t, att de jordbrukslägenheter, som komme att bildas, skulle blifva så pass stora, att den, som fick en sådan, uteslutande kunde ägna sin arbetskraft åt densamma. Ej heller kunde jag finna, att det sätt, på hvilket kommittén föreslagit, att länen skulle utlämnas, var fullt lämpligt. Jag kunde inte tänka mig, att hos egnahemsnämnderna och kommunalnämnderna skulle finnas det intresse, som ovillkorligen måste förefinnas för att föra denna sak fram. Jag sökte i stället få reda på passande mellanhänder och har trott mig finna sådana i vårt lands hushållningssällskap och föreningar, som tagit egnahemssaken i sina händer. Vårt lands hushållningssällskap ha under de sista åren visat det största intresse just för de små jordbrukarnes sak. Och hushållningssällskapen hafva ju genom sin organisation — sina förvaltningsutskott, i hvilka en mängd personer ha säte och stämma, genom de kretsafdelningar eller gillen, i hvilka de äro sönderdelade, med deras underafdelningar, hvar och en med särskild styrelse, genom de premieringsnämnder med olika ändamål, som hushållningssällskapen tillsätta och hvilka årligen resa omkring i länen, genom länsagronomerna, genom mejerikonsumlenterna, genom hushållningssällskapens sekreterare och skattmästare — möjlighet att taga saken om hand och föra den framåt.

Utskottet har välvilligt behandlat Kungl. Maj:ts förslag. Men i en punkt skiljer sig utskottet i väsentlig grad från Kungl. Maj:t. Och det är i en så pass viktig punkt, att jag anser mig böra något här beröra densamma. Utskottet har i denna punkt återfört frågan

Angående län af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

till samma nivå, som framställts i kommitténs förslag, nämligen att dessa jordbrukslägenheter icke skulle blifva större, än att arbetarne, som förvärfvade dylika, icke på desamma skulle ha sin bergning, utan fortfarande få söka arbete hos andra. Utskottet har därför föreslagit, att värdet å dessa lägenheter icke skulle sättas till högre än 4,500 kronor, under det att Kungl. Maj:t föreslagit 6,000 kronor.

Jag underskattar visst icke det sträfvandet att försöka kvarhålla på landsbygden och äfven locka dit arbetskrafter. Men jag tycker det skulle vara hårdt för den arbetare, som sätter det högre mål för sig att skaffa sig själfständighet och oberoende, att blifva helt och hållet utesluten från möjligheten därtill genom statens hjälp.

Man har också sagt, att egnahemsfrågans lösning skulle bidraga till att minska emigrationen, som under de sista åren tagit sådana fruktansvärda former. Men, mina herrar, icke kvarhåller man personer, på sätt här föreslagits.

De jordbruksarbetare, som begifva sig bort från landet, till Amerika, de fara nog icke dit för att erbjuda sina arbetskrafter åt andra, utan deras mål är naturligtvis att skapa sig en själfständig och oberoende ställning. Och försöka icke vi här i vårt land att göra något för den sakens skull, tror jag icke att vi hindra emigrationen.

Utskottet har i sin motivering för afslag på Kungl. Maj:ts förslag begagnat sådana ordalag, att man nästan kunde tänka sig, att det skulle bli ett tillstyrkande till Kungl. Maj:ts förslag. Men utskottet slutar med att påpeka, att det nu endast gäller ett försök, och därför vill utskottet sätta ned maximivärdet för här afsedda jordbrukslägenheter till 4,500 kronor.

Jag medger att det är ett försök, att vi få trefva oss fram, och Kungl. Maj:t har också sagt, att han betraktar allt detta som ett försök. Men om vi göra ett försök, hvarför icke utsträcka försöket så pass långt, att vi kunna samla den största möjliga erfarenhet.

Jag har velat ange min ståndpunkt till denna viktiga fråga nu i början af diskussionen. Jag har äfven åtskilliga andra mindre viktiga anmärkningar att göra mot utskottets förslag. Kanske jag kan komma i tillfälle att längre fram yttra mig därom.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! I den motion, jag väckt, yrkar jag, att låneunderstöd ej må utgå, där det beräknade värdet öfverstiger för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Hvad nu angår det senare beloppet, som skiljer sig från såväl egnahemskommitténs förslag som Kungl. Maj:ts förslag, så är det ett med 1,000 kronor förhöjdt belopp, som jag anser här böra föreslås, och jag har ansett mig ha goda skäl härför.

Det har också framgått af utredningen i detta ärende, att förhållandena kunna vara ytterst olika på olika platser, att man väl kan bygga ett eget hem för en summa af 3,000 kronor på en del platser, men i närheten af stora städer, exempelvis Stockholm och

för öfrigt en del andra mycket folkrika samhällen, där, som vi veta, taxeringsvärdena stå ganska höga, har det syntts mig och många med mig vara föga möjlighet att upprätta egna hem, om siffran skall ställas till 3,000 kronor. I och med det, att man bestämt siffran till 3,000 och i och med det att man förnämligast afsett, att dessa hem skulle byggas på landsbygden, synes mig, att man utestängt så väl de största samhällenas arbetare, som de minsta stadssamhällenas arbetare från att komma i åtnjutande af här afsedda lån. Med de minsta stadssamhällena menar jag då sådana, som ha stora kringliggande arealer och där det egentligen icke kan vara någon som helst idé för en arbetare att söka sig utom stadens område för att få en tomt att bygga på, och där det icke heller kan vara ifrån stadens synpunkt någon idé med en sådan utflyttning i och för bebyggande, enär staden mycket väl behöfver det folk, den har, inom sitt område.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Men hvad nu särskildt angår de större städerna, de större samhällena, så finnes det flere yttranden, som gå ut på att denna siffra är alldeles för liten, och jag har därför ansett, att man skulle kunna gå åtminstone till 4,000 kronor.

Hvad angår den andra siffran, som jag icke har haft anledning att i min motion särskildt vidröra, kan jag instämma med dem, som yrkat på att sätta den till 6,000. Jag vill också nu helt kort säga, att jag tycker herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet så väl motiverat denna mening, att jag icke förstår, huru de äro beskaffade, som icke inse det befogade uti den framställning, Kungl. Maj:t har gjort i detta fall.

Jag tror för min del icke att det går, att det lämpligen låter sig göra att bilda några själfständiga jordbruk med mindre summa än den här föreslagna eller 6,000 kronor; och jag vill bland annat stödja detta på ett uttalande, ett tongifvande uttalande från Norrland, min hemtrakt. Där har man alldeles tillräckligt med en sådan jordbrukarebefolkning, som icke kan lefva på sitt jordbruk, utan som är hänvisad till att förtjäna en del af sitt lifsuppehälle på annat sätt. Visserligen icke sådana småbrukare, som ha sitt arbete förnämligast hos större landtbrukare, utan sådana, som ha sin biförtjänst hos bolagen, och dessa utgöra ett slags jordbruksproletariat, som jag tycker Riksdagen icke bör bidraga till att öka, om det också skall ske under någon annan form än hittills varit fallet. Jag biträder därför den meningen, att siffran bör sättas till 6,000.

Det är ett annat uttryck uti den här afsedda paragrafen, som jag icke förstått mig på, hvarken med den form den fått enligt Kungl. Maj:ts förslag, — som jag dock tycker är bättre i dess helhet, om också icke precis i denna punkt — ej heller med den form den fått i egna hemskommitténs eller utskottets förslag. Det gäller nämligen frågan om, att man skall låna minst hälften af det belopp egendomen är taxeringsvärderad till. Jag förstår väl, att de kunna behöfva låna hälften och litet till, men jag förstår icke, hvarför de

N:o 55.

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

skola vara tvungna att låna åtminstone hälften för att få åtnjuta det här ifrågasatta lånet. Ty nog kan det finnas sådana, som behöfva låna, fastän de icke behöfva låna till minst hälften af fastighetens värde. Sådana kunna nog finnas, men jag kan icke se något, som talar för att de icke skola få låna mindre än hälften; ty som bekant: ju mer man lånar, ju mer skyldig blir man.

Så kan jag också tänka mig, att här kan ifrågakomma sådana, som hafva något litet medel, och åt hvilka man därför med förtroende kunde utlåna något större belopp, som de skulle komma att sköta på sätt här afsetts. Återigen kan det finnas en del andra, som visserligen kunna vara kunnigt folk, men som ingenting ha af hvad här åsyftas, men hvilka kanske ej heller på annat sätt kunna komma i åtnjutande af den hjälp, som man afser att bereda genom egnahemslån.

Jag vill sluta med att erinra om att så mycket talats, ja, riktigt ståtliga och varmhjärtade tal ha hållits, och mycket har skrifvits om att man bör hämma emigrationen, som tar ifrån oss mycket af våra bästa krafter.

Men då det gäller att vidtaga åtgärder, som skulle vara ägnade att i någon mån minska emigrationen, då blir man försiktig och vill knappast göra något.

Jag vill därför framställa det yrkande, att senare delen af mom. 2 måtte få följande lydelse: »Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger, för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Herr Brock: Herr talman! Om man anställer en jämförelse emellan utskottets utlåtande och egnahemskommitténs betänkande, utfaller denna jämförelse icke uteslutande till fördel för utskottets utlåtande. Man måste vid en sådan jämförelse framför allt lägga märke till en grundväsentlig skillnad emellan de båda olika förslagen. Och denna olikhet består i den olika ställning, hvori låntagarna enligt de båda förslagen komma. Enligt utskottets förslag blifva låntagarna helt och hållet låneförmedlarnes galdenärer, hvar emot de enligt egnahemskommitténs förslag skulle blifva statens galdenärer. Enligt utskottets förslag har staten icke omedelbart, icke direkt något att skaffa med en låntagare; staten kan inverka på honom endast medelbart, endast medelbart göra sin vilja gällande, nämligen så till vida, att staten kan under vissa vilkor hos låneförmedlaren uppsäga lånen och ålägga honom att återbetala medlen. Det finnes således enligt utskottets förslag ej något rättsförhållande mellan staten och låntagarna. Kan man nu ändock säga, att såväl statens som låneförmedlarnes och låntagarnes intressen blifvit vederbörligen tillgodosedda genom utskottets förslag? Hvad nu först angår statens intressen, så har staten, som tillsläpper medlen, naturligtvis framför allt intresse af att dessa medel icke utbetalas till andra än sådana personer, som böra bekomma dylika lån, och äfvenså

har staten naturligtvis lika stort intresse i att de, som erhållit lån, icke få behålla dessa lån, därest de komma i sådan ställning, att de icke längre uppfylla villkoren för att erhålla egnahemslån. Huru tillgodoses då först och främst statens instressen vid lånens utlämnande? Det finnes föreskrifvet, att därest »statslånebelopp finnes vara af låneförmedlare genom aftal, upprättadt i annan ordning, än i mom. 8 och 9 sägs, eller i strid mot föreskrifterna i mom. 1 och 2, såsom egnahemslån disponerad, Kungl. Maj:t äger föreskrifva, att sådant statslånebelopp skall, där ej låneförmedlaren inom af Kungl. Maj:t förelagd tid förmår styrka, att behörigt lånekontrakt angående ifrågavarande egnahemslån uppgjorts, omedelbart därefter jämte ränta till statskontoret inbetalas.»

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.
(Forts.)

Man kan ju säga, att därigenom statens intresse är i viss mån tillgodosedt. Men det är dock så endast i viss mån. Ty den befattning, som, enligt mom. 12, Konungens befallningshafvande skall hafva med granskningen af lånekontrakten, är naturligtvis till stor del endast en formell granskning. Och Kungl. Maj:ts befallningshafvande lika litet som Kungl. Maj:t själf har något att skaffa med åtskilliga af de rent materiella bestämmelserna i lånekontrakten, t. ex. bestämmelserna om hvilka byggnader böra å lägenheten uppföras, om låntagarens skyldigheter med afseende å häfden och underhållet af lägenheten m. m. dylikt.

Om man nu också skulle kunna anse, att statens intresse är någorlunda väl tillgodosedt, då det är fråga om hvem som skall erhålla lån, så gäller det att se till, huruvida man tillgodosett statens intresse af att de villkor, som gälla, då lånen utlämnas, fortfarande uppfyllas, så länge lånen innehafvas. Hvilka bestämmelser finnas nu stadgade för att tillgodose detta statens intresse? Inga dylika bestämmelser finnas. Det finnes visserligen föreskrifvet, att i lånekontrakten kunna intagas bestämmelser därom, att låneförmedlaren skall äga uppsäga egnahemslånet till inbetalning, »därest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma». Men härvid är att iakttaga, att denna rätt endast kan förbehållas *låneförmedlaren*. Staten har ingenting att säga i detta afseende. Man kan då möjligen invända, att låneförmedlaren bör väl anses skola tillgodose statens intressen. Visserligen, men låneförmedlarens intresse, sedan lånet utlämnats, ligger nog i främsta rummet däri, att den säkerhet, han erhållit, icke förminskas. Låt oss t. ex. tänka oss det nära till hands liggande fallet, att en arbetare, som erhållit ett egnahemslån, året därefter erhåller ett någorlunda stort arf. Han borde då rätteligen icke få längre innehafva lånet, hvilket då i stället borde tilldelas en annan arbetare, som verkligen vore i behof af detsamma. Så som det är föreslaget nu, kan emellertid staten icke alls på något sätt ingripa i ett sådant fall, och låneförmedlaren endast för så vidt i kontraktet finnes intagen en bestämmelse af samma innehåll som i mom. 9

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

punkten g). Staten har således faktiskt afsagt sig all rätt att vaka öfver att lånet fortfarande innehafves af en sådan person, som bör anses vara därtill berättigad enligt bestämmelserna i punkten 3:o), mom. 1 och 2. Men det kan väl icke vara rätt, att staten sålunda afsäger sig all kontroll. För mycken kontroll är icke bra, men ingen kontroll är ej heller bra. Och då det finnes föreskrift om att staten skall genom ett af sina organ, nämligen Kungl. Maj:ts befallningshafvande, granska de inkomna lånekontrakten, och det därtill finnes föreskrifvet, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om han finner lånekontrakt ej vara upprättadt i enlighet med bestämmelserna i mom. 8 och 9 samt med iakttagande af föreskrifterna i mom. 1 och 2 — dessa innehålla villkoren för låns erhållande —, skall därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, så synes det mig, som om det jämväl bort inflyta någon bestämmelse, gående därpå ut, att staten skulle i någon form kunna ingripa, därest de föreskrifna villkoren icke vidare uppfyllas. Jag kan taga äfven ett annat exempel, lika enkelt som det förra. Vi tänka oss, att en arbetare erhållit ett egnahemslån för en bostadslägenhet. Året därpå blir han emellertid i tillfälle att på sin tomt uppföra ett stort, dyrbart hus. Då bör han naturligtvis icke längre innehafva detta lån, som är afsedt för arbetare till hjälp för byggande af en mindre bostad.

Huru ställa sig nu utskottsförslagens bestämmelser med hänsyn till låneförmedlarens intresse? Förhållandet mellan staten och låneförmedlaren kan nog anses vara för den senare tillfredsställande regleradt. Men detta gäller ej om förhållandet mellan låneförmedlaren och låntagaren. Jag skall här särskildt erinra om ett par bestämmelser, som utskottet intagit i sitt förslag. Utskottet har sagt i mom. 8 sista punkten, att i kontraktet skall intagas bestämmelse »därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen af lånekontraktets bestämmelser skola afgöras af skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum». Jag skulle hafva förstått det lämpliga i att intaga en bestämmelse om att i kontrakten skola förekomma föreskrift om huru tvister emellan låneförmedlare och låntagare skola afgöras. Men icke kan det vara rätt att tvinga låneförmedlarne att i fullkomligt enskilda aftal afsäga sig de vanliga af staten åt enhvar medgifna rättsmedlen. Utskottet säger visserligen i sin motivering, att låneförmedlaren naturligtvis icke är beröfvad de vanliga exekutiva utvägarna, som tillkomma en fordringsägare. Utskottet säger nämligen på sid. 141: »Det torde falla af sig själf, att det föreslagna stadgandet icke utesluter exekutiva åtgärder, där sådana äro tillåtna». Men jag påstår, att genom förenämnda af utskottet föreslagna bestämmelse långifvaren beröfvas möjligheten att använda vissa exekutiva åtgärder. Jag tänker mig t. ex. det fallet, att en låntagare förstör egendomen eller åbyggnaderna därå. Låneförmedlaren har då intresse af att få ett sking-

ringsförbud för låntagaren, och sådant förbud kan öfverexekutor meddela. Men det finnes uttryckligen föreskrifvet, att, därest ett sådant förbud skall gälla, fordringsägaren skall inom viss tid uttaga stämning å gäldenären eller lagsöka honom. Om nu emellertid en sådan bestämmelse, som den af utskottet föreslagna, antages, har ju låneförmedlaren afsagt sig rätten att använda det vanliga rättegångsförfarandet. Och således skulle ock det meddelade skingringsförbudet förfalla.

Angående län af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

Forts.)

Utskottet har vidare i mom. 9 punkten e) intagit en bestämmelse, gående därpå ut, att därest lägenheten i dess helhet öfvertages antingen af efterlevande make eller bröstarfvinge eller af efterlevande maka och bröstarfvinge, eller ock af annan person, hvilken är till egnahemslåns erbållande behörig, den nye ägaren i ty fall skulle utan vidare inträda i den förres rätt, d. v. s. låneförmedlaren skulle icke få uppsäga lånet till inbetalning. Jag kan icke förstå, huru utskottet tänkt sig tillämpningen af denna bestämmelse. Man får väl åtminstone antaga, att i så fall den nye ägaren skall skriftligen förbinda sig att uppfylla det gamla kontraktet. Men där- om finnes icke det ringaste föreskrifvet. Vidare är att besinna, att förhållandet emellan låneförmedlare och låntagare är i viss mån ett personligt förhållande. Det måste råda, så att säga, ett visst förtroende mellan låneförmedlaren och låntagaren. Och det kan ju mycket väl hända, att man visserligen icke mot den nye ägaren kan invända, att han enligt punkt 3:o mom. 1 och 2 icke är berättigad att erhålla lånet, men att man ändock anser honom olämplig att innehafva detsamma. I ett sådant fall skulle låneförmedlaren vara förhindrad att uppsäga lånet.

Jag kan icke heller underlåta att i detta sammanhang anmärka en annan olägenhet af detta stadgande om äganderättens öfvergång till efterlevande make eller arfvinge eller till efterlevande maka och arfvinge eller till annan ny ägare. Därest denna rätt att öfvertaga ett egnahemslån skulle bli så ovillkorlig, som här är föreslaget, skulle naturligtvis — jag antager, att den, som fått egnahemslånet, dött och att arfskifte skall äga rum efter den aflidne — sterbhusdelägarne alltid resonera sålunda: »Efter som den nye ägaren är berättigad öfvertaga egnahemslånet, som löper med lägre ränta, än den som betingas för vanliga lån, som mot in-teckning beviljas en fastighetsägare, så åtnjuter han en ekonomisk fördel. Den fastighet han nu erhåller, är således också värd mera än en fastighet, som är besvärad af ett vanligt in-teckningslån». Och därför åsätta de fastigheten ett högre värde vid det skifte, som de företaga, och fördela så att säga den ekonomiska fördel, som ligger i egnahemslånet, på flera händer. Men på detta sätt blir ju själfva hufvudändamålet med stadgandet om rätten att öfvertaga egnahemslånet förfeladt. Ty den nye ägaren, som således nödgats betala mera för fastigheten, kommer naturligtvis icke i faktiskt åtnjutande af den fördel, som den lägre räntan å egnahemslånet är afsedd att innebära.

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

Jag skall be att få göra ännu ett par erinringar. Utskottet har i mom. 11 af punkten 3:o föreslagit följande bestämmelse: »Låneförmedlare vare obetaget att under lånetiden medgifva låntagare de lindringar i afseende å egnahemslånet återbetalning eller låntagarens skyldigheter i öfrigt, hvilka icke strida mot föreskrifterna uti mom. 1 och 2...» o. s. v. Nu synes det af mom. 8, att utskottet tänkt sig, det uppkomna tvister emellan låneförmedlare och låntagare skulle afgöras genom skiljemän. Men därest nu ett aftal skulle enligt detta mom. 11 vara emellan låneförmedlare och låntagare träffadt om lindringar i afseende på egnahemslånet återbetalning — ett sådant aftal kan ju träffas under tiden, efter det kontraktet upprättats — och därest sedermera tvist skulle uppkomma rörande rätta tolkningen af ett sådant aftal, så finnes ingen bestämmelse, hur en sådan tvist skall afgöras. Man skulle således i vissa fall få vända sig till skiljemän för slitandet af en tvist, i andra fall åter skulle det vanliga domstolsförfarandet härför anlitas.

Vidare har utskottet i mom. 9 under d) upptagit en bestämmelse, att låneförmedlaren kan förbehålla sig rättighet att lånet skall anses vara till betalning förfallet »om fastigheten vanvårdas till jord och byggnad eller om byggnad nedrivnes eller bortflyttas, och värdet å lägenheten därigenom så minskas, att säkerheten för egnahemslånet ej vidare kan anses fullt betryggande». Ja, äfven om ett dylikt förbehåll icke intagits i lånekontraktet, så är dock, enligt uttrycklig bestämmelse i gällande lag, en långgifvare under ofvannämnda förhållanden berättigad att få betaldt. Inteckningslagen innehåller ju en bestämmelse därom att, om intecknad egendom vanvårdas eller fördärfvas, det intecknade beloppet är till betalning förfallet, äfven om det eljest icke vore det.

Utskottet har, såsom jag förut nämnde, i puukt g) af detta mom. 9 intagit en bestämmelse, att låneförmedlaren kan förbehålla sig rättighet att uppsäga lånet, därest »eljest sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med egnahemslånet afsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma.» Men det är enligt mitt förmenande icke nog med att en dylik bestämmelse kan intagas, utan det bör jämväl i låneförmedlarens intresse lemnas föreskrift om att densamma alltid *skall* i lånekontraktet intagas.

Slutligen har utskottet föreslagit flera bestämmelser i fråga om låneförmedlarens skyldighet att vid återbetalandet af utbekommet statslån erlägga ränta, men det finnes ingenstädes i utskottets förslag någon bestämmelse om, från hvilka tider dylik ränta skall erläggas. Detta borde dock hafva utsatts, ty eljest skulle i detta afseende många tvister kunna uppkomma.

Herr talman! Jag skall, åtminstone för det närvarande, icke framställa något yrkande.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke

underlåta att uttrycka mitt beklagande af att blott en så kort tid kunnat ägnas åt denna viktiga frågas förberedande behandling inom Riksdagen. Den kungl. propositionen inkom till Riksdagen så sent, att det utskott, åt hvilken utredningen anförtrotts, först efter påskferiernas slut kunde börja sitt arbete. Och först för två dagar sedan har detta utskotts betänkande i frågan inkommit på kamrarnas bord. Vi hafva således endast haft på oss två dagar för att sätta oss in i detta vidlyftiga betänkande. Under sådana förhållanden är det tydligt, att Riksdagen knappast kan sägas vara tillräckligt beredd på att nu fatta beslut i denna för vårt land så viktiga fråga.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Såsom de talare, hvilka hunnit genomläsa utskottsbetänkandet, torde hafva funnit, har jag reserverat mig mot vissa delar af utskottets motivering. Jag hade utan tvifvel haft skäl att reservera mig äfven i sak, i det att jag anser, att de af regeringen föreslagna mellanhänderna vid lånets utlämnande icke äro så lyckligt funna och att frågan om låneförmedlingen i stället fått en lyckligare lösning i egnahemskommitténs förslag. Men då såväl Kungl. Maj:t som utskottet framhållit, att här endast vore fråga om att göra en början med något, som, enligt hvad jag tror, inom hela landet är i högsta grad efterlängtadt, så har jag lojalt böjt mig för utskottets majoritet och icke i sak reserverat mig. Jag har under sådana förhållanden ingenting att yttra angående dessa mellanhänder för utlåningen.

Men det finnes en annan punkt, i hvilken Kungl. Maj:ts förslag väsentligen skiljer sig från utskottets, och det är i fråga om värdet af de ifrågavarande jordbrukslägenheterna. Det är nu en mycket vansklig sak att rättvist och klokt fixera detta värde. Det har beträffande denna sak vållats stora svårigheter, icke allenast inom vårt land, där vi uti egnahemskommittén haft mycket ordande härom, utan äfven i Danmark och likaså i Norge. Det första, man vid denna värdesättning måste hafva klart för sig, är frågan hvilka de personer äro, som staten bör hjälpa och bereda tillfälle att förvärfa egna hem. Man måste vidare taga hänsyn till vikten af att, när man här söker undanröja förefintliga olägenheter — orättvisor, om man så vill —, man icke genom denna nya lagstiftning åstadkommer andra orättvisor, andra oegentligheter. Detta är, som sagdt, en mycket svår sak, och dock är detta en hufvudpunkt i hela egnahemsfrågan, en hufvudpunkt, på hvilken sakens karaktär är till väsentlig del beroende.

Hvad nu först angår frågan hvilka personer, som först och främst skulle komma i åtanke till erhållande af hjälp för beredande af egna hem, så skref Riksdagen i maj 1899 till Kungl. Maj:t och begärde, »att Kungl. Maj:t behagade föranstalta om utredning huruvida och i hvilket afseende ytterligare åtgärder kunde vidtagas för beredande af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärfa sig egna hem samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.» Här

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

är då, synes mig, att observera, först och främst att Riksdagen in-
skränkt frågans tillämplighet till en viss del af befolkningen, näm-
ligen de mindre bemedlade arbetarne, och vidare att Riksdagen ansett,
att dessa egna hem skulle vara belägna på landsbygden. Då Riks-
dagen användt uttrycket »mindre bemedlade arbetare», kan man
svårigen förstå detta på annat sätt, än att Riksdagen ansåg, att
endast de arbetare torde komma i fråga, hvilka verkligen äro i behof
af statens hjälp för att kunna bilda egna hem, och att således å
de bättre situerade eller de rent af burgna arbetarne öfverlätas att
själfva eller genom af dem sins emellan bildade föreningar uppnå
dessa mål. Vidare har Riksdagen sagt, att dessa egna hem skulle
vara belägna på landsbygden, och det har uttalats ganska allmänt,
att afsikten med denna bestämmelse var att om möjligt söka råda
bot för den brist på arbetskrafter, som för det närvarande öfver allt
på landsbygden förspörjes, samt jämväl att söka åstadkomma en
minskning i emigrationen.

Jag begagnar tillfället för att säga, att om, såsom sedermera
på många håll anmärkts, egnahemskommittén vid fullgörandet af
sitt uppdrag hållit sig inom allt för tränga gränser, detta har berott
på den uppfattning, kommittén haft angående Riksdagens ifråga-
varande skrifvelse, samt jämväl på den instruktion, som regeringen,
i full konsekvens med denna riksdagsskrifvelse, för kommittén ut-
färdade. Kommittén kunde således icke röra sig på vidsträcktare
område än den gjort.

Nu har Riksdagen begärt, att Kungl. Maj:t med anledning af
den utredning, som kunde åstadkommas, skulle för Riksdagen fram-
lägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda. Ett
sådant förslag har emellertid regeringen *icke* framlagt. Jag vill nu
visst icke förmena regeringen rätt att, om sådant af densamma be-
finnes önskligt och förhållandena det betinga, för Riksdagen framlägga
ett förslag, som må vara bättre än det Riksdagen begärt. Men så
vidt jag kan se, har till grund för Kungl. Maj:ts nu framställda
förslag icke legat någon annan utredning än den, som af egnahems-
kommittén verkstälts i fråga om möjligheten att å mindre bemed-
lade arbetare bereda tillfälle till förvärfvande af egna hem. Nu har
dock regeringen föreslagit en utsträckning af denna egnahemsfråga
utöfver gränserna för hvad i dagligt tal och enligt allmänt språkbruk
förstås med begreppet eget hem. Dessa jordbrukslägenheter med
ett värde af 6,000 kronor, som regeringen nu föreslagit skola in-
rättas, äro en särskild sak för sig och en sak, som enligt mitt för-
menande, icke tillhör den föreliggande frågan om inrättande af egna
hem, och ej heller föreligger någon utredning rörande den saken.
I den motivering, som vederbörande departementschef förebragt till
det kungl. förslaget, kan jag icke finna något annat stöd för hvad
departementschefen här önskar genomfördt, än dels en på olika
möten af mindre jordbrukare i Södermanland uttalad önskan, dels
ock en riksdagsskrifvelse, som afsåg, icke bildandet af egna hem

utan af egna småbruk och som föranledde tillsättandet af jordbrukslägenhetskommittén, hvilken på sin tid fullgjort sitt värf och till regeringen aflämnat sitt förslag. Vidare åberopar sig departementschefen på förhållandena i Danmark. Hvad då dessa danska småbruk beträffar, så vill jag nämna, att de icke tilltogos större, än att, efter hvad man beräknade, deras ägare, om arbetsförhållandena vore dåliga, nätt och jämt skulle vara i stånd att taga sig fram, därvid man tillika afsåg att de hos andra skulle förskaffa sig en del arbete för att därmed komplettera sina inkomster. Den kommission, som gjorde det förberedande arbetet till lagförslaget, som framlades för den danska riksdagen — den afgaf sitt yttrande redan 1896, fastän lagen icke blef antagen förr än år 1899 — yttrar, sedan den uttalat sig om hemmanens storlek, att kommissionen betecknade detta blott som en början till en lösning af spørsmålet: landsarbetarnes öfvergång till själfägande. Huruvida och på hvad sätt det skulle fortsättas efter de i förslaget omnämnda fem årens förlopp, skulle bero på de erfarenheter, som under denna tid kunde göras om reformens verkningar. Det synes mig sålunda, som om erfarenheten från Danmark talade för att man icke borde gå bröstgänges till väga, kasta sig så att säga in i mörkret utan att veta någonting, utan börja beskedligt och så småningom söka komma längre.

*Angående
läm af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Under den debatt, som ägde rum i danska riksdagen, när denna lag antogs år 1899, yttrade den danske jordbruksministern, som ju hade och har haft en väsentlig del i denna frågas framgång i Danmark, i ty att han var den verksammaste mellanhanden för att förlika de olika åsikter, som uppenbarade sig redan från början i folketinget och landstinget, och hvilket gjorde att frågan låg i hela tre år i den danska riksdagen: »Jag tror dock, att den största betänkligheten för mig ligger uti att skapa nya husmän med jord, som de kommit i besittning utaf under väsentligen bättre betingelser och till billigare pris än de många husmän med jord, hvilka måst köpa denna dyrare och icke fått statens hjälp därtill.» Han sade där, som herrarne höra, att man må akta sig för, att när man undanröjer en olägenhet man icke skapar en ny. Det är som jag nyss anförde, ett af de villkor som man bör uppställa.

Det är ju tydligt och klart, att någon värdebestämmelse på dessa mindre jordbrukslägenheter måste göras. Sätter jag den för lågt, ja då blir ju arbetaren icke i någon mån själfständig. Han kan, om det blir arbetsbrist, rent af komma i sämre ställning än han varit förut. Han har då en dyrare hyra, en drygare afgift att erlægga, och man kan därigenom komma att skapa ett jordbruksarbetareproletariat, hvaraf hvarken arbetaren själf eller kommunen eller staten skulle ha någon som helst nytta. Håller han sig då till medelvägen, som egnahemskommittén sökt, uppstår ovillkorligen i alla fall den betänkligheten, att dessa arbetare i tider, då de icke utaf sitt lilla jordbruk få de inkomster, som de tänkt sig, kasta sig ut på arbetsmarknaden, och att till följd däraf, att de äro i lyckligare

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

ekonomiskt läge, de kunna nedtrycka priset på arbetsmarknaden på ett betänkligt sätt. Det är olägenheterna. Gör man så det egna hemmet för stort, så att arbetarna bli fullt själfständiga, då komma vi till den olägenhet, som framhölls af den danske jordbruksministern, och vi komma äfven till den olägenheten, att ytterligare arbeidskrafter dragas ifrån det på arbeidskrafter strandsatta jordbruket. Nu beror det ju på hur stor vikt man lägger på det ena eller det andra förhållandet. Det är därvid ganska svårt att träffa det rätta, och jag vill icke säga, att kommittén träffat det rätta. Långt däriifrån. Men jag vill säga herrarne, att det var inom kommittén ganska svårt och drog lång tid, innan vi kunde besluta oss för någon gräns för egendomsvärdet. I den danska lagen är nu detta egendomsvärde bestämdt till 3 $\frac{1}{2}$, högst 5 tunnland medelgod jord, de danska tunnlanden dock något större än de svenska. Detta skulle få utsträckas något, i fall jordmänen var af väsentligt sämre beskaffenhet.

Jag har med detta velat säga, att man icke kan på rak arm utan nogrann undersökning höja värdet från 4,000 kronor till 6,000 kronor. Då tänkande män, hvilka under två år samvetsgrant arbetat och satt sig in i denna fråga, ha satt värdet till 4,000 kr. bör man icke kasta ut siffran 6,000 kronor därför att en del små landtbrukare i Södermanland sagt, att denna siffra skulle vara lämplig. Hvar är den tagen ifrån? Jag kan icke finna stöd därför någonstades. Det är ett projekt, en idé enligt min uppfattning, ingenting annat. Siffran 4,000 kronor har däremot en viss häfd för sig, ty det var den siffran, som föreslogs i Danmark, som där blef antagen och som visat sig god och bra. Visserligen har man i Danmark nu höjt denna siffra till 5,000, men där har man haft fem års erfarenhet och gått framåt i afseende på dessa småbruk. Man har ansett sig kunna öka på dem för att komma närmare det ideal, hvartill man sträfvar, nämligen att få fullkomligt själfständiga landtbruk. Låtom oss se litet närmare på dessa själfständiga landtbruk. Egnahemsfrågan har hufvudsakligen, såsom den hittills blifvit betraktad, en social betydelse, och, om man ser den i stort, en nationell betydelse. De små själfständiga jordbruken skulle, om man fäster sig vid jordbruksministerns här framställda motivering, ha en ganska stor nationalekonomisk betydelse. Jag vill visst icke bestrida, att de kunna ha det och att önskligt vore, att de måtte kunna få det. Men jag bestrider på det bestämdaste, att därför att vi nu dekretera, att sådana själfständiga jordbruk skola uppstå, därigenom nås någonting för individen lyckligt eller någon nationalekonomisk vinst för staten. Att så att säga locka in en mindre bemedlad eller en något bemedlad på en för honom stor affär, som tilltalar honom, smickrar honom, gläder honom, han önskar göra denna affär och han omfattar den med intresse, han lånar och tänker icke på återbetalningen, han tänker ej på framtiden, på hur han skall få råd att betala ränta och amortering. Genom ett sådant förfarande kan man lura honom, om jag får begagna ett vulgärt uttryck, in på att

göra egendomsaffärer, som icke passa honom eller hans förhållanden och framförallt icke hans förmåga att sköta affären.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Man kan också genom dessa högre värden orsaka förluster för långifvare och slutligen, som jag nyss nämnde, skapa orättvisor. Den stora tanken, att de små jordbruken skulle drifvas på ett så intensivt sätt, att de skulle blifva för staten af väsentlig national-ekonomisk betydelse, det är en vacker tanke, en stor tanke, som jag hoppas vi i vårt land kunna realisera, men för hvilken jag anser tiden ännu icke mogen. Vi skola tänka efter, mina herrar; bör man utan egen erfarenhet från ett annat land på rak arm omplantera en planta, som visserligen där frodats och gifvit goda resultat, i vår jordmån? Jag tror det icke. Det fordras så många betingelser. Det beror på jordmånens beskaffenhet. Jag vill icke bestrida, att i vårt land jordmånerna på många ställen är fullt jämförlig med t. ex. den danska. Det är beroende på klimatiska förhållanden. Det danska klimatet är otvifvelaktigt för ett intensivt jordbruk bättre och lämpligare än vårt. Det är beroende på afsättningsorter och kommunikationer och icke minst, mina herrar, så väsentligt beroende på den enskilda personens skolning för denna affär, på den enskilda personens förmåga och insikt att sköta denna affär.

Jag vill icke inlåta mig vidare på saken, men jag vill framhålla, att här återstår i vårt land så ofantligt mycket att göra, innan vi, i fråga om jordbruket och dess skötsel och i fråga om småbruk, skola komma tillnärmelsevis därhän, där Danmark för ögonblicket står. Jag tror icke, att man kan taga hvad som visat sig i Danmark så fördelaktigt och bara säga, att vi skola göra efter det i vårt land. Jag tror det icke. Frågan är för tidigt väckt. Låt oss börja med det lilla, med egnahemskommitténs förslag, eller, eftersom utskottet höjt siffran till 4,500, så låt oss taga den, men det är icke skäl att inlåta oss på en så stor fråga, som att bilda själfständiga små jordbruk till 6,000 kronors värde. Det är den uppfattning, jag för min del har fått, och jag vill visst icke påstå, att den är riktig, men jag tycker att den har vissa skäl för sig.

Jag vill med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman! Ja, litet hvar torde kunna skänka sitt erkännande åt det redbara och präktiga arbete, som egnahemskommittén utvecklat. Det är emellertid ett väsentligt fel där att iakttaga, nämligen att egnahemskommittén anlagt en för trång syn på denna fråga. Den har utgått från den förutsättningen, att dessa egnahem icke skulle vara så stora, att de kunde skänka sin innehafvare nödortfödig bärgning, utan att han skulle för sin bärgning nödgas arbeta hos andra. Och ledpunkten, motivet till detta skulle vara, att man på landet skulle skapa bofasta arbetare, som med sitt arbete kunde vara till hands för arbetsgifvarne, när sådant behöfdes. Ja, det finns naturligtvis ett visst berättigande i detta. Men jag

*Angående
tan af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

undrar ändå, hvarför man skall se denna fråga så ensidigt, hvarför man icke kan gå ett steg längre. Skulle man icke kunna unna denna klass af arbetare, som säkerligen i andligt och socialt afseende är mest nedtryckt i vårt land, nämligen torpare- och statareklassen på landet, skulle man icke kunna unna dem möjlighet eller utsikt att kunna efter detta släp och träl för andra få sig en torfva, som skänker dem en nödortftig bärgning.

Jag tror visst, att det icke ofta, åtminstone i början, kommer att inträffa, att dessa statare och torpare kunna skaffa sig så pass stora hem, att de förslå till deras bärgning, men i alla fall kommer däri att för dem ligga en hugnad och maning att med arbetsamhet, oförtrutenhet och sparsamhet söka skaffa sig ett sådant hem.

Ser man vidare särskildt på en sak, som intresserar mig och många andra här i kammaren, nämligen norrlandsfrågan, så anser jag, att det vore en olycka att skapa egna hem, som icke kunde skaffa sin man en nödortftig bärgning, utan tvingade honom att arbeta åt andra. Nyckeln till Norrlands framtid är att skapa eller söka att stärka en själfägande befolkning och att frigöra landtbönderna ifrån det nuvarande trycket samt att söka få den odlade eller odlingsbara marken i själfägande mäns händer. Om vi fasthålla detta och tillika fasthålla hvad som är ett axiom för dem, som känna norrlandsfrågan, nämligen att ett jordbruk i Norrland icke kan bestå utan husbehofsskog, så kan man redan från början säga, att detta föreslagna belopp af 4,000 eller 4,500 kronor är för litet. Nu säga många anhängare af egnahemskommittén, att för 4,000 à 4,500 kronor kan man ju köpa ett hemman hvar som helst i vårt land. Ja men, mina herrar, det är icke fråga om att göra våra hem till en handelsvara, att köra ut nuvarande egnahemsinnehafvare för att lämna plats åt andra, utan meningen med denna stora fråga är väl att skapa nya egna hem, och det är detta, som vi måste fasthålla vid bedömandet af denna fråga. Vi kunna hämta erfarenhet från Danmark. Då denna fråga där behandlades, framhölls i allmänhet från den danska första kammarens sida, att man framför allt borde ställa så till, att man skaffade arbetsfolk åt jordägarne, de stora jorddrottarne i Danmark. Detta var en sak, som var föremål för en stor slitning och mycken friktion i den danska riksdagen, och slutligen ingicks en kompromiss på det sättet, att de egna hemmen visserligen skulle skapas mycket små, men att det dock skulle finnas utsikt att få dem så pass stora, att de skulle kunna lämna en nödortftig bärgning. Hur har det gått i Danmark? Det har gått så, att lånevärdet höjts till 4,000 kronor, och i den danska riksdagen framställdes under diskussionen ett förslag att höja det till 6,000 kronor just för att arbetarne själfva skulle kunna skaffa sig dessa egna hem. Då svarade vederbörande minister, att härom skulle sedermera komma särskild proposition, och följden blef, att man bestämde sig för en siffra af 5,000 kronor. Erfarenheten från Danmark visar, att be-

loppen icke få sättas för små, utan måste tagas till så pass vidtommfattande, att man kan tillmötesgå allas önsknigar.

Nu säger herr Pantzarhielm och många med honom, att man ju kan börja med det lilla och att vi kunna låta denna fråga om skapande af själfständiga egna hem vara en fråga för sig, som sedan kan lösas, men jag frågar, om man verkligen icke kan låta dessa båda frågor flyta ihop och låta båda frågorna lösas på en gång. Säkerligen skulle därigenom vinnas den lyckligaste lösningen. Det är visserligen en mycket stor social fråga att skapa ett antal egna hem, men en ännu större social fråga är det att skänka möjlighet till bildandet af själfständiga egnahem åt dem, som verkligen sträfva efter sådana. Det har framhållits — och det kommer antagligen utskottets ärade vice ordförande att betona — att om lånevärdet bestämmes till 6,000 kronor, så förutsättas så pass stora tillgångar hos den, som söker ett sådant lån, att denna icke med skäl kan kallas en mindre bemedlad arbetare. Det skulle, enligt hvad man beräknat, förutsätta, att han hade tillgångar till belopp af 4,000 à 5,000 kronor. Men, mina herrar, om vi granska egnahems-utskottets förslag, så har det föreslagit minimum af lånevärdet till $\frac{1}{2}$ af lägenhetens värde, och om man ser efter hvad det betyder, finner man att det betyder att man förutsätter, att en dylik arbetare skall hafva 2,500 kronor till själfva egnahemmet och 1,500 kronor till uppsättningskostnader och dylikt, allt enligt de beräkningar, som äro gjorda. Kan den med mera skäl kallas en mindre bemedlad arbetare, som har nära 4,000 kronor, än den, som eger 5,000 kronor? Det gäller ej så mycket fråga om det ena eller andra beloppet, utan man skall fasthålla just den synpunkten, som egnahemskommittén har framhållit, att såsom mindre bemedlade arbetare böra *icke* anses de, som hafva så mycket medel till egna hem, att de utan svårighet eller olägenhet kunna skaffa sig resten. Det är detta man skall fasthålla, då det gäller att finna en ledtråd vid denna frågas afgörande, och det är ur dessa synpunkter jag ansett denna fråga vara så utomordentligt viktig och betydelsefull, att jag icke kunnat gå med på utskottets förslag att sätta gränsen till 4,500 kronor, utan jämte herr Akerlund och två ledamöter från Första Kammaren reserverat mig och yrkat bifall till den kungl. propositionen.

Jag får också säga, att man verkligen får vara herr jordbruksministern tacksam därför, att han haft denna ömhjärtade, stora syn på frågan, så att han velat skapa möjlighet för arbetarne, våra nedtryckta jordbruksarbetare på landet att skaffa sig egna hem och en egen torfva, som kan skänka dem en nödtorftig bärgning. Ty, mina herrar, man får väl medgifva, att om ens arbetskraft, intresse och håg får helt och hållet egnas åt egen torfva, detta gifver mycket bättre resultat och mycket större produkt, än om man skall dela sin kraft mellan arbete å den egna torfvan och arbete åt andra. Ty om man jämväl nödgas arbeta åt andra, kanske dessa taga ens arbete i anspråk just å den tid, då man som mest skulle behöfva ägna sitt

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Angående
län af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

arbete åt den egna torfvan. Det är ur dessa synpunkter jag framställt mitt yrkande.

Herr Byström påpekade, att han framhållit önskvärdheten däraf, att lånevärdet för egna hem, som utgjordes af bostadslägenheter, höjdes till 4,000 kronor. Inom utskottet har jag varit böjd för detta förslag. Om man nämligen icke vill utestänga industriarbetarne från städerna, i synnerhet från de större städerna, så är detta värde af 3,000 kronor alltför snävt tilltaget, och jag har därför inom utskottet hållit på ett lånevärde af 4,000 kronor, men när jag icke fann någon resonans för detta, har jag icke gjort någon reservation i detta afseende.

Det är ju ganska roligt att se de uttalanden, som sakkunniga personer öfver allt i vårt land gjort i denna fråga, och det är intressant att se, med hvilken enstämmighet de hafva framhållit detta belopp af 6,000 kronor såsom det lämpliga. Så har *sekreteraren i Jämtlands läns hushållningssällskap* ansett, att »innehafvaren af egna hem bör blifva fullt besuten, hvarför 6,000 kronor bör vara gränsen». *Sekreteraren i Västerbottens läns hushållningssällskap* anser, »att genom Kungl. Maj:ts förslag verkligt intensiva jordbruk kunna skapas» och tillägger: »skall egnahemsägaren för sitt och sin familjs uppehälle slitas mellan sitt lilla jordbruk och annat arbete, blir jordbruket lidande och ägarens ekonomi försämrast år efter år». Liknande uttalanden hafva äfven gjorts från olika delar och orter i Norrbotten. *Agronomen Nils Hansson* i Skåne — som bekant en af de dugligaste förkämparne för småjordbruket i vårt land — yttrar: »Vilja vi främja det minsta jordbrukets utveckling, få vi ej sätta landsbygdens arbetarefråga i främsta rummet. Visserligen komma många små jordbrukarhem alltid att tillföra landsbygden ökad arbetskraft, och helt säkert kan också mången arbetare lyckligt förena uppgiften att dela sin arbetskraft mellan det egna hemmet och annan arbetsgifvare, men i stort sedt kommer det minsta jordbruket till en mera betydande utveckling först när vi fått ett ökad antal småbrukarhem med af dylika yttre band oberoende idkare.»

Nu kommer antagligen någon och säger, att jag icke inom utskottet yrkat, att gränsen skulle sättas till 6,000 kronor, utan att jag yrkat på en gräns af 5,000 kronor. Ja, det har jag gjort af rent strategiska skäl. Jag antog nämligen, att yrkandet om 6,000 kronor såsom gräns icke skulle hafva några utsikter i Första Kammaren, där ju de stora arbetsgifvarnes intressen äro förhärskande, men om då åtminstone Andra Kammaren ville bestämma sig för en gräns af 6,000 kronor, kunde man ju få en sammanjämkning, som skulle innebära åtminstone minimum af hvad man i detta afseende skäligen kunde fordra, nämligen gränsens sättande till 5,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag har i den föreliggande frågan framburit en motion, i hvilken jag och

mina medmotionärer hemställa, att staten icke bör försälja, utan endast med brukanderätt upplåta jord till egnahemslägenheter. Utskottet anför härom i sitt utlåtande följande, som jag ber att få citera: »Hvad det i herrar Nils Perssons m. fl. motion framställda yrkande angår, följer af hvad ofvan anförts, att utskottet icke kan anse det vara lämpligt, att lånerätt medgifves för lägenheter, hvilka å kronans mark upplåtas med endast arrenderätt. Ett särskildt skäl för denna åsikt finner utskottet därjämte däruti, att Riksdagen be- myndigat Kungl. Maj:t att inom vissa gränser försälja mindre krono- egendomar, i deras helhet eller styckade, samt att afskilja och försälja lägenheter från dylika egendomar, hvadan Riksdagen påtagligen just afsett, att tillfälle skulle beredas till kronolägenheters förvärf- vande med äganderätt. Att, såsom motionen torde få anses inne- bära, i ett visst afseende nu frångå denna grundsats om försäljning af mindre kronoegendomar och lägenheter samt i stället återupptaga utarrenderingsprincipen, skulle enligt utskottets mening icke vara väl- betänkt, och upplåtelser på sådana villkor, som i motionen angifvas, stå ej heller i öfverensstämmelse med nu gällande lagstiftning angä- ende nyttjanderätt.»

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Hvad beträffar första delen af utskottets yttrande, att det icke skulle vara *välbetänkt* att återupptaga utarrenderingsprincipen eller, såsom jag har tillåtit mig föreslå, att endast utlämna jorden med brukanderätt, så har jag för min del en annan uppfattning. Jag förmenar, att ett bifall till motionen skulle medföra stora och betydelse- fulla fördelar just för det syfte, som detta lagförslag afser att främja. I min motion har jag tillåtit mig framhålla en del af dem, och jag skall här be att ytterligare få pointera de hufvudsakliga af dessa fördelar.

En enligt min mening väsentlig fördel skulle det vara, att staten framdeles finge uppbära en *viss årlig afgäld*, en afgäld, som skulle kunna betydligt förhöjas, efter det den först fastställda afgälds- tiden vore utlupen. Då jag förmodar, att det är allas vår önskan, att egna hem hufvudsakligen skola bildas med nyodlingar, och då de egna hemmen betydligt förökas i värde, efter det ett långt arbete är utfördt å desamma, skulle således en rätt betydande förhöjning i den bestämda afgälden kunna göras, samt staten därigenom i fram- tiden hafva att motse rätt afsevärda belopp inflytande till stats- kassan af dessa egna hem å statens mark. Som det nu är och enligt utskottets förslag, erhåller staten en köpeskilling vid försälj- ning af sina domäner till egna hem å fri och egen grund. Men om det är endast odlingsbar mark, och icke redan uppodlad jord, som upplåtes till egnahem, så blir det belopp, som inflyter till statskassan relativt obetydligt. Visserligen användes nu — och jag antager, att så äfven blir förhållandet framdeles — det genom vissa kronoegen- domars försäljning inflytande kapitalet för inköp af skogbärande eller för skogsodling ägnad mark. Dessa pengar äro således icke förspilda, utan de komma i viss mån åter med ökad värde i statens

Angående skogar och således kunna äfven dessa belopp anses tillföra staten
 län af stats- framtida fördelar. Det kan därför hända, att detta skäl icke är så
 medel för värst tungt vägande för denna kammars ledamöter, men jag för-
 beredande af menar det vara af synnerlig betydelse och har ansett mig här böra
 tillfälle för arbetare att framhålla detsamma.

Det andra skälet är, att det vore *lättare*, i fall min motion
 på lands- bifölles, för arbetare att förskaffa sig ett sådant eget hem. Det är
 bygden för- vårsvärfa egna hem.

(Forts.)

ställning, att han får komma i åtnjutande af att erhålla egethems-lån,
 resa sig stora svårigheter att frambringa därför nödigt kapital. Han
 får således icke hafva ärfvt någonting; och han skulle ju därjämte
 helst vara ganska ung. Jag tror, att det vore lyckligast för såväl
 arbetaren själf som för samhället, om han kunde erhålla lånet vid
 25 års ålder. Förr kan man knappast förutse, att en arbetare kunnat
 skaffa sig det belopp, som är erforderligt för detta ändamål. Om
 man då utgår från att en arbetare köper en jordbrukslägenhet eller
 ett eget hem af den beskaffenhet, att det kan värderas till 4,500
 kronor, så får han låna ett egethems-lån på högst 3,750 kronor och
 skall hafva ett eget kapital på 750 kronor. Om däremot jord upp-
 låtes åt honom med endast brukanderätt, och de byggnader, som
 skola uppföras på jorden, antagas värderade till 2,000 kronor, får
 han uppbära ett egethems-lån å 1,166 kronor — örena kunna vi
 hoppa öfver vid detta tillfälle — och han behöfver således då endast
 hafva ett eget kapital på 334 kronor. Nu är att märka, att om en
 arbetare skall stifta familj vid dessa år och skaffa sig ett eget hem,
 behöfver han köpa en del bohag och jordbruksredskap o. d. för att
 kunna sköta detta egna hem, och han kan därför icke ensamt dispo-
 nera dessa 334 kronor för inköp af jorden, utan han måste hafva
 mera pengar. Jag tror, att man säger icke för mycket, om man
 anser, att det är nödvändigt för arbetaren under sådana förhållanden
 att hafva ett kapital sammansparadt af minst 1,000 kronor. Det är
 ett rätt afsevärdt belopp, och jag tror, att i Sverige icke finnas
 många arbetare i den ställning, att de äro berättigade till egnahems-
 lån, hvilka kunna uppvisa ett ännu större kapital. Enligt förslaget,
 sådant som det nu är, nämligen att inköp af jorden jämväl skall
 äga rum, skulle arbetarne behöfva ett kapital uppgående till bortåt
 1,500, 1,800 ja, kanske 2,000 kronor. Sådana arbetare hafva vi
 icke många i vårt land, och om det finnes några sådana, tror jag,
 att de kunna skaffa sig egna hem utan att behöfva statens mellan-
 komst. Det är därför, som jag är af den uppfattningen, att det
 skulle hafva varit synnerligen fördelaktigt, och ägnadt att åt det största
 möjliga antal arbetare kunna lämna möjlighet att förvärfva egna
 hem, om min motion bifölles.

Ett annat skäl är, att flera arbetare under sådana förhållanden
 blefve i tillfälle att få af det disponibla kapitalet, som Riksdagen
 ställer till regeringens förfogande, mottaga egnahems-lån. Om man
 antager, att 1,200,000 kronor skulle utlämnas till jordbrukslägenheter

och att dessa lägenheters värde vore sådant, att egnahemslånet utgjorde 5,000 kronor, så blefve det 240 egnahemslåntagare, som skulle kunna erhålla lån, för att förvärfva egna hem på fri och egen grund. Men om endast hälften af detta belopp användes till att inköpa sådana egna hem på fri och egen grund, medan den andra hälften användes för att lämna lån åt de arbetare, som ville å af staten upplåten jord upprätta egna hem, skulle vi få fram 120 jordbrukslägenheter på fri och egen grund; och ifall man beräknar åbyggnadernas värde så högt, att lånebeloppet utgör 2,000 kronor, så skulle det således kunna skapas 300 egna hem på statens mark. Med nämnda kapital och med de här angifna siffrorna såsom beräkningsgrund samt ifall beloppet delades så, att hälften lämnades till de arbetare, som erhöle statens jord endast med brukanderätt, skulle 420 jordbrukslägenheter kunna bildas i stället för 240 endast å fri och egen grund. Det är klart, att det skulle verka fördelaktigt för såväl arbetarne själfva som för staten, om det kunde blifva ett så afsevärdt större antal arbetare, som kunde erhålla lån för förvärfvande af egna hem.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Det är dessa synpunkter, som jag anser tala så bestämdt och afgjort för det förfaringssätt, som vi tillåtit oss att i vår motion föreslå, att det förvånar mig, att utskottet icke har något annat att erinra mot densamma eller anföra som skäl för sitt afslagsyrkande, än att den skulle stå i strid med det bemyndigande, som Riksdagen gifvit Kungl. Maj:t att försälja statens domäner, och således af dem kunna göra egna hem på fri och egen grund.

I vår motion hafva vi äfven tillåtit oss erinra om en annan fördel, som skulle inverka på dem, hvilka begagna tillfället att förvärfva sig en jordbrukslägenhet å statens mark. Det är den större möjligheten för en sådan egethems-låntagares barn att öfvertaga det egna hemmet. Jag skall icke uppehålla mig längre vid detta, ty jag förmodar, att de flesta af kammarens ledamöter hafva läst detta i vår motion och således hafva aktgifvit på den större möjlighet, som finnes för barnen till sådana aflidna egnahemslåntagare att å sig förvärfva brukanderätten och åbyggnaderna, än som skulle finnas, ifall det vore ett eget hem på fri och egen grund.

Nu har det mot denna tanke på att man skulle försöka att bilda ett eget hem utan att hafva äganderätten till jorden framhållits, att det har hittills icke varit någon efterfrågan på sådana lägenheter, då de hafva varit på ofri grund. Man har icke fått några, som velat sysselsätta sig därmed. Om någon torpare suttit på ett ställe och samlat något kapital, har han snarast möjligt och så fort lämpligt tillfälle yppade sig sökt att förvärfva sig ett eget hem, ett eget torp på fri och egen grund. Det är alldeles riktigt, att så har förhållandet varit hittills. Men orsaken, mina herrar, få vi också lof att tänka på. Och det är alldeles obestriddigt, att den största orsaken till detta förhållande har varit det osäkerhetstillstånd, som varit rådande vid sådana tillfällen. Ty efter arrendekontraktets, eller aftalstidens utgång har den, som arbetat upp ett torp, antingen

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

fått afgifterna väsentligt höjda, ja många gånger mångdubblade, eller också har vederbörande jordägare sagt: nu vill jag icke arrendera ut vidare, utan jag vill lägga torpet under eget bruk. Och det *har* inträffat fall, då en gammal man, som suttit på torpet till 60 års ålder, nödgats gå ifrån sitt egna hem, där han lagt ned sin fritids arbete, och flytta in i socknens fattighus därför, att vederbörande jordägare icke har velat låta honom stanna kvar å det egna hemmet. Det synes mig ganska klart och naturligt, att en arbetare under sådana förhållanden icke kan hafva något vidare intresse af eget hem i den bemärkelsen. Därför hafva vi tillåtit oss föreslå i motionen, att egna hem på statens jord skulle utlämnas med brukanderätt på sådana villkor, att det icke skulle vara väsentlig skillnad med hänsyn till rättigheten mellan de egna hemmen å fri och egen grund och de egna hemmen å statens mark. Den enda skillnaden vore, att i senare fallet afgäld skulle utgå årligen, och att den skulle kunna höjas — vi hafva tillåtit oss föreslå efter 40 år. Man skulle naturligtvis kunna ändra tiden; hufvudsaken är blott, att tidsperioden sättes så lång, att vederbörande, som skaffat sig ett eget hem, visste, att här kan jag få lefva till döddagar; detta är mitt, och här stannar jag, och efter mig komma mina barn att öfvertaga egendomen, och ingen kan komma och göra dem rätten stridig.

Om sådana omständigheter varit rådande hittills, är jag öfvertygad, att egnahemsrörelsen skulle hafva vunnit större anslutning, att egna hem i form af torplägenheter skulle hafva bildats i långt större grad, än hvad nu har varit fallet. Vi hafva dessutom under senare tider hört, att det inträffat, vid Trollhättan exempelvis, att en hel del arbetare hafva tagit emot tomter, upplåtna af kanalbolaget, mot viss årlig afgäld. Detta har icke stött på något hinder. Vi hafva äfven sett af en motion — och utskottet har jämväl tillstyrkt denna motion — att fiskarebefolkningen i Bohuslän på en del platser hafva bildat egna hem eller bygga bostadslägenheter på ofri mark. Utskottet har tillstyrkt, att så för framtiden bör få ske, och jag vill uttala mitt erkännande till utskottet för tillmötesgåendet i detta fall, men jag beklagar, att utskottet icke kunde gå med äfven på de försök, hvilka vi tillåtit oss föreslå i vår motion, nämligen att af statens domäner äfven upplåta jorden med endast brukanderätt för bildandet af egna hem för arbetare.

Nu har det icke varit vår mening att förbjuda försäljning af kronodomänerna eller upphäfva något hittills gällande beslut af Riksdagen. Vi hafva endast afsett att företrädesvis eller i så stor utsträckning som möjligt upplåta statens jord med brukningsrätt för att på detta sätt söka få det största möjliga antal arbetare med egna hem. Om man sedermera märkte, att saken icke vunno anslutning och om det visade sig i framtiden, att arbetarne icke ville hafva sådana egna hem på ofri grund, på statens mark med endast brukningsrätten öfverlämnad åt dem, så hade man ju endast att fortsätta med att sälja mark, och då skulle privata jordägare kunna

sälja så mycket mera. Det hade icke blifvit någon förändring i det bestående, utan det hade endast varit ett försök och en möjlighet att lösa egnahemsfrågan på ett, som jag tror, lyckligt och fördelaktigt sätt, som härvid behöft ifrågakomma.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Beträffande egnahemsfrågan har det bland kammarens ledamöter utdelats en samling uttalanden i denna fråga. Bland dem förekommer äfven ett uttalande af professor Steffen i Göteborg, hvilken hyser samma uppfattning angående äganderätten till jorden som den vi uttalat i vår motion, och jag anhåller att få anföra hvad han säger. Han yttrar följande: »Hvad beträffar frågan om maximivärdet å jordbrukslägenhet, skulle jag i hög grad beklaga, om egnahemskommitténs förslag antages. Kungl. Maj:ts förslag, så till vida som det afser att möjliggöra uppkomsten af ekonomiskt själfständiga småbrukare ur lönarbetarnes klass, är det principiellt riktiga. Om Kungl. Maj:t, såsom är i hög grad önskligt, använde sin rätt att inom vissa gränser upplåta kronomark för egna hem och småjordbruk, bör staten icke sälja jorden utan upplåta nyttjanderätten till densamma på sådana villkor, att såväl jordbrukarens kraf på trygg besittnings-, afyttrings- och förärfningsrätt som samhällets (statens) kraf på att erhålla en väsentlig del af jordräntan tillgodoses. Framtida lagstiftning bör sörja för en fortskridande nationalisering af en viss proportion af den agrariska jordräntan samt för kommunalisering af jordräntan i städerna.» Ett par andra broschyrer hafva utgifvits i egnahemsfrågan, och i dem har äfven framhållits samma uppfattning, som tagit sig form i vår motion. Från Norrland har jag fått mig tillsänd en tidning, däri samma uppfattning uttalats och hvari det beklagas, att den meningen icke hade brutit sig fram, att man endast skulle öfverlåta jorden med brukanderätt, så att skogen kunde tillvaratagas åt framtiden. Som det nu var, såldes jorden; skogen sköflades och jordbruket försvårades och nästan omöjliggjordes. Värdena minskades. Detta skulle man kunna undvika genom ett förfaringsätt sådant som det af oss föreslagna.

Jag har äfven, herr talman, undertecknat en annan motion i denna fråga, hvilken motion afser, att man skulle bereda rättighet för städernas arbetare att inom städernas jurisdiktion och å städernas mark erhålla egnahemslån. Denna motion, som framburits af herr Kvarnzelius, har äfvenledes blifvit afstyrkt af utskottet. Jag skall gärna och villigt medgifva, dels att Riksdagens skrifvelse är sådan, att egnahemskommittén icke kunnat ägna sig åt ett sådant förslag som det denna motion innehåller och dels att Kungl. Maj:ts proposition icke går i den riktningen, att man skulle söka lösa äfven städernas bostadsfråga. Jag ansåg mig emellertid ändock böra och kunna underteckna motionen, därför att såväl i egnahemskommitténs utlåtande som Kungl. Maj:ts proposition rättighet medgifves städernas arbetare att erhålla egnahemslån, dock under förutsättning att de skapa dessa egna hem utom städernas jurisdiktion. För min del anser jag det icke vara lyckligt, att så blir förhållandet, i det att

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

det kommer att föranleda en hel mängd besvärligheter och olägenheter för de närliggande stadssamhällena. Därtill kommer, att värdet å jorden på sådana platser kommer att stiga i betydlig grad, så att det knappast är troligt, att egnahemsrörelsen där får den form af billiga bostäder med trädgårdsland, som man afser att den skall få och som är högst önskvärd. Några af Konungens befallningshafvande hafva i sina utlåtanden öfver egnahemskommitténs förslag uttalat sig mot ett sådant förfaringssätt i fråga om bostadslägenheter. Sålunda har Konungens befallningshafvande i Malmöhus län »framhållit faran att utlämna lån till uppmuntrande af byggnadsverksamheten utanför, men i närheten af städer, köpingar eller municipalsamhällen, hvilken fara syntes Kungl. Maj:ts befallningshafvande så stor, att bestämdt förbud häremot eller utfärdas. I den omständigheten, att inom dessa kommuner eller samhällen utfärdade föreskrifter till främjande af ordning, hälsovård och trygghet mot brandskada ställde stora anspråk på byggnadernas beskaffenhet och förorsakade en del utgifter, jämte det att priset på byggnadstomt där vanligen vore drygare, låge å ena sidan en lockelse att bygga just utanför det område, där dessa föreskrifter gällde, medan det å andra sidan komme att medföra betydande och betungande kostnader, då omsorgen om god ordning så småningom kräfde dessa nya samhällens införlifvande med staden eller köpingen.» Det synes mig, som om man lika gärna skulle kunna medgifva, att egnahemslån utlämnades i och för skapande af egna hem inom städernas områden som utanför deras gränser. Det är alldeles säkert, att det på en hel del platser kommer att bildas egna hem på det sätt, att egnahemskolonier anläggas utanför städernas områden, och då sker det utan att de föreskrifter följas, som för städerna gälla i fråga om bebyggandet och annat. Jag tror följaktligen, i likhet med hvad Konungens befallningshafvande i Malmöhus län anført, att detta blir en fara för de kringliggande städerna och att dessa i framtiden blifva tvingade att inlösa eller med sig inkorporera dylika egnahemssamhällen, som uppstått. Det synes mig då vara mycket lättare och bättre för staden att kunna öfva kontroll och se till, att vederbörliga författningar i saken följdes, om tillfälle gäfves att bilda egnahemskolonier inom stadens område och på stadens mark, där byggnadsstadgan, ordningsstadgan och hälsovårdsstadgan vore gällande, i hvilket fall staden kunde undvika de sanitära faror, som nu många gånger uppstå af dylika egnahemssamhällen.

Jag medgifver gärna, att frågan om att förbättra bostadsförhållandena för städernas arbetare är mycket svår att lösa, därigenom att det kräfves så stora kapital för att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga. Men om man ordnar saken så, att tillfälle beredes att uppföra egna hem på städernas områden, så har man äfven större utsikt för att där uppförda egna hem bära sig och icke förlora så mycket i värde, att vederbörande långgifvare därigenom åsamka sig förluster. Man har ju sett, hurusom på åtskilliga ställen, där en industri slagit sig ned och arbetarne åt sig uppfört egna hem

af samma slag som det här är fråga om, men utan att erhålla statslån, vederbörande verk eller bolag efter någon tid flyttat sin verksamhet till en annan plats. Härigenom hafva de egna hemmen förlorat sitt värde och arbetarne således förlorat det i hemmen nedlagda kapitalet. Sådant uppmuntrar icke dessa arbetare eller dem, som blifva i tillfälle att iakttaga ett dylikt förfaringssätt, för framtiden att skaffa sig egna hem. Detta skulle man kunna undvika, om man bifölle herr Kvarnzeli motion att medgifva egnahemslån äfven för uppförandet af egna hem på städernas områden.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Herr talman, då jag i korthet berört de motiv, som förelågo för mig, då jag nedskref min motion om att man endast med nyttjanderätt skulle upplåta statens jord för uppförande af egna hem, så ber jag till sist att få säga ett par ord om andra delen af utskottets motivering, hvori utskottet anför, att »upplåtelser på sådana villkor, som i motionen angifvas, stå ej heller i öfverensstämmelse med nu gällande lagstiftning angående nyttjanderätt».

Detta förhållande är beklagligtvis sant, men det synes mig att därest ett förslag framkommer, som är godt och nyttigt för samhället och för samhällets medborgare, man icke af formella skäl bör förkasta detsamma. Det bör i stället vara lagstiftningens uppgift att se till, att dylika hinder för ett lyckligt främjande af det goda syftet undanröjas, och jag hade väntat, att, om ett dylikt formellt hinder här förelegat och det icke varit möjligt att göra något i berörda syfte vid denna riksdag — hvarom jag icke vågar med bestämmdhet yttra mig, ty jag känner icke så noga till den saken —, man ändock bort angifva den riktning, i hvilken lagstiftningen skulle kunna ledas till något bättre. Man skulle ju kunna hafva gjort ett medgifvande för tillfället, och, såsom vi i vår motion föreslagit, till dess lagstiftningen blir ordnad så, att man kan få inteckningsrätt i hus på ofri grund, kunnat åtnöjas med den säkerhet, som består i vanlig skuldförbindelse utan inteckning. Så har emellertid nu icke skett. Jag anser emellertid, att man ändå skulle kunna göra någonting, så att frågan icke behöfver helt förfalla. Ty därtill är saken af för stor betydelse både för den enskilde arbetaren och för staten. Jag vågar därför föreslå, att kammaren ville besluta, att det föredragna momentet måtte erhålla en ändrad lydelse — jag har tagit mig friheten att utesluta några ord i början, som innefatta bestämmelser därom, att egnahemslån endast skulle utgå för bildande af sådana egna hem, där låntagaren äger såväl jordområdet som därå uppförda byggnader: jag hemställer därför, herr talman att mom. 1 må få följande lydelse:

Mom. 1. Egnahemslån må utlämnas för förvärfvande af lägenhet, afsedd för idkande af jordbruk (jordbrukslägenhet) eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga (bostadslägenhet).

Häruti instämde herrar *Branting, Thorsson, Thylander, Larsson* i Lund och *Larsson* i Västerås.

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.

(Forts.)

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! Den ärade kommitté- och utskottsledamot, som för en stund sedan hade ordet, betonade, att man här stode inför en stor nationell och social fråga. Och det är verkligen glädjande, att just den tanken, att det är en stor social- och nationell fråga, såsom en röd tråd genomgått allt hvad här i afton yttrats liksom ock alla de förberedelser, som gjorts för frågans lösning. Det för mig kanske mest tilltalande uttryck, som detta funnit i de officiella handlingarna, är den inledning, som departementschefen använt vid framläggandet af det kungl. förslaget. Han erinrar där om den nationellt väckande och samlande betydelse, egnahemsrörelsen kan hafva såväl för staten som för familjen och därigenom för kommande generationer. Han påminner vidare därom, att själfva det arbete, som kräfvades, och den försakelse, som är nödvändig, kommer att knyta folket närmare vid det egna hemmet och därigenom närmare vid fosterlandet. Och slutligen framhåller han äfven den stora vinsten i nationalekonomiskt hänseende däraf att talrika sådana egna bildas i vårt land.

Men då saken nu skall komma till praktiskt utförande, skilja sig vägarne vid en punkt, och det är den punkten, på hvilken alla våra blickar i afton oupphörligen riktats, nämligen beloppet af de lån, som skola utlämnas. Det är liksom man instinktivt känner med sig att man där står vid en skiljoväg. Visarstolpens ena arm pekar åt en mera vidhjärtad och efter min tanke mera lyckosam utveckling mot mera själfständighet, mer nationell styrka, växande ur folkets djupa led.

Den andra vägen återigen leder, åtminstone tills vidare, in på en annan bana. Vi skola icke, menar man, direkt syfta mot denna fulla själfständighet, vi skola först uppfostra dem, som skola mottaga hemmen, genom att göra dem delvis till arbetare hos andra. Så blifva de bättre i stånd att sköta ett själfständigt småbruk.

Utskottet har uppdelat de lån, som utlämnas, i två olika slag: lån till jordbrukslägenheter och lån till bostadslägenheter. Jag har särskildt anledning att något sysselsätta mig med båda slagen af lån på grund däraf, att jag representerar en valkrets, där tanken på möjligheten att kunna bilda egna hem af både det ena och andra slaget lägger starkt beslag på invånarnes uppmärksamhet. Jag vill för min del ansluta mig till hvad herr Byström i sin motion föreslagit angående storleken af det belopp, med hvilket lånen för bostadslägenheter böra utgå. Ifrån samhällen inom min valkrets har jag mottagit uppgifter, som visa, att det är så godt som omöjligt för arbetare, som ha sitt arbete i hufvudstaden och hvilka nu faktiskt bildat de stora arbetarkolonierna i dess närhet, att kunna få någon väsentlig nytta af det lånebelopp, som här af utskottet föreslagits. De äro icke hjälpta, dessa arbetare, om de för uppförande af egna hem icke kunna erhålla högre lån än 3,000 kronor. Detta belopp räcker nämligen icke till för att uppföra ett godt arbetarebostadshem. Ett sådant bör väl innehålla åtminstone ett par rum och kök med

möjlighet måhända, när familjen tillväxer, att i vindsvåningen inrätta ännu ett rum. De stora kostnaderna bero därpå, att tomprisen och arbetsprisen här äro så ytterligt höga. Och huset måste, som sagdt, vara någorlunda rymligt. Meningen är väl, att arbetarne, då de flytta ut på landet, bort från trångboddheten inne i staden, i det »egna hemmet» äfven skola kunna hysa familj. Familjen, som är cellen i samhällskroppen, bör redan genom själfva bostaden skyddas mot skadliga inflytelser och härtill torde landet vara mera ägnadt än staden. Jag har från kommunalföreningen i en sådan koloni, Dufbo, fått mottaga en särskild anhållan, att jag skulle, så godt det stod i min makt, lägga kammaren på hjärtat att i detta afseende tillmötesgå arbetarne och höja maximibeloppet å lån för bostadslägenheter till 4,000 kronor.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Nu sade den ärade talaren på malmöbanken — och däri har han ganska rätt — att alla dessa kolonier, som växa upp invid städerna, kunna innebära en fara för städerna i vissa afseenden, särskildt i sanitärt och ordningshänseende. Men man får icke glömma, att Riksdagen ju är på god väg att ordna hithörande förhållanden, så att dylik fara skall försvinna eller åtminstone väsentligt förminska. Riksdagen har ju med bifall till en af mig afgifven motion beslutat ingå till Kungl. Maj:t med en skrifvelse om lagförslag rörande fastställande på förhand af regleringsplan för sådana företag, och därmed torde också följa, att städernas ordningsstadga och hälsovårdsstadga i ganska god tid komma att i vissa delar tillämpas i de samhällen, som kunna komma att växa upp i de större städernas närhet. Man kan för öfrigt icke — det medgifver säkerligen den ärade talaren — med ens så omskapa utvecklingen, att man kan förbjuda bildandet af dylika samhällen, utan man måste här räkna med de faktiska förhållandena. På samma gång jag erinrar härom och i det afseendet inlägger en gensaga mot den uppfattning, som tog sig uttryck i den ärade talarrens på malmöbanken yttrande, vill jag på det lifligaste understryka det behjärtansvärda i den andra tanken, som han frambar, nämligen att man skulle kunna genom någon slags *arfsbyggnadsrätt* bereda möjlighet till uppförande på statens mark eller annorstädes af egna hem, utan att innehafvaren med nödvändighet skulle behöfva inköpa sin lägenhet. Det kan väl icke nu dröja så länge, förrän äfven vi i vårt land beträda den vägen, så att man kan blifva innehafvare af en fastighet med ett slag af arrenderätt, som i det afseendet blir likställd med äganderätt, att innehafvare-rätten kan både lagfaras och intecknas och gå i arf. En dylik arfsbyggnadsrätt finnes ju uti flere andra länder. Jag betvivlar att någonting nu här i dag kan i det stycket åtgöras; men att framtiden kommer att äfven behjärta denna synpunkt, därom är jag fast öfvertygad. Den sak, som nu är före, är så stor, att vi måste begagna oss af alla möjliga lämpliga utvägar för att på olika sätt och på olika villkor och åt personer med olika behof och olika slag af arbete bereda möjlighet att skapa sig egna hem.

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

Jag öfvergår nu till den andra frågan, frågan om högsta lånebeloppet för jordbrukslägenheter. Jag är därvidlag personligen mindre hemmastadd, än jag råkar vara på det område, som jag nyss berörde, och får därför stödjade mig på auktoriteter. Jag har här i min hand ungefär ett 40-tal uttalanden rörande denna fråga — ställda till en förening, där jag är ordförande, nämligen Centralförbundet för socialt arbete. De äro gjorda dessa uttalanden af framstående och på detta område förfarna landtbrukare och andra med ämnet förtrogna män på skilda platser i hela vårt land, och med undantag af — om jag minnes rätt — fem stycken förorda alla, att lån till jordbrukslägenheter må utgå med det af Kungl. Maj:t föreslagna högre beloppet eller 6,000 kronor. Det synes mig, som om däri dock ligger någon styrka. En del af dessa uttalanden har redan i någon mån refererats af såväl herr Kronlund som af herr Persson i Malmö, och ett sammandrag har i tryck utdelats till kammarens ledamöter. Jag skall därför icke vidare uppehålla mig vid dessa skrivelser utan ber blott få betona, att de innebära en opinionsyttring, som väl måtte få anses hvila på sakkunskap om förhållandena i olika delar af landet.

Jag vill i sammanhang härmed nämna ännu en sak. Huru lyckligt skulle det icke vara, om genom en höjning af lånesummornas maximibelopp i fråga om lån till såväl bostadslägenheter som jordbrukslägenheter både jordbruksarbetaren och industriarbetaren kände sig ha fått en lika förmån, kände, att de icke stode emot hvarandra som klass mot klass. Här är ju verkligen fråga om en nationell samling. Om de båda hade lika möjligheter att skaffa sig egna hem, skulle det bidraga till, att de kände sig som kamrater och bröder, fastän de arbetade på olika arbetsfält.

Jag kallar det, mina herrar — för att återgå till lånebeloppets storlek — verklig statsmannablick hos chefen för jordbruksdepartementet, då han här icke följt kommitténs förslag. Kommittén hade onekligen skäl för sitt uttalande såväl i det något snäfva uppdrag den erhållit som i Riksdagens skrivelse. Men i alla fall har herr statsrådet icke tvekat att framlägga ett annat förslag, mera ägnadt att gifva åt denna fråga den prägel af stor nationell betydelse, som den i själfva verket har. Det finnes för öfrigt en anslutningspunkt till tanken på *själfständiga* småbruk uti Riksdagens skrivelse af år 1891, hvilken skrivelse — om jag minnes rätt — föranleddes af en motion, afgifven af en ärad kamrat på stockholmslänsbanken. Själständiga små jordbrukare äro ju också Danmarks styrka. För att vinna detta mål vore det ju lyckligare, om egnahemslånen belopp kunde sättas högre. På tal om lånebeloppens storlek må erinras om ett yttrande till statsrådsprotokollet af jordbruksministern, där han uttalar, att endast om småbrukaren redan från början ägnar sig »odeladt åt den föresatta uppgiften» vinner man det mål, som med egnahemsrörelsen åsyftas.

Hvarför är det nu, som man på vissa håll så mycket fruktar

detta högre belopp? Jo, det lär vara därför, att man — såsom den ärade utskottsledamoten antydde — tror sig därmed begå en orättvisa, i det att man därigenom skulle locka en mängd arbetare ifrån de redan nu strandsatta större landbrukarne, som blott alltför väl behöfva de arbetskrafter, som de kunna få. Men icke lär man behöfva befara något sådant i farlig utsträckning. Det är ju icke meningen, att *alla* innehafvare af egna hem skola *uteslutande* ägna sig åt värden af det egna jordbruket. Liksom en skräddare har olika stora kläder för olika stora kunder, så bör det äfven här finnas olika möjligheter att möta olika önskingar. Sålunda kan det ju finnas en klass jordbruksarbetare, som anse det fördelaktigt att ägna en del af sin tid åt arbete på ett gods i närheten eller åt annat arbete. På samma gång får dock icke glömmas, att i ett sådant deladt arbete i alla fall ligger en fara för själfva småbruket, ty det kan bra lätt hända, att just vid den tiden, då småbrukaren bäst behöfver sina arbetskrafter för att kunna i rätan tid både så och skörda, han af då rådande stegrade arbetspris lockas bort från det egna jordbruket. Och å andra sidan, ju flera själfständiga egna småbruk, som uppstå, dess mera ökas den allmänna nationella välmågan, af hvilken äfven de stora godsens i sin mån äro beroende.

Jag föreställer mig emellertid, att denna sida af frågan, d. v. s. vinnande af arbetskraft åt de stora godsens, är en bisak för dem, som här i denna kammare förorda det lägre beloppet. Ätminstone har jag fått den uppfattningen genom samtal med ledamöter af utskottet. Den ledande synpunkten för dem — en synpunkt, som jag mycket väl förstår — har varit den, som jag i början af mitt anförande antydde, nämligen, att det skulle innebära en fara för hela sakens misslyckande, om man — såsom den ärade utskottsledamoten här yttrade — lockade in arbetare i detta ganska stora företag, utan att de i alla afseenden vore därtill skickade. Utan tillräcklig insikt och ekonomisk bärkraft vore de ej mäktiga att föra fram sin sak till seger. Man kunde således riskera att locka in dem i ett verkligt elände, där de i stället för att riktas genom den moraliskt stärkande kraft, som vinnes i fullgörandet af åtagna skyldigheter, störtades i ekonomiska svårigheter och förlorade den själfständighet och manlighet, som man får, då man står som en karl för sig själf. Jag förstår, som sagdt, denna synpunkt, men jag anser den icke tillämplig härvidlag. Det är nämligen att märka, att låneansökningarna skola noga pröfvas, och där den pröfvande myndigheten finner sådant vara lämpligt, kan den ju antingen afslå ansökningen eller nedsätta lånet till endast halfva beloppet. Å andra sidan är det alldeles riktigt, såsom här för en stund sedan anmärktes, att det kan vara farligt för hela egnahemsfrågan, om icke den sakkunskap finnes, som härvidlag är en nödvändig förutsättning. Ja, om det skall blifva någonting stort af denna rörelse, fordras det tre saker. För det första, att dessa egna hem läggas på sådana ställen, där det finnes möjlighet att vinna afsättning för de jordbruks- och trädgårdsprodukter, som

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värjva egna
hem.*

(Forts.)

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

icke direkt användas för familjens behof. För det andra, att dessa små lägenhetsinnehafvare lära sig att — såsom skett i Danmark — sluta sig tillsammans i kooperativa föreningar. Och slutligen för det tredje, att de ifrågavarande personerna äga den nödiga icke blott fackkunskap utan äfven allmänbildning, utan hvilken deras arbete ej kan blifva verkligt fruktbärande. Samtidigt med egnahemsrörelsens utveckling, måste man således sätta i gång ett »upplysningskorståg», för att lära både nu existerande och blifvande småbrukare, huru de bäst skola sköta sina jordbruk. I Danmark, som vi dock, trots olikheterna, ständigt nödgas taga som exempel härvidlag, har man utvecklat egnahemsrörelsen på grundvalen af hög allmänbildning. När man där för några år sedan gjorde en undersökning rörande föreståndarne för de kooperativa föreningar och landtmannaföreningar af olika slag, som där så talrikt förekomma, fann man, att omkring 90 procent vore elever af den gamla danska folkhögskolan med dess stolta anor.

Det är en dylik upplysningsrörelse, som efter min tanke måste gå hand i hand med egnahemsrörelsen och småbruksrörelsen i egentlig mening. Särskildt måste vi här i Sverige lägga an på att låta fortsättningsskolan blifva något helt annat än blott en repetitionsskola. Gossarne och i vissa afseenden äfven flickorna, som redan från barndomen fått någon kännedom om landtliga göromål, skulle genom lämpligt ordnad undervisning i fortsättningsskolan — som på vissa håll borde göras till aftonskola — få en första grund för småbrukets rationella skötsel, på hvilken de sedan vid mognare ålder kunna bygga vidare genom deltagande i för ändamålet anordnade särskilda kurser, som skulle göra dem än mera skickliga att sköta jorden i ett eget hem.

Nu invänder man vidare, att om man skall lämna ut så höga belopp, som här ifrågasättes, så räcker den för dessa lån afsedda summan icke till. Ja, men vore icke detta, mina herrar, det lyckligaste, som kunde hända, förutsatt nämligen, att den pröfning af lånen, som skulle äga rum, är klok och praktisk, så att lånen verkligen tilldelas endast sådana personer, som härvidlag böra komma i fråga? Hvad vore väl lyckligare, än att Riksdagen om något år finge höja låneanslaget för detta ändamål? Svenska statsverkets penningar kunna väl knappast placeras bättre. Den förlust, som det här kan blifva tal om, blir under alla omständigheter högst obetydlig. Man får dessutom icke glömma, att om man ser på den mera prosaiska sidan af saken: folkets förmåga att bära skatter, så växer ju den genom egnahemsrörelsens utveckling i och med nationalvälmågans ökande. Man har, säkerligen icke med orätt, sagt att denna egnahemsrörelse kan bli det svenska jordbrukets kanske förnämsta häfstång till fortsatt utveckling och förbättring. Det är ju så, att i fråga om jordbruket råder en helt annan nationalekonomisk lag än i fråga om industrien. Industrien — och delvis äfven handeln — samlar sig i stora sammanslutningar och ju mera omfattande de äro,

dess bättre bär det sig. Men i fråga om jordbruket är förhållandet alldeles motsatt. Det är svårt, icke blott i vårt land, utan äfven i andra länder, att med stora jordbruk kunna med samma afkastning och samma höga grad af intensitet bruka jorden, som när jordbruket är mindre. I all synnerhet när det lilla jordbruket inte är större, än att familjefaderns och hans barns armar och hjärtan ensamma göra arbetet.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Jag anser således, att det icke skulle innebära den ringaste fara att sätta maximibeloppet för lån till jordbrukslägenheter så högt som Kungl. Maj:t föreslagit äfvensom att höja maximibeloppet för lån till bostadslägenheter till den af herr Byström föreslagna siffran. Slutligen får icke helt glömmas, att det här i någon mån spelar in, huru de, som denna nya lagstiftning närmast gäller, skola uppfatta densamma. Det är en slags värnpliktsfråga äfven detta, afsedd att stärka vår inre försvarskraft. Och det vore lyckligt, om man utan att träda klok försiktighet för nära kunde ordna denna sak så, att småfolket, som det här gäller, industriarbetare såväl som jordbruksarbetare, verkligen kände, att denna rörelse uppbares af en stor, samlande nationell tanke, så att de med glädje mottaga statens åtgöranden för egnahemssaken såsom en underpant på, att äfven de äro delägare i den svenska fosterjorden. Hvarje sådant eget hem, hvarje sådan liten stuga, som timras, borde i själfva verket räknas som en skans och ett värn för vårt själfbestånd och vår nationella frihet.

Med herr Beckman förenade sig friherre *De Geer, Pettersson* i Södertälje, *Matsson, Lindgren* i Örebro och *Kvarnzelius*.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Mot utskottets förslag att beräkna värdet på jordbrukslägenheter till 4,500 kronor och bostadslägenheter till 3,000 kronor hafva åtskilliga anmärkningar både inom Riksdagen och utom densamma framställts. Jag är visserligen icke såsom suppleant i utskottet ansvarig för utskottets beslut, men jag har ändå deltagit i utskottets arbete i någon mån och anser mig därför berättigad att taga utskottets förslag i försvar.

Utskottet har utgått från samma förutsättning som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, nämligen att jordbrukslägenheter skulle erhålla det omfång och vara af den beskaffenhet, att de kunde lämna innehafvarne full försörjning eller åtminstone nödortfölg bärning, men utskottet har ansett att, för att vinna sådana lägenheter, behöfver värdet icke bestämmas högre än till 4,500 kronor. Att detta kan ske, har jag vid många enskilda samtal funnit vitsordadt af personer, som äro fullt förtrogna med dessa förhållanden och som känna godsprisen och själfva deltagit i uppförandet af sådana byggnader och skapandet af sådana lägenheter. Detta vitsordas ytterligare af den utredning, som egnahemskommittén lämnat, och jag ber att få i detta afseende hänvisa till dess tabeller på sid. 77 och 78.

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

Egnahemskommittén har gjort förfrågan öfverallt i landsorten, hvad priset på byggnader och jord skulle vara för sådana lägenheter. Visserligen har kommittén ifrågasatt, att lägenheten icke skulle lämna full försörjning, men äfven om man tillägger det belopp, som erfordras för att lägenheten skall erhålla den i kungl. propositionen beräknade storlek, så bestyrker kommitténs utredning att jordbrukslägenhet på ett värde af 4,500 kr. utgör en lägenhet, hvarå den idoge arbetaren skall få försörjning. Uppgifterna äro lämnade af länsstyrelser, hushållningssällskap, kronofogdar och länsmän samt föreningar och enskilde.

Nu är det en sak, som jag tror att man rätt mycket förbisett, nämligen, att det egentligen endast är begynnelsevärdet på dessa lägenheter, som är satt till 4,500 kronor; således lägenheten sådan den befines, innan ägaren gjort sin personliga insats, där nedlagt sin arbetskraft samt vidtagit förbättringar på jorden och byggnader. Har han haft lägenheten under några år och försatt jorden i högre kultur samt måhända utvidgat byggnaderna på ett eller annat sätt, så uppnår lägenheten helt snart det värde af 6,000 kronor, som man anser vara det lämpligaste. Det finnes verkligen ett skäl, hvarför man icke bör sätta värdet alltför högt, och det är, hvilket äfven herr Pantzarhielm förut framhållit, att icke locka lägenhetsinnehafvare in i vidlyftigheter, som han sedan har svårt att reda upp. Det är af stor vikt, att man söker tvinga honom till att väl planera för sig, att vidtaga alla nödiga besparingar samt nedlägga hela sin omtanke och omsorg för att få det billigt för sig. Om han nu, för att lättare erhålla en högre summa, skulle lockas till att uppföra en större byggnad, så kommer detta att för honom medföra svårigheter. Det är af yttersta vikt att de annuiteter och skatter, som lägenhetsinnehafvaren skall betala, blifva låga. Om man icke tillser detta, händer det, att det egna hemmet lätt för honom kan blifva till sorg i stället för till glädje. Om man nu tillfrågar en arkitekt och begär att få förslag till ritningar och kostnadsförslag till en sådan byggnad uppgjorda, så är jag öfvertygad om att kostnaden knappast skulle stanna vid 3,000 kronor, åtminstone icke gå mycket under detta belopp, därest det förutsattes att arbetet utlämnas på entreprenad. Men får arbetaren själf ordna för sig och själf deltaga, i den mån han kan, i uppförandet af byggnaden och därvid nedlägga all sin kraft, så skall man finna, att resultatet blir, att byggnaden blir betydligt lägre till sina kostnader än som man eljest kan förvänta. Arbetarens arm sköter redskapen kraftigare och benen blifva flinkare, när han bygger för egen räkning.

Jag var för några dagar sedan i min hembygd, då jag hade tillfälle att se några där uppförda egnahemslägenheter, och särskildt tog jag närmare reda på *en* sådan lägenhet. Denna egnahemslägenhet utgjordes af en tomtareal, som innefattade ett skäppland. Själfvä byggnaden innehöll två bostadslägenheter, hvardera på ett rum och kök, samt utrymme för vindsrum, hvilket dock icke var inredt. Arbetaren hade själf deltagit i arbetet och nedlagt all omsorg för

att få det sparsamt och billigt. Hela denna lägenhet kostade honom icke fullt 1,800 kronor. Så skall det helt visst gå, om den blifvande ägaren tvingas att beflita sig om att få det klokt och planmässigt ordnad, och detta tror jag är ett mycket viktigt förhållande.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Skulle man nu bestämma jordbrukslägenheternas värde till 6,000 kronor, så skall arbetaren själf släppa till $\frac{1}{6}$ eller 1,000 kronor, men därjämte erfordras, att han äfven skall hafva ett besparadt kapital för uppsättning af inventarier, lefvande och döda, och beräknas kostnaden härför till 2,000 kronor; alltså skall arbetaren hafva ett besparadt kapital af 3,000 kronor. Man kan knappast säga, att detta är en mindre bemedlad arbetare, och man kan ifrågasätta, om det är inom denna samhällsklass man skall söka dem, man vill understödja, och om det är dessa, som i första rummet skola erhålla denna billiga statskredit. Den, som har ett kapital på 3,000 kronor, äger nog många utvägar för sin existens och har tydligen icke svårt att skaffa sig en lägenhet.

Herr Persson har lifligt pläderat för sin motion. Han uttalade sin förvåning däröfver, att utskottet så knapphändigt hade behandlat densamma. I denna motion ifrågasattes emellertid icke endast, såsom det i motionen heter, en ändring af de utaf Kungl. Maj:t föreslagna lånevillkoren i syfte o. s. v., utan det hemställes i själfva verket om en förändrad lagstiftning. Förhållandet är, hvilket äfven herr Persson själf medgaf, att enligt nu gällande lagstiftning upplåtet af nyttjanderätt icke får äga rum annat än på en viss begränsad tid, nämligen 50 år, eller på lifstidsstädja. Men i motionen ifrågasattes att upplåta brukningsrätten under brukarens lifstid och under sådana förhållanden, att den finge gå i arf samt kunde öfverlätas eller eljest disponeras såsom vanlig egendom. Detta innebär en ändring i nu gällande lagstiftning, och herr Persson anförde, att, då detta var klart för utskottet, det borde hafva ålegat utskottet att tillse, i hvad mån en sådan ändring för det goda syftets skull borde ske. Men en ändring i denna lagstiftning är nog en mycket allvarlig sak, och förslag därom kan endast efter mycket grundlig utredning framställas.

Herr Perssons förslag innebär ett första steg till jordens nationalisering enligt moderna nationalekonomiska principer. Men det är uppenbart, att det har fallit utom ramen för utskottets uppdrag att ingå i undersökning af, i hvad mån ändring i denna lagstiftning borde ske, för att det sedan med hänsyn därtill skulle göras framställning till Riksdagen. Jag tror därför, att all tanke på herr Perssons förslag för närvarande måste öfvergifvas. Den ändring i lydelsen af första momentet, han föreslagit, anser jag alltså icke vara lämplig.

Jag vill äfven något fästa mig vid en annan sak, som här flyktigt berörts. Herr Pantzarhielm uttalade sitt beklagande öfver att Kungl. Maj:t i sin proposition hade frångått egnahemskommitténs förslag i fråga om de organ, som skulle handhafva lånerörelsen härvidlag. Jag har äfven från andra håll hört ett dylikt beklagande, och jag antager, att här under aftonens lopp också kommer att gifvas

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.

(Forts.)

uttryck för detsamma. Jag vill därför redan nu uttala som min mening, att jag finner det vara ett synnerligen lyckligt grepp af Kungl. Maj:t att som mellanhänder vid egnahemslånens utlämnande välja bland annat hushållningssällskapen. Skall egnahemsrörelsen utfalla lyckligt, måste den helt visst uppbaras af intresserade, ja, jag kan väl säga kärleksfulla händer, och sådana händer tror jag, att man finner företrädesvis just hos hushållningssällskapen. Dessa bestå ju af bygdens bästa män, och de flesta af dessa ha synnerligen stor praktisk förfarenhet. Hushållningssällskapen ha redan organ och former, som göra dem lämpliga att handhafva den lånerörelse. hvarom här är fråga, och hvad som fattas dem i detta afseende skola de lätt kunna finna. Denna lånerörelse faller ju också delvis inom området för hushållningssällskapens verksamhet, särskildt är detta fallet med den lånerörelse, som afser jordbrukslägenheter, men äfven sådan lånerörelse, som afser andra lägenheter, står så nära hushållningssällskapens verksamhetsområde, att man äfven för dem kan påräkna deras intresse. Däremot vill jag beklaga, att Kungl. Maj:t härvidlag icke tagit hänsyn till den hjälp och den medverkan, som hushållningssällskapen i detta afseende skulle kunna erhålla ifrån riksbankens afdelningskontor i residensstäderna. Jag nämner detta, emedan jag hoppas, att det skall gå därhän, att man påkallar riksbankens afdelningskontors medverkan för att sålunda på det sättet underlätta hushållningssällskapens arbete på detta område. Där skulle lånehandlingarna kunna inlämnas och registreras samt räkenskaperna föras. Ombudsmannen vid afdelningskontoret skulle kunna tillse, att in-teckningarna bibehållas vid sin kraft, och han skulle äfven kunna biträda vid indrivande af likvid, där så skulle erfordras. Jag vill emellertid icke nu uppehålla mig vid detta arrangemang, då det ännu icke kommit i fråga.

Jag anser sålunda, att Riksdagen bör bifalla hvad utskottet i den nu föredragna punkten föreslagit, och hvad angår frågan om lägenheternas värden, finner jag för min del, att utskottet satt dessa värden tillräckligt stora, för att man må kunna försöksvis börja med dem.

På de skäl, som jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Lindehult, *Andersson* i Löfhult, *Magnusson* i Tumbult, *Persson* i Hult, *Johansson* i Möllstorp, *Jönsson* i Yngsjö och *Johansson* i Stora Mellby.

Herr Janson i Bråten: Herr talman! Då jag tillät mig att väcka en motion i denna fråga med förslag, att minimiåldern för sökande af egnahemslån borde sättas till 21 år i stället för, som Kungl. Maj:t föreslagit, 25 år, men detta mitt förslag icke vunnit något beaktande inom utskottet, ber jag att med några ord här få försvara detsamma.

Utskottet säger, att hvad »herr Janson föreslagit icke kan vinna utskottets förord». Det är allt, hvad utskottet anfört för sitt afstyrkande af min motion. Jag har emellertid icke kunnat öfvertygas, vare sig af Kungl. Maj:ts eller utskottets framställning, att en minimiålder af 25 år här skulle vara den mest lämpliga. Om man ser på statistiken, finner man, att i 32 procent af alla äktenskap är mannen vid äktenskapets ingående 25 år och därunder. Jag tror därför, att det bästa vore att här sänka minimiåldern från 25 år till 21 år, myndighetsåldern. Jag är öfvertygad om, att detta icke skulle innebära något hinder för den saks framgång, som man här vill främja.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Man måste naturligtvis ställa så till, att föreskrifterna om lämnande af egnahemslån blifva så tilltalande som möjligt. Men bestämmelser man maximivärdet å de jordbrukslägenheter, till hvilka egnahemslån skulle kunna utgå, till 4,500 kronor, skulle man därigenom väcka opposition mot denna sak, i likhet med hvad fallet skulle blifva, om minimiåldern för lånesökande sattes till 25 år. Jag anser således, att maximivärdet för sådana lägenheter bör fastslås till 6,000 kronor och minimiåldern för lånesökande till 21 år.

Nu säges det, att de personer, som skola komma i åtnjutande af förmånen att få egnahemslån, skola vara kända för »sparsamhet, nykterhet och hedrade vandel». Vidare skulle afvikelse från den i regel gällande åldersfordringen kunna ske, om särskilda skäl därtill förefinnas. Jag undrar, hvilka skäl utskottet här tänkt kunna ifrågakomma. Är det mellanhänderna, låneförmedlarne, som skola pröfva dessa skäl, tror jag att afgörandet gifvetvis skall komma att bero helt och hållet på deras godtycke. Jag vet af erfarenhet, att man, redan när en person är 21 år, kan se på honom, om han är sparsam och nykter, det finnes en mängd ynglingar, som ådagalägga dessa egenskaper, och jag anser det vara skada, att man här skall sätta en ny åldersgräns för dessa. Så fort det är fråga om några fördelar från statens sida, skall myndighetsåldern höjas, så att man måste vara 25 år för att kunna komma i åtnjutande af dessa fördelar. Jag kan icke finna annat, än att en dylik bestämmelse är en alldeles onödig garanti. Man säger visserligen, att värnplikten i detta fall skulle utgöra ett hinder, men jag vet många fall, där unga män, som varit ute och excercerat, under tiden legat i underhandling angående ett eget hem. Jag tror, att det skulle vara fördelaktigt, om en person redan i värnpliktsåldern kunde få ett egnahemslån, så att han kunde få börja på att afbetala det redan i sin ungdoms dagar i stället för i sin medelålder.

Det har här framhållits bland annat äfven att utlämnandet af egnahemslån skulle utgöra ett verksamt medel för hämmandet af emigrationen. Det är ett faktum, att man i Amerika kan få ett visst jordområde redan vid 21 års ålder, och det har där varit lag därpå sedan många år tillbaka. Likaså har man i Norge antagit en lag i detta afseende med en stadgad minimiålder af 21 år för lånesökande.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

Hvarför skola vi här nödvändigt rätta oss efter Danmark? Jag kan icke se något ondt i att vi här i Sverige följa Norges exempel i detta fall och här fastslå myndighetsåldern som minimiålder för lånesökande.

Då jag emellertid har kommitténs utlåtande, Kungl. Maj:ts framställning och ett enhälligt utskott emot mig, skall jag, herr talman, för närvarande icke göra något yrkande, utan nöjer mig med hvad jag nu anfört.

(Forts.)

Herr *Forssell* instämde häruti.

Herr *Österberg*: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få instämma i de uttalanden af tacksamhet, som här ha riktats till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, för att han inkommit till innevarande års Riksdag, låt vara i sista stund, med det nu föreliggande förslaget. Det är säkerligen med glädje och tacksamhet, som man ute i Sveriges bygder sett, att jordbruksministern gått utöfver egnahemskommitténs förslag och vidgat programmet, så att möjlighet öppnats att skapa äfven själfständiga jordbruk, som kunna helt sysselsätta och föda sin man. Jag skall nu, när tiden är långt framskriden, endast sysselsätta mig med den del af frågan, som väl utgör själfva kardinalpunkten härvidlag, nämligen frågan om egnahemslånens storlek.

Här har en talare, som tillhört egnahemsutskottet och äfvenledes egnahemskommittén, gått i elden för förslaget att sätta maximilånebeloppet till 4,500 kronor, och han menade, att det skulle vara en stor olycka, därest man beslutade sig för att sätta detta belopp så högt som till 6,000 kronor. Jag tror emellertid, att betänkligheterna i detta afseende äro synnerligen öfverdrifna. Kungl. Maj:t har föreslagit, att de mellanhänder, som skulle hafva att förmedla egnahemslånen, skulle utgöras af hushållningssällskap, bostads- eller egnahemsföreningar och eventuellt egnahemsaktiebolag, och jag tror, att det varit ett mycket lyckligt grepp från Kungl. Maj:ts sida att föreslå dessa som mellanhänder härvidlag. Beträffande hushållningssällskapen skulle man dock måhända kunna hafva vissa dubier. Man skulle nämligen kunna frukta för att hushållningssällskapen, sammansatta som de äro af stora godsägare på somliga trakter och af skogspatroner o. d. på andra, skulle ställa sig mer eller mindre ovilliga gentemot en egnahemsrörelse af den art, att den afsåge att skapa själfständiga jordbrukare. Men därest hushållningssällskapen äro intresserade af det stora och betydelsefulla i denna sociala verksamhet, så torde man kunna påräkna, att de skola göra ofantligt stor nytta såsom mellanhänder vid egnahemslånens utlämnande. Och detsamma kan man äfven säga om egnahemsföreningarna. Om man nu närmare tänker på saken, tror jag att man skall finna, att betänkligheterna emot att sätta lånesummans maximibelopp så högt som till 6,000 kronor äro synnerligen öfverdrifna. Hushållningssällskapen

och egnahemsföreningarna skola naturligtvis i hvarje fall, när de framställa begäran om lån, noga pröfva lånesökandens resurser i ekonomiskt afseende — ty sådana förutsättes han hafva — och huruvida han kan anses vara lämplig att sköta det ställe, som han sålunda vill skaffa sig, med ett ord, hvarje ansökan om lån kommer att underkastas den omsorgsfullaste pröfning, och jag är därför öfvertygad om, att det i allmänhet icke kommer att yppa sig några olägenheter, äfven om det inträffar sådana fall, att en lånesökande uppgifver, att den jordbrukslägenhet, som han skulle komma att förvärfva sig, har ett beräknadt värde af 6,000 kronor.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Man har här från egnahemsutskottets sida ironiserat öfver, att jordbruksministern åberopat uttalanden af åtskilliga möten, som i Södermanland hållits i denna fråga, och man har framhållit, att det i dessa uttalanden föreslagna maximilånebeloppet å 6,000 kronor är ett löst och utan vidare eftertanke framkastadt projekt. Så är emellertid faktiskt icke förhållandet. Deltagarne i de ifrågavarande mötena, hufvudsakligen små arrendatorer och jordtorpare, voro af den meningen, att därest det från deras synpunkt sedt skulle vara någon fördel att få statslån för förvärfvande af jordbrukslägenhet, måste de jordbrukslägenheter, som man på det sättet skulle få, vara så stora, att man kunde existera på dem och ha full sysselsättning med deras skötsel, och huru de då räknade, kommo de till det resultat, att lånen borde utgå till belopp af 6,000 kronor. Nu är det ett känt förhållande, att sökandena till de stipendier, som anslagits för att bereda småbrukare tillfälle att i Danmark studera jordbruk, mestadels utgjorts af jordtorpare, kronotorpare, torpare under de stora herrgårdarna samt mindre arrendatorer, personer alltså, som bruka en jordareal af 10, 12, 15 à 20 tunnland. Dessa torpare och arrendatorer ha på grund af sina studieresor och på grund af att de deltagit i särskilda småbrukarekurser fått en vidgad blick för att jordbruket måste in på andra banor, att man måste vidtaga ganska omfattande anordningar för omdanande af gödselstäder och mera sådant, men dessa vakna och intresserade småbrukare vilja icke på arrenderade egendomar nedlägga något extra arbete eller extra kostnader, utan de längta efter det ögonblick, då det kan beredas möjlighet för dem att få köpa små egendomar med en areal, motsvarande den, som de för närvarande bruka, eller något mindre; i allmänhet har man ansett, att det kan vara nog med en 10, 12 à 14 tunnland åker; de motse, som sagdt, med längtan det ögonblick, när tillfälle kan beredas dem att på billiga villkor få låna penningar, för att sedan genom att möjligen slå sig ihop några stycken kunna köpa ett hemman, som de få stycka och bebygga, och sålunda komma på egen grund. Då skola de kunna fullfölja de idéer, som de fått under sina studieresor och kurser och hvilka de icke vilja omsätta, så länge som de äro bundna såsom torpare eller arrendatorer. Det vore synnerligen olyckligt, om man icke

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

beredde dem möjlighet att förverkliga sina planer, och det vore rent af att våldföra sig på dessa intresserade jordbrukare att sänka lägenheternas lånevärde från 6,000 kronor till 4,500 kronor. I närheten af städer och stationssamhällen samt i sådana trakter, där skogsafverkning bedrifves eller sågverk och bruk äro belägna och hvarest det gifves tillfälle till arbete och afsättning af trädgårdsprodukter till högt pris, på dylika platser komma gifvetvis bostadslägenheter med en 5 à 6 tunnland jord att växa upp, med ett värde ej öfverstigande 4,500 kronor, utan i vanligaste fall med ett värde af omkring 4,000 kronor. På sådana platser, som nyss nämndes, går det ju bra för sig att hafva dylika bostadslägenheter, men det vore icke gagneligt, om en mängd sådana skulle uppstå ute på rena landsbygden, en 4 à 5 mil från centralare platser, där jordbrukaren är hänvisad till att uteslutande ägna sig åt jordbrukets skötsel, att odla säd, att uppföda kreatur och producera mjölk o. d., utan det vore enligt mitt förmenande en verklig olycka, om något sådant inträffade. Om man föreställer sig, att det i en kommun skulle finnas en 20, 30 stycken innehafvare af bostadslägenheter, hvilka icke hade full sysselsättning på dessa lägenheter, skulle dessa personer vara tvungna att gå omkring i sin egen kommun och kanhända långt bort i andra kommuner också för att söka sig arbete. En entusiast för sådana här bostadslägenheter berättade för mig härom dagen, hurusom en bostadslägenhetsinnehafvare i hans hemtrakt i Västmanland hade arbete nere i Blekinge. Men skall det vara något ideal för skapandet af egna hem på landet åt arbetare, att arbetaren har sitt hem t. ex. i Västmanland, men större delen af året är sysselsatt med arbete långt bort därifrån, nere i Blekinge? Det är enligt mitt förmenande alldeles motsatsen till hvad man här bör sträfva efter.

Det synes mig på grund häraf vara synnerligen välbetänkt, att man bereder möjlighet för blifvande mellanhänder att kunna få lämna ut lån äfven åt sådana lånesökande, hvilka vilja förskaffa sig en egendom, hvars värde skulle stiga ända upp till 6,000 kronor. Det af utskottet föreslagna maximibeloppet för egnahemslån är så lågt tilltaget, att man i regeln enligt mitt förmenande aldrig kan påräkna, att med dessa lån jordbrukslägenheter skola kunna skapas.

Jag vill äfven något fästa mig vid ett annat af de här föreslagna lånevillkoren, nämligen beträffande den första inbetalningen af ett erhållet lån. Det är gifvet, att den tid, som får förflyta, till dess att låntagaren skall börja afbetala å första hälften af det erhållna lånet, af utskottet blifvit väl snävt tilltagen, nämligen till fyra år, och synnerligast gäller detta i sådana fall, där nyskapande af egna hem ägt rum. Det synes mig, som om det varit fördelaktigare att så ordna afbetalningarna, att en nyodlare först efter en sex, sju år behöfde börja göra sådana.

Det finnes nog äfven en del andra anmärkningar, detaljanmärkningar, som kunna göras mot det föreliggande förslaget, men i stort sedt synes mig dock detsamma, ett försök som det är att komma

fram till målet, utan att man därvid direkt kopierat de danska förhållandena, vara ganska tilltalande.

Man har i sammanhang med frågan om lånebeloppens storlek åberopat de danska förhållandena i detta afseende. Jag vill då erinra om, att — för så vidt jag icke missminner mig — ett stort möte, som förra sommaren hölls i Danmark af småbrukare, uttalade sig för att egnahemslånens maximibelopp borde höjas till 7,000 kronor. Det är att märka, att då regeringen i Danmark bestämde maximibeloppet för ifrågavarande lån till 5,000 kronor, gick den en medelväg mellan den gamla bestämmelsen och den sedermera framställda begäran på högre maximibelopp. Men det förefaller, af allt att döma, som om man i Danmark arbetade sig fram till högre lånebelopp i nu förevarande hänseende. Om vi nu stanna här vid en summa af 6,000 kronor, visar detta blott, att vi söka inordna oss efter våra egna förhållanden och vilja bereda möjlighet att på svensk botten och lämpad efter svenska förhållanden få en småbruksrörelse till stånd.

Nu säger man från utskottets sida, att vi blott ha att förfoga öfver 2,000,000 kronor om året för nu ifrågavarande ändamål och att om vi sänka maximibeloppet till 4,500 kronor, kunna dess flere lån utlämnas. Detta utgör emellertid icke något skäl, hvarför man icke skulle kunna bevilja lån å ända till 6,000 kronor. Skulle det nämligen befinnas, att de af mellanhänderna beviljade lånen blifva så många, att dessa 2,000,000 kronor icke räcka till, skall Kungl. Maj:t med all säkerhet föreslå Riksdagen att öka egnahemslånefonden med erforderligt belopp. Det är alldeles gifvet, att äfven om räntan å egnahemslånen icke ställes högre än den ränta, som staten själf får betala för dessa penningar, blir det, i stort sedt, en vinst för samhället, att på detta sätt nya producenter skapas, och staten skall nog därför finna med sin fördel förenligt att släppa till så mycket penningar som möjligt för egnahemsrörelsens utveckling. Det enda man skulle kunna anmärka i det hänseendet vore, att det skulle kunna blifva en öfverproduktion af jordbruksprodukter på detta sätt, men om man ser närmare på de nuvarande produktionsförhållandena i detta afseende, förefinnes möjlighet till dylik öfverproduktion blott inom en mycket långt aflägsen framtid, såvida det någonsin kan blifva tal om en sådan, när exportmöjligheter alltid stå till buds. Dessutom är det ju alldeles gifvet, att med den stegrade jordbruksverksamheten följer också en ökad och lifligare verksamhet på industriens område. Det blifver en växelverkan, som enligt min mening alldeles gifvet skall komma till stånd i ganska stor omfattning.

Beträffande den fråga, som i sammanhang med det föreliggande förslaget kommit fram rörande inrättandet af egna hem i städerna, på städernas jordområden, samt i städernas närhet, tror jag, att den kommer att vinna på, att den afskiljes från denna fråga. Den nu föreliggande frågan afser att bereda arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem. Den andra frågan afser ju att på stä-

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.

(Forts.)

dernas jordområden eller i städernas närhet bilda egna hem. Det är själfklart, att, såsom en motionär, herr Byström, sagt, för att bereda egna hem i stad eller i stads närhet, värdeberäkningen måste höjas. Nu föreslår utskottet, att egnahemslån icke skulle utgå för bostadslägenhet, där det beräknade värdet öfverstiger 3,000 kronor, medan herr Byström föreslår 4,000 kronor. Dessa siffror synas mig alldeles för låga. Det synes mig, som om uppförandet af egna hem på städernas jordområden bör vara en fråga, som städerna själfva böra vara synnerligen intresserade af. Ty om på städernas områden skulle komma att uppstå en liflig egnahemsbyggnadsverksamhet, skulle denna verksamhet kanhända i ganska stor omfattning komma att influera på städernas fastighetsägares ekonomiska förhållanden. Det bör naturligtvis alltid tagas hänsyn till, att man icke skapar nya hem på stora vidder i närheten af städerna på det sätt, att de förutvarande fastighetsägarna skulle komma att få sina lägenheter tomma. Det blefve att ekonomiskt ruinera befolkningen. Och på samma gång som denna blefve ruinerad, skulle äfven ekonomiska företag, som hade inteckningar i dylika fastigheter, blifva lidande. Jag tror därför, att vännerna af egna hem i städerna och deras närhet, till hvilka jag vill räkna mig, böra söka finna nya former och söka få fram dessa till erkännande. Då är jag öfvertygad om, att denna fråga om egna hem i städerna och deras närhet skall få sin lösning. Och det är naturligtvis i så fall icke det ringaste hinder att afsätta erforderligt kapital, helst då man kan påräkna, att äfven kommunerna blifva intresserade af att skjuta till betydande belopp för att ordna bostadsförhållandena på sina områden.

Herr talman, det vore mycket att säga i denna sak, men jag skall icke trötta kammaren längre. Jag vill endast hafva uttalat min mening i detta fall för att söka hålla den tanken uppe, att siffran 6,000 kronor icke bör öfvergiftas.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag sympatiserar med Kungl. Maj:ts förslag om att maximivärdet för jordbrukslägenheter sattes till 6,000 kronor, skall jag likväl icke upptaga kammarens tid med att därom yttra något vidare, emedan jag icke på det området har någon egentlig erfarenhet. Jag ämnar i stället uppehålla mig vid en annan punkt i utskottets betänkande, nämligen vid utskottets förslag i fråga om maximivärdet på bostadslägenheter.

Detta belopp är, såsom bekant, af utskottet satt till 3,000 kronor. Det är hämtadt ur Kungl. Maj:ts proposition, som också föreslår 3,000 kronor, och denna har i sin ordning hämtat det ur egnahemskommitténs betänkande, där det äfvenledes är satt till 3,000 kronor. Jag har bemödat mig att, såväl i egnahemskommitténs betänkande som i Kungl. Maj:ts proposition och till slut i utskottets betänkande, söka finna anledningen till, att detta belopp är satt så

lågt, som nu är nämndt, för alla slag af bostadslägenheter, äfven sådana, som uppföras i städernas närhet. Men Kungl. Maj:t har som sagdt endast åberopat egnahemskommitténs betänkande, och utskottet har citerat Kungl. Maj:ts proposition. När man nu ser på de motiv, som utskottet anfört till stöd för sitt förslag, och jämför dem med dem, som anförts dels i en motion, som väckts af mig och dels i en annan, som väckts af herr Byström, förvånas man öfver den lätta hand, hvarmed utskottet berört dessa motiv; och det framstår tydligt, att utskottet ytterst litet, ja, nästan intet sysselsatt sig med att diskutera denna del af frågan.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Utskottets motiv för bibehållande af det låga beloppet äro två. Det första är, att det icke vore lämpligt att höja det och af praktiska skäl olämpligt att, på sätt jag föreslagit, beräkna maximivärdet för bostadslägenhet i närheten af stad till 5,000 kronor, under det att man skulle bibehålla det till 3,000 kronor för den rena landsbygden. Det är alldeles tydligt, att ett belopp af 3,000 kronor bör vara tillräckligt för den rena landsbygden. Tomterna där äro billigare, byggnadskostnaderna billigare och behofven mindre. I de större städerna och dessas omgifningar äro förhållandena däremot helt annorlunda. Nu säger utskottet, att det af praktiska skäl är olämpligt att hafva två kategorier af maximivärden, ett för landsbygden och ett för städerna. Ja, det vore olämpligt, om denna angelägenhet skulle handhafvas af automater eller institutioner, som mekaniskt följde vissa regler, och som icke vid dessas tillämpning använde sitt förstånd och rättade sig efter sig företeende omständigheter. Men om Kungl. Maj:t utfärdar föreskrifter för lånens utlämnande och lånebeloppens beräkning, och det förmedlande institutet tager hänsyn till dessa regler och andra sig företeende omständigheter, kan jag icke se den ringaste svårighet i att bestämma olika maximivärden för olika kategorier af bostadslägenheter. Man har exempel på olika maximivärden såväl från Belgien som från andra länder. Jag vill erinra om, att man i Belgien indelat bostadslägenheterna i två kategorier. Den ena gäller den rena landsbygden och de mindre städerna. För dem är maximivärdet 5,000 francs. För bostadslägenheter i de större städerna och deras omgifningar, exempelvis Gent, Liège och Brüssel är det 6,500 francs. Jag tror icke, att man där haft den ringaste olägenhet af ett dylikt särskiljande. Detta är det ena skälet, som förmått utskottet att icke taga hänsyn till min motion i hvad den afser olika värden af bostadslägenheter.

Det andra af utskottet anförda skälet har jag svårt att förstå. Utskottet säger nämligen, att det skulle vara en olämplig proposition, d. v. s. att det skulle taga sig illa ut, om maximivärdet å en bostadslägenhet sattes högre än för en jordbrukslägenhet. Hvad har emellertid detta att göra med saken? Det enda man här att taga hänsyn till synes vara behofvet eller kostnaden för uppförande af en arbetarebostadslägenhet. Då frågas: finnes det någon möjlig-

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

het att i förevarande fall bestämma kostnaden för sådana orter som t. ex. Stockholm och andra större städer? Ja, det finnes en sådan möjlighet. Jag har i min motion anfört icke mindre än tre exempel på bostadslägenheter för arbetare, hvilka lägenheter blifvit uppförda vid villastaden Dufbo i Stockholms närhet. Dessa exempel visa, att kostnaderna, de verkliga kostnaderna för lägenheter om två rum och kök uppgått till resp. 5,087 kronor, 4,800 kronor och 4,656 kronor. Där ha vi således faktiska exempel på, att bostadslägenheter icke kunna byggas, åtminstone i närheten af Stockholm, för ett så billigt pris som 3,000 kronor, ja, icke ens för 4,000 kronor. Om utskottet sett efter i en af bilagorna till egnahemskommitténs betänkande, så skulle det funnit, att i Norge, där också en egnahemskommitté suttit och där en kungl. proposition i ämnet blifvit framlagd, har man skilt mellan bostadslägenheter på land och i stad. Maximivärdet för bostadslägenhet är enligt det norska förslaget satt till 3,300 kronor för rena landsbygden, men för stad, d. v. s. för de mindre städerna och deras omgifningar, till 4,000 kronor. Såsom jag nyss nämnde, finnes äfven i Belgien en grade-rad värdering af bostadslägenheter på landsbygden och i de större städerna, nämligen resp. 5,000 och 6,500 francs. Det är således icke någon nyhet, som jag har föreslagit. Jag tror också, att, om utskottet hade bemödat sig om att undersöka detta förhållande, det skulle hafva kommit till ett annat resultat, än det gjort.

Jag har såväl här i kammaren som utom densamma hört sägas, att det förslag, som nu blifvit framlagdt af Kungl. Maj:t och utskottet, icke har afseende på bostadslägenhet invid stad. Men om så är förhållandet, hvilket dock ingalunda i utskottets betänkande tydligt angifves, skulle detta hos stadsbefolkningen väcka högst besynnerliga känslor. Man skall fråga sig, och detta icke med oberättigad harm, hvarför utskottet skilt mellan två olika klasser, som i lika mån äro i behof af egnahemslån. Behofvet af egnahemslån är synnerligen stort för de arbetare, som önska bygga i närheten af våra större städer, i synnerhet Stockholm. Där är bostadsnöden så stor, att jag tryggt kan säga, att i fråga om hyresprisen för arbetarebostäder härskar större elände än i någon annan europeisk stad. Att utskottet under sådana förhållanden ställt sig, icke i ord, men i sak, afvisande mot dessa folkklassers berättigade kraf på att också få komma i åtnjutande af statshjälp, måste, säger jag, väcka harm och förbittring. Och så har det också gjort. Detta har man haft tillfälle att erfara på olika ställen vid samtal om låneproportionen. Jag ber få säga, att denna harm icke kommer att förmildras däraf, att motivet för ett sådant beslut varit, att proportionen mellan siffrorna skulle förryckas. Harmen kommer, enligt mitt förmenande, möjligen att spädas ut med litet löje.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att längre fram yrka bifall till min motion, men förbehåller mig, om förhållandena så skulle kräfva, att sedermera få förena mig med herr Byström.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Den ärade representanten för Malmö, som väckt motion i denna fråga, har infört en ny tanke inom Riksdagen. Denna tanke synes vid första påseende vara mycket beaktansvärd. Men då man närmare tänker på den, så tror jag, att man skall finna, att det skulle icke vara en fördel för arbetarna att ernå egna hem på det sätt, han föreslagit i motionen. Däremot tror jag, att det skulle vara en fördel för arbetarna, om staten sålde egnahemstomter åt dem på sådana villkor, att de kunde amortera köpeskillingen och sålunda blifva skuldfria. Ty det är ju alldeles gifvet, att en arbetare behöfver amortera sin skuld, medan han är i sin krafts dagar. Skulle man däremot bara öfverlåta statens jord till bruk åt arbetarna, skulle de hafva att dragas med dessa utgifter äfven då åldern nalkas. Dessutom kommer det ju att blifva åtskilliga andra svårigheter med ett dylikt arrende. Det blir i alla fall icke annat än ett arrende; de blifva blott småarrendatorer. Då det t. ex. inträffar, att det blir missväxtår, skulle det naturligtvis komma fram förslag om att dessa arrenden toges bort. Således skulle det i sådant fall blifva åtskilliga strider inom Riksdagen, som skulle komma att undvikas, om staten i stället sålde egna hem åt arbetarna. *Det* tror jag skulle vara stor fördel att göra. Då behöfde icke staten ligga i förskott med kapital, utan staten tog blott emot den amortering, som dessa arbetare lämnade på de lån, som de behöft för att förvärfva egna hem.

Jag skall, sedan jag sagt detta, be att äfven få så säga, att jag anser, att utskottet gjort ett verkligt godt arbete. Men i likhet med många andra tror jag, att utskottet dragit upp en väl trång ram med afseende å värdesättningen utaf dessa egna hem. Det är gifvet, att man alltid skall respektera den individuella friheten. De, som skola hafva egna hem, behöfva hafva en ram att röra sig inom, så att de kunna få handla efter som de för godt finna. Det kan ju hända, att det är åtskilliga arbetare, som sträfvat i många år för att få en så pass stor jordbit, så att han kan förskaffa sig en häst och några kor. Men det är icke alls säkert, att de kunna få en sådan egendom för 4,500 kronor. Dessutom blir det, för så vidt jag kan förstå, åtskilliga svårigheter, om man t. ex. tänker sig, att de, som söka få egna hem, köpa en större jordegendom och skola skifta den samt den ligger t. ex. en mil eller en och en half mil från en stad. Skulle de då få lof att skifta alla dessa lotter så små, att ingen af dem skulle kunna föda en häst, utan blott 3 à 4 kor, skulle det verkligen blifva olidligt att bo på en sådan plats. Ty det är ju alldeles gifvet, att det inträffar förhållanden i en sådan där liten koloni, hvilka göra, att de ovillkorligt behöfva en häst för att fara till staden efter en läkare eller med anledning af något hastigt påkommande, som inträffar i en familj. Naturligtvis kunna de då icke spänna en ko för åkdonet och begifva sig in till staden.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

Jag tror därför, att man får tänka på att få det så bekvämt som möjligt för dessa egnahemsägare.

För att nu kunna bevisa, att det är det klokaste och bästa, att ett eget hem icke får gå öfver 4,500 kronors värde, så har man gjort jämförelser med Danmark och talat om förhållandena där äfvensom i Östergötland. Man bevisar, att det finnes en arbetare där, som har ett eget hem å några tunnland och som reder sig bra på det. Likaså är förhållandet i Danmark. Men vi lefva ju under helt andra förhållanden i vårt land än de göra i Danmark, och det är äfven helt olika förhållanden i Östergötland och i södra Sverige, t. ex. i Skåne, mot i de öfriga delarna i landet. Vi hafva i allmänhet i Sverige, synnerligast om vi taga hänsyn till Danmark, ett mycket kallare klimat; och dubbelt så lång vinter hafva vi som där nere. Följaktligen går det åt betydligt mycket mera vedbränsle inom en familj här än i Danmark. Lefnadsbehoven äro således, enligt mitt förmenande, mycket större här än där.

Vidare kommer härtill, att jordmånen i många fall är sämre här än där. Man kan ju nämligen tänka sig, att i ett land, där det är 8 månaders sommar, det kan växa, synnerligast på gräsvallarna, dubbelt så mycket, när de äro väl gödslade, som å en gräsvall här uppe, där det endast är 4 månaders sommar. Vi kunna i de flesta fall ej taga mer än en enda skörd å våra vallar i södra Sverige. Men i Danmark taga de minst två. Allt detta tyder på, att man kan icke tänka på att rätta sig efter samma måttstock öfverallt. Vi kunna icke inrätta oss så som i ett land med helt annat klimat.

Jag för min del anser således, att 6,000 kronor, som Kungl. Maj:t har föreslagit, icke är för mycket tilltaget. Detta förutsätter naturligtvis icke, att de behöfva köpa, ovillkorligen, en egendom, som kostar 6,000 kronor, men det *kan* inträffa, att vid jordstyckning en egendom kostar öfver 4,500 kronor, hvilken man skulle kunna komma i tillfälle att få många gånger för godt pris, om man lämnade vederbörande tillfälle att få köpa egendomen.

Jag kan icke finna något rimligt skäl, som lägger hinder i vägen för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag hade åtskilligt annat att tala om i denna fråga, men då det nu hållits långa och lärda föredrag här, tror jag, att herrarna anse, att det är klokast att inskränka sig till det minsta möjliga.

Herr Lindgren i Islingby: Herr talman! Som jag kunnat nöja mig med att instämma med den föregående talaren, skall jag endast be att få meddela, att, hvad beträffar punkt 3 mom. 2, jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Och det gör jag därför, att jag är öfvertygad om, att det på åtskilliga platser icke är möjligt att bereda arbetare ett hem eller ett jordbruk, på hvilket de skulle kunna lefva, för det belopp, som utskottet föreslår, eller 4,500 kronor.

Om man nu skulle biträda utskottets förslag, afstängde man

möjligheten för arbetare på sådana platser att kunna komma i besittning af egnahemslån — och det kan jag icke vara med om.

Jag kommer därför att rösta för Kungl. Maj:ts förslag.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Då jag väckt motion rörande rätt för indelta knektar och båtsmän att blifva delaktiga af dessa egnahemslån, skall jag be att få säga några ord med anledning af utskottets yttrande om denna min motion. Hvarför jag särskildt motionerat i denna fråga, är, att jag fått många skriftliga framställningar i detta syfte. Och det är rörande, på samma gång det är ganska nedslående, att läsa, huru stora förhoppningar dessa knektar fästa vid denna sak för sin egen del. En skref ock, att han hoppades, att på det sättet hans söner skulle slippa att utvandra till Amerika, utan få stanna hemma. Därför har jag velat göra så mycket jag kunnat i denna fråga, genom att föreslå Riksdagen att särskildt uttala, att knektar och båtsmän skulle här få vara med, och att åldersgränsen icke skulle tolkas så snävt med afseende å de 50 åren för dem, då de oftast afgå efter 50 år.

Nu har utskottet sagt, att det är synnerligen behjärtansvärdt, att knektarna få vara med, men utskottet har ansett, att det icke behöft särskildt uttalas i klämman, därför att de falla nog under bestämmelserna ändå. Vidare har utskottet funnit, att det icke behöfde göras ändring rörande åldersbestämmelsen, ty det står: *i regel* ej öfver 50 år; och utskottet framhåller såsom ett behjärtansvärdt undantag just dessa knektars behof att komma med.

Vid sådant förhållande är jag fullkomligt tillfredsställd; jag har fått fullkomligt hvad jag åsyftat i denna sak utaf utskottet. Visserligen framställer sig här också den saken, att skulle frågan lösas grundligt eller *så*, som knektarne naturligtvis helst hoppas, måste den upptas såsom en särskild fråga för sig och föranleda en särskild lånefond eller andra åtgärder, som kunna leda till att större antal, än nu kommer i fråga, skulle kunna öfvertaga knektetorpen. I den riktningen går äfven den af herr Hedin väckta motionen, i hvilken begäres en utredning i sådant syfte; och denna utredning skulle då sedan följas af andra förslag i samma riktning. Emellertid vill jag nu, som sagdt, blott hafva uttalat, att knektarna enligt min uppfattning genom utskottets utlåtande vunnit allt hvad de kunnat, och jag vill hoppas, att de myndigheter, som skola tjäna till mellanhänder, läsa hvad utskottet sagt i detta afseende och behjarta utskottets hänsynstagande till knektarne.

Sedan skulle jag vilja säga några ord i anledning af den motion, som är väckt af herr Persson m. fl., och hvari framhålles vikten af att äfven tänka på möjligheten att icke blott med äganderätt, utan äfven med allenast brukningsrätt upplåta lägenheter, när det gäller statens jord. Utskottet har bland annat resonerat som så, att formella hinder i gällande lag om nyttjanderättsaftal måste först undanröjas, innan man kan upplåta jord på sådana villkor, som

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

motionärerna ifrågasatt. Jag har ej hört denna fråga förr debatteras; men det kan ifrågasättas, huruvida man behöfver ändra något härvidlag. Ty det finnes visserligen en författning, hvilken bestämmer, att upplåtelse af jord på landet ej får ske på längre tid än 50 år; men den författningen gäller nog strängt taget blott mellan enskilde, ty på sidan om och öfver denna lag står § 77 i regeringsformen, som bestämmer, att Riksdagen bestämmer öfver förvaltningen af statens fastigheter, huru den vill. Med den uppfattningen skulle det kunna tänkas, att, så snart det vore fråga om staten tillhörig jord, Riksdagen äfven kan bestämma, hvilka villkor den önskar upplåta på, oafsedt den författning, som gäller för upplåtelse enskilda emellan. Jag har hört äfven från annat håll, att man har den uppfattningen, att saken sannolikt ställer sig på detta sätt. Hvad själfva frågan angår, måste jag gentemot utskottet anmärka, att vid utredningen i förevarande angelägenhet man börjar bli allt mer tveksam, huruvida kronan bör upplåta äfven odlingsmark med äganderätt eller endast under brukningsrätt. På föredragningslistan för i dag står just ett ärende, där den senare utvägen förordats för upplåtelse af odlingslägenheter å kronojord i Norrbotten och Västerbotten.

Slutligen vill jag blott säga några ord om lånebeloppets maximum samt tillkännagifva, att jag för min del kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag om 6,000 kronor. Utskottet har just framhållit, att departementschefen med synnerlig styrka betonat, att här gäller det att, när man skall experimentera i egnahemsfrågan, äfven söka skapa själfständiga jordbrukslägenheter, på hvilka brukaren kan få sitt fulla lifsuppehälle. Och det synes mig vara den viktigaste frågan. Ty blott på detta sätt skapas nya ekonomiska värden och nya utkomstmöjligheter och därmed äfven nya sociala värden i högsta omfattning.

I fråga om beloppet säger kommittén, som har förberedt saken, att den för sin del anser uppgiften vara att blott skapa sådana lägenheter, på hvilka innehafvaren icke har sin fulla bärning, utan äfven måste söka att skaffa sig annan förtjänst. Och med hänsyn till att kostnaderna för sådana lägenheter ställa sig mycket olika på olika ställen och på grund af vunnit erfarenhet ansåg sig kommittén nödsakad att sätta beloppet till ett maximum af 4,000 kronor. Då det nu gäller att äfven skapa själfständiga jordbrukslägenheter, förefaller det sålunda vara antagligt, att det ej är för mycket att öka summan med ytterligare 2,000 kronor, som ju behöfas till förvärfvande af den större jordarealen samt till uppförande af ladugårdsbyggnader och andra uthus, som ju oftare äro dyrbarare än boningshuset. Gentemot detta har utskottet väl framhållit, att det utgår från samma princip som departementschefen; men jag skulle då önskat, att utskottet också med samma styrka som han framhållit detta, hvilket dock utskottet ej gjort. Då jag ej kan själf bedöma denna fråga om värdet, finner jag det sålunda vara tryggare att taga Kungl. Maj:ts förslag. Kontrollen ligger i att

mellanhänderna ej få pröfva, hvilka som skola ha lån. De kunna äfven ha i sin hand att sätta själfva lånesumman till olika belopp af själfva lägenhetens värde. Slutligen ligger det en viss kontroll i att den, som söker lån, väl ej vill hafva alltför stort sådant, utan blott så stort, som han nödvändigt behöfver.

För min del har jag därför kommit till den uppfattning, att man allra kraftigast stöder förenämnda viktiga sträfvande, om man följer den kungl. propositionens motivering och hemställan. Men jag känner mig mindre säker, att jag stöder denna sträfvan, om jag följer utskottet. Jag ber alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om ett maximibelop af 6,000 kronor.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Herr Henricson: För öfver trettio år sedan uppkom hos mig den tanken, att någon åtgärd måste vidtagas i syfte att bereda en friare och mera tryggad ställning åt jordbruksarbetarne, för så vidt man skulle få behålla dem inom landet och på landet, och att dessa åtgärder förnämligast borde bestå i, att man skulle åstadkomma ett eget hem för dessa jordbruksarbetare. Då jag så länge haft och fortfarande har den uppfattningen, att detta är nödvändigt, är det klart, att jag med glädje hälsade den kungl. propositionens framkomst. För den välvilliga motivering, med hvilken herr statsrådet beledsagat denna proposition, ber jag att till herr statsrådet få framföra min tacksamhet.

Utskottet har i all hufvudsak äfven biträdt det kungl. förslaget; och det är blott i en punkt, där någon större afvikelse ägt rum. Det är nämligen i afseende på värdet för de blifvande hemmen. Herr statsrådet sade, att utskottet har återfört förslaget till samma nivå som kommittén, nämligen att lägenheterna ej skulle bli större, än att arbete i och för lifsuppehållet måste sökas hos andra. I det fallet skall jag be att få återropa hvad utskottets stora flertal sagt. Detta flertal var nämligen af den uppfattningen, att för ett belopp af 4,500 kronor skulle på åtskilliga ställen kunna erhållas så pass stora hem, att fullt uppehälle kunde beredas åt innehafvarne af desamma. Och utskottet har äfven å sidan 137 uttryckt denna sin mening, då utskottet där säger: »Ehuru utskottet behjärtar betydelsen af de skäl, som af departementschefen anförts till stöd för denna höjning, och delar den af honom uttalade åsikt om önskvärdheten af, att dylika själfständiga små jordbruk må i förökadt antal upprättas inom landet, håller utskottet före, att åtminstone tills vidare, då statens egnahemslånerörelse väl får anses befinna sig på försökets stadium, maximivärdet på jordbrukslägenheter icke bör sättas så högt som 6,000 kronor.» Och detta var just på grund af den känedom, som åtskilliga af utskottets ledamöter hade om jordvärdet i de olika delarna af vårt land.

Man har återopat, att i Danmark har man åt småbrukarne anslagit lån för beredande af egna hem till ett värde af 4,000 och nu föreslagit att höja detta värde till 5,000 kronor. Dessa småbruk

*Angående
län af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

i Danmark omfatta i allmänhet 5 à 6 tunnland. Med ett värde å hemmen af 4,500 kronor, som utskottet här föreslagit, skulle man på flera ställen i vårt land komma till långt större areal. Nu är förhållandet, såsom vi alla veta det, att de danska jordbrukarna och de danska arbetarna i regel sitta inne med större sakkunskap och större intensitet med hänsyn till jordens skötsel, än som i allmänhet är förhållandet i Sverige. När man där ändock icke vill ha större småbruk än på 5 à 6 tunnland, kan man däraf draga den slutsatsen, att man där icke anser det vara möjligt för en småbrukare att utveckla den intensitet, som erfordras för att uttaga största möjliga afkastning af jorden, därest han skall ha större areal. Den jord, som här upplåtes, är vanligen i dåligt skick såväl i afseende å bruk som afdikning. Antager man t. ex., att en person vid sådant förhållande får ett hem på fem tunnland och vid sidan af honom en annan får ett på tio tunnland af samma beskaffenhet, samt vidare att dessa bägge personer äro lika dugliga, så är jag öfvertygad om, att den brukaren, som fick fem tunnland, förr skulle få sin jord i hög kultur än den, som fick tio. Den senare mäktar ej, med den stora skuldsumma, som han har att dragas med, få upp sin jord i den högre kultur, som är önskvärd. Det är min erfarenhet från den tid jag rest omkring i den provins jag tillhör och premierat småbruk, att de bästa småbruken voro de med en areal af 3 à 4 hektar. Så fort man kommer upp till större areal, får man ej se den rationella och intensiva skötsel som hos de smärre brukarne. En sådan skötsel synes knappast möjlig att åstadkomma på de större småbruken. För ett småbruk på 6,000 kronor erfordras minst 3 à 4,000 kronor till afbetalning och till inventarier, och den arbetare, som äger ett så stort kapital, anses ej mindre bemedlad. Af dessa skäl är det, som utskottet stannat vid ett belopp af 4,500 kronor.

Man har sagt, att man ej skulle hämma emigrationen, om man ej toge den af regeringen föreslagna maximisiffran. Den provins jag tillhör, eller Östergötland, hade för omkring 20 år sedan, då emigrationen var som störst, att uppvisa den största utvandringskontingenten näst Älfsborgs län. Hvad var då anledningen till denna emigration? Det förhöll sig ej så, att de, som ägde en förmögenhet af t. ex. 3,000 à 4,000 kr., reste. Nej, det var de fattiga, som reste; och den dåliga ställning, i hvilken jordbruksarbetarne befunno sig, gjorde, att de gåfvo sig i väg, så fort de kunde skaffa sig biljett. Det var således i allmänhet de mindre bemedlade jordbruksarbetarna, som emigrerade. Och det är sådana jordbruksarbetare, som nu med glädje skulle hälsa ett beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Jag tänker, att flertalet af dessa egna hem komma att stanna vid en siffra af 3,000 kronor. För det beloppet kunna de helt visst i många fall förskaffa sig tre hektar jord, hvaraf de genom flit och arbete kunna erhålla sådan afkastning, att de därmed kunna försörja sin familj. Och då har

man på samma gång höjt värdet af jorden, och detta är väl ur nationalekonomisk synpunkt den allra största fördelen.

Herr Beckman sade, att han ville likna förslaget vid anskaffandet af kläder, och att det då skulle vara kläder, som passade. Ja, det vill jag också, så länge det gäller en enklare dräkt, men han ville äfven ha en ytterrock, som kanske knappt passade någon. Ett sådant plagg vill jag ej vara med om, helst om det skall anskaffas på bekostnad af den enklare dräkten.

Jag skulle kunna ha mycket, mycket att säga ännu, men tiden är långt framskriden, och vi äro ännu blott inne på principdebatten; och jag får kanske anledning att återkomma vid någon punkt längre fram. Och därför inskränker jag mig nu, herr talman, till att yrka bifall till den förevarande punkten.

Med herr Henriesson förenade sig herrar *Almqvist, Lindewall, Biesèrt, Ekman, Bengtsson* i Häradsköp, *Petersson* i Snällebo, *Andersson* i Bråborg, *Haxén, Vahlquist* och *Nilsson* i Bonarp.

Herr Eriksson i Bäck: Ehuru jag har åtskilligt att anmärka mot utskottets förslag, vill jag dock ej framställa något annat yrkande än om bifall till detsamma. Jag vill dock uttala mina afvikande åsikter och här framhålla, att enligt utskottets och ännu mer efter Kungl. Maj:ts förslag man ej uppnår det ändamål, som med ifrågasvarande riksdagsskriifvelse åsyftas och som äfven afsetts i utskottets förslag. Det har ju varit meningen, att man skulle bereda tillfälle för mindre bemedlade arbetare att skaffa sig egna hem. Men till ett sådant hem, som här af utskottet och Kungl. Maj:t föreslagits, fordras det, att arbetaren i ena fallet har ett kapital af 2,500 kronor och i det andra fallet ett kapital af 2,000 kr. En arbetare, som är i besittning af endera af dessa kapital, kan ej sägas vara en mindre bemedlad arbetare. Man kan möjligen säga, att han är en mindre bemedlad person, men man kan ej med rätta säga, att han är en mindre bemedlad arbetare. Den arbetare, som har 2,000 à 2,500 kronor, är i välsituerad ställning. Han är i tillfälle att skaffa sig ett mindre eget hem utan statens mellankomst och hjälp. Han torde ej heller i synnerligen många fall anlita denna hjälp. Utgifterna för honom i räntor och annuiter på lånen belöpa sig till detsamma som ett arrende på jorden af kanske 16—24 kronor per tunnland och år. Då är det fördelaktigare för honom att taga sig ett arrende. Om han då i stället använder det kapital, han skulle begagnat som köpesumma, som han icke kan få låna fullt för, till inventarier, kan han för detta kapital få arrendera en större egendom, som han helt säkert åstundar. Den arbetare, som har ett kapital af 2 till 2,500 kronor, har icke gärna kunnat förvärfva sig det själf förrän vid en ganska långt framskriden ålder, kanske 35 till 40 år. När han då kommit så långt, att han hunnit betala amorteringsdelen af lånet, som skall ske först om 25 år, är han väl 60 till 65 år gammal. När

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem.

(Forts.)

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

han nu skaffat sig en så stor lägenhet med en jordareal af 10 till 15 tunnland, orkar han icke med att själf sköta denna stora areal, utan han måste då i sin ordning leja arbetare till hjälp. En sådan anordning är icke ändamålsenlig i det syfte, som nu afses med att skaffa mindre bemedlade arbetare egna hem.

Det hade ju varit mycket fördelaktigare, om beloppet hade satts så lågt som till 3,000 kronors värde för lägenheten. Då hade ju ett betydligt större antal af våra arbetare blifvit i tillfälle att förvärfa sig egna hem, och det skulle ju varit till betydlig fördel för själfva saken. Då emellertid detta, som jag förut nämnde, blott är små anmärkningar och jag naturligtvis vill befrämja saken, yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Jag kunde instämman med den föregående talaren på södermanlandsbanken i allt väsentligt, och då han behandlade denna fråga tämligen grundligt, torde jag kunna göra det mindre grundligt. Jag kan äfven instämman i mångt och mycket med talaren på östgötabanken, dock icke i *en* viktig sak, till hvilken jag ber att få återkomma litet senare. Emellertid vill jag redan nu ha sagdt, att jag anser det icke vara någon enda dag för tidigt, som ett förslag framkommer från Kungl. Maj:ts sida att med statshjälp skaffa dels mindre bemedlade arbetare bostadslägenheter, dels mindre bemedlade jordbrukare jordbrukslägenheter. Vi må betänka, att här redan med statens mellankomst i väsentlig grad lämnats bistånd åt de större jordbrukarne. De ha sedan flera år tillbaka odlingslånefonden på 10 miljoner kronor; ur den lämnas åt hvilken af de större jordbrukarne som helst, som vill åstadkomma ett sådant företag, tillfälle att få statslån mot samma låga ränta, som här är ifrågasatt, eller 3,6 proc.

Vidare vill jag erinra om att hypoteksbanken sedan gammalt har en stor statskredit, en grundfond i statsobligationer på ej mindre än 30 miljoner kronor, hvilket för densamma medför till hjälp åt jordbrukarne i allmänhet samma billiga ränta som statens egen. Hvad som ännu saknats är just hjälp åt de minsta fastighetsköparna, ty där träder hypoteksbanken helt visst ej hjälpande emellan.

Jag sade, att jag kunde instämman med herr Henricson i hans anförande, och jag är alldeles förvissad om, att det är mycket klokt, att man i allmänhet begränsar arealerna, när man vill kasta sig på småbruk och vill få en intensiv skötsel af desamma. Det råder dock många olika förhållanden, och vi veta, att jordvärdet ställer sig mycket olika i olika trakter. Jorden köpes ingalunda till samma pris i Skåne, Östergötland och Södermanland som t. ex. i Värmland och Småland. Om vi således stanna vid en för liten summa till inköp af lämplig jordareal, komma vi kanske i det predikamentet, att vi utestänga just dem, som vilja slå sig ned i de bättre trakterna och där vilja bygga och bo. Hvarför skall man förmena dem det, hvarför skall man hänvisa dem blott till den sämre, mindre värdefulla

jorden? Det är min förvissning, att jordbruket lönar sig bäst, där man lyckats få hålla sig till den bättre jorden och samtidigt stannat vid en mindre areal. Det finns andra trakter med sämre jord, hvarest man får gå till väga på annat sätt. Då är det min åsikt, att man ej bör, när man skrifver lag, som skall vara norm för hela landet, sätta för snäfvå gränser, utan man må tillmäta dessa gränser så, att man kan röra sig med något större frihet och tjänjbarhet inom dem. Ville jag ställa mig, såsom Första Kammaren enligt min uppfattning gjort i dag, på arbetsgifvarens ståndpunkt, skulle jag helt visst tala för de lägre beloppen, ty vi kunna då helt enkelt säga, att vi vilja tillgodose en kategori af egna hem åt de arbetare, som taga sin hufvudsakliga bärgning genom arbete hos andra, men som därjämte skulle få en liten jordlapp att bygga och bo på. Mina herrar, det finns dock äfven en annan kategori, jag menar själfständiga lägenhetsägare, som kunna på egen jord förbruka hela den arbetskraft de äro mäktiga af. Man bör väl, om man utgår från att detta är ett försök, ej bara skaffa sig erfarenhet om en enda kategori häraf, utan också pröfva den andra kategorien och gynna utvecklingen äfven af dem. Nu talar jag icke alldeles utan personlig erfarenhet, ty redan 1893 var jag med om att lämna bort dylika egna hem i Nerike. Jag upplät där åt två arbetare, som jag personligen kände, sådana hem. Den ena af dem fick ett obebyggdt område om 12 tunnland och 27 kappland — ypperlig och välbelägen stadsjord — som han betalade med 4,500 kronor, men han måste naturligtvis sätta sig i skuld härför och för att kunna bebygga jorden. Om vi antaga, att det då stått den möjligheten till buds att få statslån härtill, hade han faktiskt enligt utskottets förslag varit utestängd från att begagna denna möjlighet. Karlen har emellertid slagit sig igenom och redt sig bra; han har ensamt brukat de 12 eller nära 13 tunnlanden och därjämte arrenderat annan jord. Endast tillfälligtvis har han använt extra hjälp. Likväl har han icke haft så synnerlig hjälp af sin familj i jordbruket, ty barnen voro små, och först nu ha de kunnat börja bistå honom. Jag skulle kunna anföra äfven andra fall, där man gjort samma erfarenhet. Skola vi ovillkorligen utestänga just dessa? De borde vara lika berättigade som trots någon annan. Jag kan erinra om andra fall: man har uppskattat t. ex. 5 tunnland jord i Södermanland efter 400 kronor per tunnland till 2,000 kronor. Nu är detta bara som en norm vid försäljning, men det händer, att en sådan lägenhet, fastän den är så dåligt bebyggd, att alla husen måste ombyggas, vid auktion likväl går upp till 2,500 kronor. Den, som köper den och därvid ovillkorligen måste bygga om husen, kan icke göra detta under 2,500 kronor, lågt beräknadt, hvilket således gör honom sammanlagdt 5,000 kronor. Jag frågar herrarna: är det rimligt och rätt, att Riksdagen fastställer så snäfvå gränser, att man därigenom utestänger personer, som köpa statens egen jord, upplåten på grund af 1896 års författning från den tillämnade hjälpen? Om man skall gå vidare eller icke, må framtiden afgöra; fonden är ju

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Angående för öfrigt icke föreslagen till högre belopp än 10 miljoner kronor, således motsvarande odlingslånefonden. Jag kan ej gilla, att vi binda oss vid en sådan begränsning, att köparen ovillkorligen måste räkna på arbete hos andra. Det är ju icke sagdt, att man kan välja en sådan lägenhet, där möjlighet finnes till arbete hos andra. Jag känner sådana fall. De ha betalt 5,000 kronor för en bebyggd lägenhet och skulle således ej få vända sig till odlingslånefonden, men de kunna ej heller få arbete hos andra.

(Forts.)

Nej, det är här fråga om två olika typer, och det är för att få möjlighet till jämförelse mellan dessa båda slag af lägenheter och för att ej utestänga en del trakter af landet härifrån, som man må utsträcka rättigheten att få statslån med något högre belopp. Däraf följer ingalunda, att det i flertalet fall, eller ens i många fall, kommer att lämnas just dessa större bidrag, utan det är min lifliga öfvertygelse, att mellanhänderna, hushållningssällskapen, blifva nödsakade att noggrant både öfverväga åt hvilka de skola förmedla lånen och därjämte pröfva hvarje sarskildt fall, så att de tillmäta de lånesökande lagom stor areal. Hushållningssällskapen komma nog att säga, att de ej så gärna lämna ut lån öfver ett värde af 4,500 kronor — för att vara förvissade om att den princip, som herr Henricson just gjort sig till tolk för, måtte blifva den allmänt rådande.

Jag skall nu ej längre upptaga kammarens tid, då det är långt lidet. Detta må vara nog för att antyda min ståndpunkt i frågan, nämligen att jag finner, att utskottets förslag — frukten af ett omsorgsfullt arbete, som i mångt och mycket är en förbättring af kommitténs förslag — dock med denna snäfvta begränsning icke kan af mig i allo tillstyrkas.

I detta anförande instämde herrar *Mallmin, Sterner, Hammar-skjöld, Andersson* i Baggböle, *Ohlsson* i Halmstad, *Olsson* i Heden, *Gustafsson* i Sjögesta, *Lundin* och *Pettersson* i Tjärsta.

Herr Lundell: Jag skall be att få yttra några ord om utskottets ställning till denna fråga.

Det är icke så, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framhöll, att utskottet från början velat frångå den typ för egna hems bildande, som han föreslagit. Nej, tvärtom! Vi hafva alltid varit besjälade af den mening, han framställt i frågan, nämligen att man skulle utvidga kommitténs förslag därhän, att i detta skulle inrymmas äfven sådana jordbruk, som kunde bereda innehafvaren en själfständig ställning, utan att han behöfde arbeta hos någon annan. Men det föreligger ju så många möjligheter i fråga om sådana hemmans beskaffenhet och skötsel.

Det var meningen, att man skulle i viss mån söka tillämpa det danska systemet på våra förhållanden, d. v. s. främja jordbruksnäringens utveckling i den riktning, som i Danmark gjort sig gällande eller genom bildande af en mängd s. k. småbruk. Utgår man från

denna typ, kommer man till jordbruk med inskränkt areal, men äfven begränsade kostnader i afseende på deras inköpsvärde.

I Danmark, där jag själf varit och tagit kännedom om huru dessa små jordbruk äro anordnade, finner man, att de lägenheter, med en areal af 3 till 5 à 6 tunnland, som där förekomma, kunna bereda innehafvarne full sysselsättning och uppehälle, och dessa lägenheter kosta icke mer än omkring 4,000 kronor. Följer man detta danska system, torde det nog kunna gå mycket väl för sig att äfven här få sådana lägenheter för ungefär samma pris.

Jag bestrider på det bestämdaste, att inom utskottet gjort sig gällande någon tendens att gynna de större jordbrukarnes intressen att erhålla behöflig arbetskraft genom att sätta lånebeloppen låga. Meningarna voro delade i denna punkt. Somliga, däribland både större och mindre arbetsgifvare, ansågo lämpligt, att man bildade jordbruk med större areal och dyrare inköp. Andra menade, att det skulle vara lämpligare med mindre jordbrukslägenheter. Och det är alldeles säkert, att alla därvidlag afsågo arbetarnes intressen. Och det är ju en sak, som arbetarne själfva ha att bestämma, om de finna det lämpligt att någon tid arbeta hos andra och den öfriga tiden sköta sina egna jordbruk eller helt och hållet ägna sig åt deras skötsel. Det beror i de flesta fall på deras ekonomiska ställning, hvilketdera de föredraga.

Om en arbetare t. ex. har en liten jordareal på 3, 4 eller 5 tunnland, kan han efter danskt mönster föda en ko på tunnlandet. Mjölken efter hvarje ko inbringar honom 300 kronor om året. Och han kan dessutom ha 100 höns, af hvilka han kan beräkna en inkomst på 400 eller 500 kronor. Under sådana förhållanden har han det ju så ställt, att han och hans familj godt kunna draga sig fram utan att söka arbete hos någon annan.

Men på grund af klimatiska förhållanden kan det här mer än i Danmark hända, att en jordbrukare icke hela året är i tillfälle att ägna sig åt sin egendoms skötsel. I en stor del af landet förhåller det sig så på vintern, att den, som ej själf äger skogsmark, kan göra sig tiden allra bäst till godo, om han har häst och verkställer skogskörslor för annans räkning. Han kan därpå förtjäna 4 eller 5 kronor om dagen, under det att han, om han sutte hemma, icke skulle kunna förtjäna någonting. Fodra kreaturen och passa dem kan ju hustrun göra under den tid, han är borta. Och det är onekligen en stor ekonomisk fördel för honom att på annat håll kunna göra sig en ganska god inkomst, utan att därför hans jordbruk under tiden försummas.

På sommaren kan det äfven finnas tider, då han kan utan att åsidosätta sitt eget jordbruk åtaga sig annat arbete. Så är t. ex. fallet under tiden mellan sådd och skörd på sådana jordbruk, där några väsentliga arbeten för jordens förbättrande icke kunna utföras eller ägaren icke är så ekonomiskt situerad, att han kan bekosta betydande förbättringar. Han kan då exempelvis deltaga i något

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

kanalrensingsarbete eller dikningsföretag. Han kan då själf få bestämman, hvilka tider och dagar han vill verkställa detta arbete, och kan dessemellan vara hemma och sköta sitt jordbruk utan att försumma någonting. Han kan gå i diknings- eller upprensingsarbetet en dag eller 3 à 4 timmar eller huru länge han finner lämpligt och kan på det sättet förtjäna 3, 4 eller 5 kronor om dagen i stället för att gå hemma och rensa i potatislandet. Det kan ju hans hustru eller barn göra. Och likaså kunna hon och barnen eller andra hemmavarande under lämpliga förhållanden sköta de småarbeten, som måste utföras under den tid, det icke är så viktigt för honom att själf utföra betydande arbeten vid sitt jordbruk.

Nu fanns det äfven ett annat skäl, hvarför man i utskottet ansåg sig böra inskränka de lånebelopp, som staten skulle förnu ifrågavarande ändamål utlämna. Och det var, att man företrädesvis ville befrämja uppodling och förbättring af jord på det sätt, att den kom i små jordbrukares händer. Och i sådant fall ansågs den odlade jordarealen icke behöfva vara så stor, ej heller jorden äga så stort värde, som den sedermera kunde få efter det den blifvit upparbetad och förbättrad. Till följd däraf kan en jordlägenhet, som, då den öfverlämnas till vederbörande, betingar ett pris mellan 4,000 och 4,500 kronor, efter några år, tack vare den uppodling och förbättring ägaren gjort, få ett värde af vida mer än både 5- och 6,000 kronor.

Vill man tänka på att utveckla landbrukets resurser, bör man företrädesvis vända sig till sådana förhållanden, där förbättring är möjlig. Får en person från början en lägenhet med större areal och bättre jord och som följaktligen betingar ett högt pris, är det troligt, att han icke är i stånd att därpå nedlägga sådana förbättringar, som äro afsedda. För öfrigt är det nog troligtvis en hel del af herrarne, som icke känna till eller gjort sig någon föreställning om huru många sådana jordbruk vi redan ha, som betinga ett pris af fem, sex eller sju tusen kronor. Det är icke få. Och det kan sättas i fråga, om det är så riktigt att uppamma flera sådana som det att uppamma sådana jordbruk, som äro mindre, men kunna gifva sin ägare full sysselsättning, om han vid deras skötsel använder ett sådant system, som är lämpligt för dem.

I en statistik, som bland annat äfven innehåller om svenska jordbruk, hvilken utdelades här i kammaren för några dagar sedan, visar det sig, att antalet jordbruk inom Sverige, som ha åkerjord till en areal af mellan 2—20 hektar, uppgår till 191,432 stycken. Jordbruk med åkerjord till areal under 2 hektar utgöra endast 68,411 till antalet. Det visar sig sålunda, att vi redan ha en ofantlig mängd sådana jordbruk, som skulle bildas, därest lånebidraget från staten sattes till 6,000 kronor. Och därför torde man icke behöfva ytterligare i så hög grad uppmuntra bildandet af dylika jordbruk.

Nu skulle man kunna tänka sig, att dessa jordbruk visserligen utgöra ett stort antal, men icke ha någon betydligare del af Sveriges åkerjord. Se vi på statistiken, så finna vi, att de större jordägarne,

de, som ha fastigheter på en areal af öfver 100 hektar, innehafva 305,000 hektar åkerjord, och att de, som komma under 20 hektar, innehafva ej mindre än 2,297,184 hektar dylik jord. Således ha de senare mellan 7 och 8 gånger så mycket af Sveriges åkerjord som de förra.

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Hvarför kan icke Sveriges jordbruk mäta sig med Danmarks? Hvarför kan det icke lämna lika mycket i afkastning och bereda samma exportmöjligheter som det danska? Jo, det är därför, att vi icke sköta vårt jordbruk på samma intensiva sätt som danskarne. Om vi vilja uppdrifva ett intensivt jordbruk, är det icke nog med att dela jorden i smålotter och småhemmen, utan det viktigaste därvidlag är, att jorden skötes så bra som möjligt. Faktum är, att de små hemman, som förekomma i Sverige, lämna i förhållande till sin areal och det arbete, som nedlägges på jordbruket, mindre afkastning än de stora. Det är tvärt om i Danmark. Där är det de små jordbruken, som lämna den största afkastningen i förhållande till jordens areal.

Ja, det var nu den saken.

Som sagdt, finnes det redan många färdigbildade små jordbruk af en areal mellan 2—20 hektar. Och det händer ganska ofta, att sådana jordbruk äro utbudna till salu. Det är icke alls svårt att få köpa dylika jordbruk. De betinga i många fall i pris icke mer än fyra à fem tusen kronor, och köpesumman faller ofta inom det lånebelopp, som utskottet föreslagit.

Jag har sett en annons i en Kalmartidning, där en sådan liten egendom utbjudes till salu. Den lyder: »Egendom med hus af alla slag, vid landsväg, med 80 tunnland jord, vacker skog, föder 3 kor och en häst m. m., säljes för 3,000 kronor».

Nu kan man visserligen säga, att egendomens jord troligtvis icke är af bästa sort och att den icke innehåller mycket åker. Men det är alldeles säkert, att denna lilla egendom kan upparbetas. Det kan erhållas egnahemslån på densamma. Och den kan i en driftig persons hand så förbättras, att den kanske inom några år är värd 6, ja, ända upp till 7 à 8 tusen kronor.

Just sådana lägenheter är det, jag anser, att man bör söka bilda. Och jag tror, att det är bättre, om man uppställer såsom princip att icke taga till lånebeloppen så höga, utan i stället söka få så många flera.

Därtill kan man ju också säga, att delar man ut för stora lån, kan man lätt locka en person, som hvarken har så stora kunskaper, som erfordras för att sköta ett jordbruk eller i öfrigt kan vara vidare lämplig därför, att slå sig på denna näring utan att äga vidare kapital och därigenom taga sig vatten öfver hufvudet, som man säger, i det han sedan får mycket svårt att fullgöra räntebetalning och amortering af ett stort lån, i synnerhet om det är fråga om dyra byggnader. Såsom vi veta, har folk här i Sverige äfven bland jordbruksklassen en stor benägenhet att lägga sig till med dyra hus. Detta gör, att när folk, som ha små hemman, bygga hus, det händer

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

rätt ofta, att de, som man säger, bygga sig ur hus i stället för i hus, d. v. s. att de bygga alldeles för mycket eller för stora och dyrbara hus, så att de få gå ifrån alltsammans. Och det är icke någon förtjänst med det.

Det är hänsynen till detta förhållande, som gjort, att vi inom utskottet icke velat gå för långt. Går man ifrån utskottets princip i frågan, så kan det bli en smakfråga, huru långt man bör gå. Hvarför icke lika gärna bevilja lån på 7 eller 8 tusen kronor som på 6 tusen kronor, kan man fråga. Utskottet för sin del har ansett det bäst med hänsyn till jordbrukets utveckling att företrädesvis befrämja uppkomsten af små hemman. Skulle det emellertid visa sig stor efterfrågan på lån till något högre belopp, eller man icke skulle få användning för de auslagna medlen på bättre sätt, kan man ju få bestämmelserna ändrade.

Vidare har det här talats om byggnadsförhållandena i städerna. Och jag skulle be att något få belysa hvad utskottets mening varit i detta afseende. Det anses ju vara ett socialt ondt, att landsbygdens befolkning ger sig in till städerna och att de göra det i högre grad än hvad som är berättigadt, till följd af en viss lockelse att komma till bekvämare förhållanden som de tro, och att slippa arbeta så mycket och i hopp om att kunna förtjäna mycket mer, men denna högre förtjänst är ofta nog skenbar.

Nu kan man säga, att genom anordnandet af bostadslägenheter utanför städerna skulle man icke draga folk till städerna, utan snarare draga dem ifrån städerna. Men äfven dessa, som bosätta sig utanför städernas planlagda områden, utgöras naturligtvis i regel af sådana arbetare, som skola hafva sin näring och sysselsättning i städerna. Det är säkerligen icke precis någonting godt, att dessa samhällen utanför städernas jurisdiktion komma utom kontroll af stadsmyndigheterna och icke blifva underkastade t. ex. byggnadsordningen, hälsovårdsstadgan för städerna och dylikt. Därför tror jag icke man tillgodoser något statsändamål genom att uppmuntra sådana anläggningar. Snarare bör det därvidlag vara städernas myndigheter, som då sådant är skäligt böra visa intresse uti att anordna sådana lägenheter och då tillse att de bli bebygda och ordnade på ett sätt, som är lämpligt, äfven om de icke ingå under städernas jurisdiktion. Sådana samhällen böra naturligtvis senare sluta sig till städernas jurisdiktionsområde och ordnas af dem. Man vill ju icke undantaga dem, men man finner icke skäl att göra ett undantagsstadgande beträffande ett högre belopp för dessa, i synnerhet som i närheten af de flesta städer, om än icke i Stockholms omgifningar, bostäder kunna åstadkommas för en kostnad af 3,000 kronor för en familj. Men går det icke för 3,000 kronor, då bostaden är afsedd för blott en familj, blir hyrau för dyr, när man skall räkna ränta och amortering på det belopp, som åtgått för byggnaden, och så för underhåll af densamma. Det blir nog nödvändigt att hålla sig inom ett in-skränkta belopp för de mindre bemedlade om de skola reda sig.

Som sagdt, jag tror icke det är synnerligen eftersträfvansvärdt att få sådana samhällen, som icke äro underkastade någon kontroll af stadsmyndigheterna.

Men vilja stadsmyndigheterna åstadkomma sådana samhällen, är detta naturligtvis lätt för dem. Med deras stora resurser och goda kredit kunna de åstadkomma sådana lån utan att det behöfver bli betungande för arbetarne. Ty den lilla ränteskillnad, som uppstår, om för lånet betingats 4 % eller 3,6 % i ränta, är ingenting att räkna på, och kan icke medföra olägenheter, som äro större än fördelen af att hafva dessa nya byggnadskomplexer under någon kontroll.

Hvad beträffar herr Lindblads yttrande i fråga om ett par särskilda kronolägenheter, som skulle säljas och kunna inköpas af personer, som vilja bygga egna hem, så var det en alldeles oriktig uppfattning han gjorde gällande därvidlag, då han sade, att dessa lägenheter med hus skulle säljas för 2,500 kronor och så behöfva de byggas om för att kunna användas till egna hem. Ja, när de inköpas till egna hem, är det icke fråga om annat än att de få lån för dem, som de äro. De säga: »vi behöfva åtskilliga hus» — det är icke sagdt att de vilja bygga upp alla husen genast eller ens året därefter, och därför säga de: »vi köpa jord och hus, sådana dessa finnas, för 2,500 kronor, men vi behöfva bygga nya hus för 2,000 kronor». Då få de taga lån på 2,000 kronor, och därmed äro de fullkomligt hjälpta i det hänseendet.

Till följd af hvad jag angifvit anser jag, att det är oberättigadt att påstå, att förslaget är odugligt därför att vi endast velat vara med om 4,500-kronorsbeloppet. Det är naturligtvis icke möjligt att på förhand kunna veta, om det är bättre med 6,000 kronor — det kan ju också vara sämre. Man kan härvidlag gärna skaffa sig erfarenhet, och det är det utskottet föreslagit.

Det är en hel massa folk, som gärna önskar mindre lägenheter, som delvis kunna skötas som jordbrukslägenheter. Vid en del industricentra i synnerhet på landsbygden kunna sådana små jordbrukslägenheter med fördel skötas och lämna goda bidrag till familjens uppehälle.

Vi ha ju hört, huru det är med soldattorpen; soldaterna, deras nuvarande innehafvare, äro synnerligen angelägna om att få köpa dem och hafva gjort framställning därom. Dessa lägenheter äro i allmänhet icke så stora att de kunna föda sina innehafvare, utan dessa få lof att delvis använda sin arbetskraft på annat håll. Få de köpa dessa lägenheter, har man, såsom herr Lindhagen påpekade, däri en garanti för att deras barn icke emigrera.

Jag tror att det i detta fall snarare är ett rent arbetarintresse, än ett arbetsgifvareintresse, att folk på egen hand få ordna och ställa för sig som de vilja, och i så fall bör man lämna så stor frihet som möjligt. Det finnes dock, som sagdt, vissa skäl, som tala för att man icke bör gynna uppkomsten af större jordbruk än sådana,

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

som kunna skötas af egnahemsinnehafvarne så intensivt och väl, att de kunna lefva på dem, och så att det icke blir samma slentrian, som gör sig gällande på en del hemman nu.

Därmed ber jag att få sluta mitt anförande, men torde jag sednare få anledning att komma igen.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall först och främst uttala mitt beklagande däröfver, att den kungl. propositionen i en så viktig fråga kommit fram till Riksdagen så sent, att utskottet icke har kunnat behandla den förrän efter påsk. Det säger sig själft, att, då utskottet icke har haft mer än tre veckor på sig, har utskottet icke kunnat behandla frågan så som den verkligen förtjänat. Nu har kammaren haft på sig tre dagar att studera det här betänkandet, och sedermera kommer afgörandet midt i natten. Allt, må jag säga, är för sent; det är icke tänkbart, att saken här skulle få den grundliga behandling, som den verkligen fordrar. Jag beklagar detta så mycket mer, som det är tre år (så när som på en månad) sedan egnahemskommittén till Kungl. Maj:t aflämnade sitt betänkande. Det tycks, såsom om frågan skulle ha hunnit beredas på dessa tre år, så att den kungl. propositionen kunnat komma in i behörig tid till Riksdagen. Att somliga propositioner måste komma in sent, är naturligt, men en så viktig proposition som denna hade bort komma in i början af riksdagen.

Det var en talare, som sade, att egnahemskommittén hade sett saken alltför trångt. Detta är ock någonting, som man fått läsa i tidningsartiklar och höra på möten. Jag vill gentemot detta bara säga, att när egnahemskommittén fick frågan sig förelagd till utredning, så var det *en helt annan fråga* än hvad den nu är i den kungl. propositionen. Det var icke då fråga om annat än att söka utvägar för att bereda arbetare, dels industriarbetare, dels jordbruksarbetare, tillfälle att skaffa sig egna hem, utan att de skulle upphöra att vara arbetare. Lika litet som det var fråga om att göra industriarbetarne till sådana husägare, att de skulle kunna lefva på inkomsten af sina hus, lika litet var det fråga om att göra jordbruksarbetarne till hemmansägare, som skulle kunna lefva af sitt jordbruk. Huruvida det var bra eller ej, att Riksdagen år 1899 begärde endast ett sådant förslag, det är en sak för sig, men det var den frågan, som förelades egnahemskommittén, och den frågan var det alltså kommittén måste sysselsätta sig med och ingenting annat. Kungl. Maj:t har helt enkelt öfvergifvit denna ståndpunkt, ignorerat Riksdagens begäran och i stället framlagt en proposition, som afser att bereda hufvudsakligen jordbruksarbetare tillfälle till att bli själfständiga hemmansägare, och det är någonting helt annat. Emellertid har Kungl. Maj:t, om jag så får säga, på sladden tagit med industriarbetarna och sökt göra någonting för dem också, på det att äfven de måtte kunna få sig egna hem. Om herrarne närmare läst den kungl. propositionen, så skola herrarna finna, att frågan om industriarbetarnes egna hem

mycket illa sammanhänger med hela den genomgående tonen och andan i den kungl. propositionen. I själfva verket borde den frågan hafva förekommit i en särskild proposition, såsom sakerna nu stå.

Härmed sammanhänger nog också frågan om det beräknade fastighetsvärde, efter hvilket lån skulle få utlämnas, dels till jordbruksarbetare, dels till industriarbetare. Egnahemskommittén hade satt detta värde, som herrarne veta, till 4,000 resp. 3,000 kronor. Kungl. Maj:t, som nu vill bilda själfständiga jordbruk, höjde den förra summan till 6,000 kronor. Ja, för att bilda själfständigt jordbruk och för att bli själfständiga hemmansägare ifrån att ha så godt som ingenting, därtill kan nog behöfvas mera än kommittén föreslagit. Men, såsom jag sade, kommittén hade att göra med en helt annan fråga än den, som utgör föremål för Kungl. Maj:ts proposition, och jag anser, att dessa skiljaktigheter icke äro till förmån för den kungl. propositionen.

Egnahemskommittén hade föreslagit, att arbetare skulle få direkta statslån utan några mellanhänder; de skulle således vara alldeles oberoende af mellanhänder. Fördelarna af detta för arbetarne äro otvifvelaktigt stora; särskildt en sak har kommittén framhållit, nämligen att *kronan* genom sina vederbörande myndigheter skulle söka inteckning för de här lånen. Det skulle således icke kosta låntagaren någonting; nu kommer det att kosta honom jämförelsevis ganska betydligt.

Egnahemskommittén hade vidare föreslagit, att det skulle utses egnahemsnämnder, som skulle ha särskildt till uppgift att befordra egnahemsrörelsen, och dessa nämnder skulle vara biträdda af kommunalnämnderna o. s. v. Detta har nu mången Konungens befallningshafvande funnit vara en allför tung och invecklad apparat. Jag vet icke huru Konungens befallningshafvande öfver hufvud taget kunnat anse, att detta skulle vålla dem så ofantligt arbete, så att de icke skulle orka med det. Huru skulle väl resultatet ställa sig af en sådan lånerörelse, som egnahemskommittén hade föreslagit? Jo, ungefär så, att med de tillgängliga, af kommittén föreslagna medlen skulle kunna upprättas ett eget hem om året i hvarannan eller hvar tredje kommun i landet. Jag tror då icke, att Konungens befallningshafvande i något län skulle ha drunknat i arbete, om de fått denna sak att göra med.

Emellertid har utskottet icke heller kunnat umbära Konungens befallningshafvande. Det har nämligen föreslagits, att alla lånekontrakt skola insändas till Konungens befallningshafvande för att granskas af honom, och då har man ju där i själfva verket »den tunga apparat», öfver hvilken man klagat i egnahemskommitténs betänkande.

Kungl. Maj:t har tänkt sig såsom låneförmedlare först och främst hushållningssällskapen. Det är ju klart, att dessa kunna hafva intresse för upprättande af själfständiga jordbruk. Men, mina herrar, icke kan man väl tänka sig, att hushållningssällskapen äro lämpliga

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

låneförmedlare, då det gäller *industriarbetares* egna hem. Där komma de industriella arbetarne i det allra mest lösliga sammanhang med den kungliga propositionen.

Kungl. Maj:t har vidare tänkt sig, att ej blott särskildt bildade föreningar utan äfven arbetsgifvare skulle blifva låneförmedlare. Utskottet har emellertid strukit bort arbetsgifvare och i stället insatt »för ändamålet särskildt bildade aktiebolag». Jag tänker mig då, att det bildas ett aktiebolag för att skaffa egnahemslån åt arbetare. Detta aktiebolag får af statsmedel ett lån på låt oss säga några hundratusen kronor. Då är bolaget ansvarigt inför Kungl. Maj:t till både ränta och kapital för detta lån. Och om icke lånet uttages af låntagarne inom behörig tid, så skall det återbetalas till kronan med ränta. Hvem skall då betala denna ränta? Jo, låneförmedlaren själf. Tro herrarne, att man under sådana förhållanden kan få ett aktiebolag bildadt särskildt för detta ändamål? Låneförmedlarna äro enligt förslaget förbjudna att själfva såsom säkerhet taga annat än första inteckning i egnahemslägenheterna, men kronan fordrar af dem icke blott dessa inteckningar, utan därjämte en säkerhet, som statskontoret godkändt. Ja, jag har verkligen lust att fråga: »Är det någon af herrarne i kammaren, som vill gå in i ett aktiebolag med sådan ansvarighet och sådan risk och så litet tack?»

(Forts.)

Detsamma är förhållandet med föreningarna, precis samma förhållande. De egnahemsföreningar, som för närvarande finnas, få vi icke på något sätt sammanblanda med de föreningar, det här är fråga om, ty de organiseras på helt annat sätt. De äro fullkomligt inkommensurabla storheter. Och för öfrigt, mina herrar! Låt oss antaga, att ett sådant här aktiebolag eller en sådan här förening kommer i skuld till kronan inom några år på låt oss säga en million kronor eller något sådant, och denna million står ute hos egnahemsläntagarna. Amorteringstiden är för jordbrukslån 26 år på den ena hälften, och den andra hälften skall betalas inom 5 år därefter, summa 31 år. Men hvad har man för garanti, att ett sådant för ändamålet särskildt bildadt aktiebolag står i 31 år? Om det stupar eller upplöses, eller om en sådan här förening upplöses, huru går det då? Jo, då blir i alla fall kronan direkt långifvare till egnahemsläntagarna. Ty icke kan kronan tvinga dessa lån på ett nytt aktiebolag eller en ny förening, och icke heller kan Kungl. Maj:t befälla aktiebolaget att lefva äfven med risk och förlust och besvär utan tal. Jag anser för min del, att det är eu betydlig försämring i förhållande till egnahemskommitténs förslag, att Kungl. Maj:t utbytt de direkta lånen mot låneförmedlare. Och när man nu i alla fall bestämt, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skola granska alla lånekontrakt, hvarför har man då icke lika gärna kunnat låta alltsammans gå genom egnahemsnämnderna, i hvilka Kungl. Maj:ts befallningshafvande skulle vara ordförande, och i hvilka, enligt kommitténs förslag, alltid skulle sitta en kroppsarbetare? Och hvarför kunde man icke lika gärna låta kommunalnämnderna, som, såsom

hvar och en vet, intressera sig för såväl jordbruksarbetare som industriarbetare inom sina resp. kommuner, vara med såsom hjälpare, stödjare och rådgifvare o. s. v.?

Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet har accepterat en bestämmelse icke allenast om ett högsta lånebelopp, som skulle få lämnas åt låntagarne, utan också om ett minsta lånebelopp. Afsikten med denna bestämmelse är den, att man skall utestänga de mera bemedlade arbetarne. Man räknar som så, att om det finnes tillgångar hos vederbörande utöfver hälften af hvad lägenheten kostar, så kan arbetaren skaffa sig denna lägenhet utan hjälp af statsmedel. Men tro herrarne, att det kommer att gestalta sig på det sättet, att dylika bemedlade arbetare komma att utestängas? Nej, det kommer i stället att gestalta sig så, att arbetarne komma att låna mera, än de behöfva, och bringas in i vidlyftigheter, som de eljest skulle kunnat undvika. Egnahemskommittén har föreslagit ett högsta belopp, men icke något minsta belopp, som får lånas. Det är ju en högst märkvärdig idé att säga: »Mer än det och det får du icke låna, men mindre än det och det får du icke heller låna.»

Om jag nu tänker mig, att Kungl. Maj:ts förslag om ett statslån på fem år till ett belopp af tio millioner antages, och om jag vidare tänker mig, att öfver hufvud hvarje lån går ut med något öfver 3,000 eller omkring 3,000 kronor, så blir följden den, att med detta belopp kan öfver hufvud taget under 5 år ett eget hem — ett eget hem på hela fem år! — upprättas i hvarje landskommun af Sveriges rike. Det är alltsammans.

Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet har accepterat, att räntan å lånet skall utgå efter 3,6 proc. När egnahemskommittén begärde att af statskontoret få veta den effektiva räntan på statslånen, så erhöles den upplysningen, att staten själf betalar mera än 3,6 proc. Kommittén ansåg då, att räntan borde sättas till $3\frac{3}{4}$ proc., för att staten icke skulle förlora. Nu frågas: Med hvad skäl skall staten här låna ut medel till lägre ränta, än den själf betalar? Det är i själfva verket att skänka penningar åt dessa personer. Det blir på sätt och vis en fattigvård. Och hvarför skall staten skänka just åt dessa, som ändå i själfva verket hafva något tusental kronor? Hvarför skall staten icke skänka något åt de andra, som ingenting hafva?

En annan följd af låneförmedlingssystemet är, att Kungl. Maj:t icke kunnat i sitt förslag upptaga det, som i kommitténs förslag utgjorde en ganska viktig punkt, nämligen rättigheten för låntagare att på samma gång kunna få lif försäkring. Kommittén hade tänkt sig, — och den tanken har Kungl. Maj:t upptagit — att ena hälften af lånet skulle efter viss norm amorteras. Det tager naturligtvis temligen lång tid, innan denna amortering är fullständigt utförd. Det är därför mycket tänkbart, att låntagaren aflider under tiden. Och då står hans änka och familj ganska illa. Men om amorteringen är förenad med en lif försäkring, som enligt professor Phrag-

*Angående
lån af stats-
medel för
bemedlade af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.L.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

méns uträkning skulle kunna göras ofantligt billig, så vet låntagaren, att i samma stund som han aflider — om så olyckligt skulle hända — så är hela amorteringsdelen af hans lån betald, och hans familj sitter vid sin lägenhet med endast den stående lånedelen kvar, eller halfva beloppet. Hvar och en, som närmare tänker härpå, skall ovilkorligen finna, huru fördelaktigt det skulle vara, allrahelst som det blir så billigt. Att det blir billigt beror på den omständigheten, att den ålder, inom hvilken egnahemslån skulle kunna erhållas, eller mellan 25—50 år, är mannens kraftigaste ålder, då dödligheten är allra minst. Detta gör naturligtvis, att premien blir så ofantligt liten. Men det är klart, att sedan Kungl. Maj:t tagit bort de direkta lånen och infört låneförmedlare i stället, så kan en sådan här lif-försäkring icke förenas med egnahemslånen.

Herr talman! Jag vet icke om jag skall göra något yrkande. Skulle jag göra det, så skulle jag yrka afslag såväl å Kungl. Maj:ts proposition som å utskottets betänkande. Men alla, som här yttrat sig, tyckas hafva varit förtjusta, om de också haft sina betänkligheter mot den ena eller andra punkten. Och det är, som om de från allra första början tänkt: »Det här måste vi taga besedt eller obesedt, reflekteradt eller oreflekteradt». Jag skall emellertid, herr talman, emedan jag förstår, att ett sådant yrkande, som jag nyss nämnde, icke skulle tjäna till något, icke göra något yrkande alls, utan nöja mig med att få detta mitt anförande till protokollet. Ty min tro är, att Riksdagen kommer att ångra sig, om den tager vare sig Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag.

Herr Åkerlund: Herr talman! Riksdagen har i skrifvelse till Kungl. Maj:t af den 13 maj 1899 anhållit om utredning, huruvida och i hvilket afseende *yttre* åtgärder kunde vidtagas för beredande af tillfälle för mindre bemedlade arbetare att på landsbygden förvärfa sig egna hem. De åtgärder för detta ändamål, hvilka således i denna riksdagsskrifvelse antydast såsom redan vidtagna, kunna väl icke vara några andra än de, hvilka af Kungl. Maj:t vidtogos på grund af en utaf Riksdagen den 14 maj 1891 till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse i anledning af de vid denna och föregående års riksdagar väckta motionerna i samma ämne, som det nu till behandling föreliggande. I klämman till de motioner rörande detta ärende, hvilka jag då väckte, vågade jag ej tydligt utsätta hvad jag menade med motionen, utan intog i dennas klämma blott så mycket, att man däraf nödtorftligen kunde se, hvad det var fråga om. Men i motiveringen till motionen uttalade jag mycket tydligt, att hvad jag åsyftade i främsta rummet var att de mindre bemedlade arbetarne i vårt land skulle beredas tillfällen att kunna förskaffa sig så mycket jord, att de genom träget arbete därå kunde förvärfa sig och sina familjer föda och nödig utkomst i öfrigt. Nu har såväl Kungl. Maj:t som egnahemskommittén beaktat vikten af detta syfte-

mål och härför kan jag naturligtvis ej annat än vara dem mycket tacksamma.

Emellertid är att märka en väsentlig skillnad mellan egnahems-kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag, nämligen däruti, att Kungl. Maj:t anser, att villkoren för egna hems anskaffande skulle så upp-ställas, att den arbetare, som på landsbygden sökte skaffa sig ett sådant, omsider skulle kunna blifva sin egen herre, under det åter genom egnahemskommitténs förslag går såsom en röd tråd, att något sådant icke skulle komma i fråga, enär han borde för sin utkomst vara hänvisad till att jämväl städså arbeta hos andra.

Så vidt jag kunnat fatta, har detta senare sätt att se saken gått igen äfven i flere af de i ämnet afgifna motionerna, och likaså har denna uppfattning i allmänhet gjort sig gällande inom Första Kammaren. Äfven herr Henricson har här i sitt anförande i frågan, som det tyckes, lutat åt samma håll, eburu han skrapade öfver det liten smula; det kom fram, då han ordade om emigrationen och att det egentli-gen hufvudsakligast var jordbruksarbetare som utvandrade, åtminstone från hans hemtrakt.

För min del skulle jag just ingenting hafva emot att biträda det slut, hvartill egnahemskommittén kommit i fråga om den direkta utlåningen, utan mellanhänder, under förutsättning likväl att egnahemsnämnderna, som af kommittén föreslagits, icke nödgades att för erhållande af biträden på landsbygden hänvända sig till och lita på de mest olämpliga organ, jag härvidlag kan tänka mig, nämligen fattigvårdsstyrelserna. Det torde för enhvar af oss vara klart, att fattigvårdsstyrelserna, hvilka ju i främsta rummet hafva till uppgift att tillse, det fattigvårdstungan icke på något sätt onödigt ökas, just med fäst afseende å denna sin hufvuduppgift icke skola i allo opar-tiskt lämna det biträde, som af dem kan fordras för medverkan till egna hems bildande. Härjämte har ju föreslagits, att länsmän och kronofogdar skola hålla viss uppsikt öfver de egna hem, som skulle komma att upprättas. Men detta kan jag icke finna vara en lämplig anordning. Ty för det första skulle en sådan beständig polisuppsikt icke vara vidare behaglig, och för det andra är för-hållandet numera icke detsamma som förr, eller att länsmännen väljas bland landsbygdens befolkning och därför känna till lands-bygdens förhållanden. Nu för tiden tagas länsmännen vanligtvis från Konungens Befallningshafvandes skrifpulpet och skickas ut på landet, om hvars behof och förhållanden de knappast hafva någon aning:

Egnahemsnämnderna skulle till stor del blifva hänvisade att lita på dessa, om jag så må kalla dem, underafdelningar utan att, så vidt jag kan se, hafva någon möjlighet att kontrollera de uppgifter, som de skulle från dem erhålla. Det är just därför, att sådana underafdelningar skulle af nämnderna användas, som jag, enligt hvad jag nyss antydtt, icke kan biträda egnahemskommitténs förslag be-träffande direkt utlåning. Ett helt annat förhållande råder i fråga om dessa af utskottet föreslagna mellanhänder, hushållningssällskap

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

*Angående
län af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

samt särskildt härför bildade aktiebolag och föreningar. Ty hvad hushållningssällskapen beträffar, hafva dessa i regel en verksamhetskrets, som är utsträckt till hela län eller åtminstone större länsdelar, och likaså skulle förmodligen förhållandet blifva med dessa aktiebolag och föreningar; åtminstone skulle de icke behöfva direkt fästa sig vid kommunala enheter samt deras förhållanden och omständigheter.

Det har, senast af herr Waldenström, anmärkts, att de för egnahemsråns erhållande uppställda villkoren äro mycket för stränga. Jag är den förste att erkänna detta. Men jag är på samma gång fullt öfvertygad därom, att, om man blott får försöka sig med denna sak något år och det då skulle komma att visa sig olägenheter af dessa villkor, Riksdagen nog skall veta att föranstalta om lindring i desamma; så att därmed är nog ingen fara.

Vidare har af många, och särskildt af reservanten herr Benedicks, anmärkts, att det lånebelopp, som skulle få af Kungl. Maj:it för ifrågavarande ändamål disponeras, eller två millioner kronor årligen under fem år, vore alldeles för litet, helst om man toge hithörande förhållanden i Danmark i betraktande. Jag återigen anser, att en klok försiktighet bjuder att börja sakta, så att man får se, hur det kommer att ställa sig. Jag tror därför att det icke kan vara förenadt med någon risk eller olägenhet att börja med det nu föreslagna beloppet, och jag är fullt öfvertygad om att, därest saken, såsom vi ju alla hoppas, går framåt, Riksdagen icke skall draga sig för att för ändamålet lämna vida större belopp, och det kanske äfven innan den föreslagna femårsperioden gått till ända, därest behof af mera medel redan därunder skulle uppstå.

Vidare talade herr Waldenström särskildt om den af egnahemskommittén förordade lifförsäkringen och klandrade, att någon bestämmelse därom icke medtagits i utskottets förslag. Jag medgifver villigt och gärna för min del, att detta är en brist i förslaget. Men i likhet med hvad jag redan gjort inom utskottet vill jag äfven här säga, att min fulla öfvertygelse är att, om vi blott få pröfva saken litet, den nog skall kunna i sin helhet ordnas på bästa sätt, ty den föreliggande egnahemsfrågan är så viktig, att den icke låter sig på något sätt afspisas. Hufvudsaken är således, att vi härvidlag ju förr dess hellre komma i gång.

Hvad beträffar hushållningssällskapens lämplighet såsom lånförmedlare, har man från många håll sökt göra gällande, att dessa icke skulle hysa intresse för andra lägenheter än jordbrukslägenheter och således icke vara intresserade af frågan om anordnandet af bostadslägenheter för industriarbetare. Med den känedom jag har om hushållningssällskapen — åtminstone om det i länet som jag tillhör — så vågar jag emellertid påstå, att så icke är förhållandet, ty de små lägenheterna, vare sig de utgöras af jordbrukslägenheter eller andra med endast en liten täppa omkring, hafva alltid varit synnerligen omhuldade af hushållningssällskapen, och min bestämda öfvertygelse

är därför, att det hedersuppdrag, som statsmakterna i denna sak kunna komma att gifva vårt lands hushållningssällskap, skola de söka att i allo riktigt uppfylla.

Att beträffande frågan om det högsta värdet å de jordbrukslägenheter, till hvilka egnahemslån skulle kunna utgå, egnahemskommittén stannat vid ett värde 4,000 kronor och utskottet vid ett högsta värde af 4,500 kronor, det beror väl, förmodar jag, på de svar, som kommittén erhållit på sina utsända frågeformulär, och äfven på den tanke som, enligt hvad jag nyss tog mig friheten påstå, genomgår egnahemskommitténs hela förslag, eller att egnahemsinnehafvarne aldrig skulle kunna blifva fria och själfständiga män på sina lägenheter. I denna fråga rörande jordbrukslägenheternas högsta värde har jag, såsom herrarne sett, icke kunnat ansluta mig till utskottets uppfattning, utan tillsammans med, bland andra, en annan ledamot af denna kammare, herr Kronlund, reserverat mig. Och detta på den grund, att, om också det är möjligt att inom åtskilliga trakter af vårt land för 4,500 kronor erhålla en jordbrukslägenhet, som är tillräckligt stor att ensamt föda sin innehafvare jämte familj, det å andra sidan finnes en hel del orter i landet, där sådana lägenheter icke stå att erhålla för enahanda pris. Härtill kommer en annan sak, som jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, nämligen att, då enligt Kungl. Maj:ts af utskottet biträdda förslag de direkta utlåningarna icke skulle komma i fråga, utan dessa försiggå genom mellanhänder, man måste en smula tänka på den risk, som dessa mellanhänder komma att löpa. Denna risk kommer naturligtvis att förorsaka, att de lån, som utlämnas, icke blifva så stora som de skulle blifvit, därest utlåningen skett direkt genom egnahemsnämnden, ty i senare fall stannade ju all risk på staten.

Det orimliga uti att binda lånebeloppet efter ett värde å lägenheten af 4,500 kronor skulle jag kunna lämna flera exempel på, med stöd af den erfarenhet och de uppgifter jag kunnat vinna rörande hithörande förhållanden inom Stockholms län i allmänhet och särskildt trakten 5 å 6 mil härifrån. Det har nämligen händt, att större egendomar styckats för att försäljas i mindre lotter, och å dessa egendomar hafva då funnits torp, som sålts såsom själfständiga lägenheter. Dessa torp hafva ofta innehållit cirka 10 tunnland åker, 5 tunnland naturlig äng, 5 tunnland odlingsbar mark samt dessutom en 30 å 40 tunnland skogsmark eller mer. Dessa lägenheter hafva, så länge de voro torp, betingat ett årligt arrende, i genomsnitt, af 152 karldagsverken, 50—80 hjondagsverken och 5—10 kördagsverken, och stodo vid försäljningen att erhålla till ett pris af 5,500 till 6,000 kronor, då de voro någorlunda hjälpligt bebyggda. Till inköp af en lägenhet af denna storlek skulle således en arbetare icke erhålla eghemslån, enligt utskottets åsikt. Orsaken härtill är, säger man bland annat, att han skulle bli alltför hårdt betungad af de räntor och annuiteter, han skulle nödgas erlægga för lånet. Men det vore nog icke så riskabelt att lämna denna arbetare det lånebelopp, som

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.*

(Forts.)

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.

(Forts.)

för honom erfordras för att förvärfa en lägenhet af den storlek jag nyss omnämnde, ty sedan han med lånets tillhjälp inköpt densamma, kunde han ju till andra arbetsgifvare utgöra dessa 152 dagsverken och därigenom förtjäna vida mer än som erfordras för att gälda årlig ränta och amortering. Hade han såsom torpare innehaft lägenheten, så skulle han ju i alla fall haft att utgöra denna dagsverkskyldighet och ändå icke kommit ett steg närmare till en själfständig ställning. Visserligen skulle en dylik, på sin lägenhet själfständig arbetare för att afbetala lånet nödgas att kanske under en stor del af sitt lif många månader af året arbeta hos andra, men han hade i alla fall utsikten att genom arbete och omtanke slutligen blifva sin egen herre, och just detta, att nå en fri och själfständig ställning, hoppas jag vara idealet för tusen och åter tusen af Sveriges arbetare. — En arbetare, som vore spekulant på ett dylikt ställe, skulle också många gånger kunna erhålla detsamma för mycket billigare pris, om han kunde betala det kontant, något som ju kunde ske, om han erhöle lån från egnahemsfonden. I vanliga låneanstalter åter är det stört omöjligt att erhålla lån på en lägenhet, som icke har något officiellt värde, det känner nog herrarne till. Erhåller då icke arbetaren bistånd från något annat håll för att förvärfa sig ett eget hem, så måste han i all sin tid arbeta åt andra, och hela förtjänsten går då till hans och hans familjs uppehälle. Men får han genom statens försorg och bemedling den sparbössa, som består i ett eget hem, skall detta förvisso blifva honom den kraftigaste sporre till flit och omtänksamhet.

För min del kan jag därför, såsom herrarne hört, icke vara med dem, som yrkat på att det högsta lånebelopp, som får för inköp af eget hem beviljas, skall utgöra högst fem sjettedelar af detta belopp, 4,500 kronor. Jag kan icke gå in på den åsikten, att vi landtmän endast egoistiskt skola se till att vi erhålla nödig arbetskraft på landsbygden för att kunna begagna oss af den så långt som möjligt, utan hvad vi hafva att göra är att se till att så många arbetare som möjligt i vårt land hafva utsikt att efter väl-förrättadt arbete blifva själfägande medborgare. Jag hyser nämligen den åsikten, att ju flere fria och själfägande män vårt land, och framför allt vår landsbygd, äger, desto lyckligare skall vår utveckling fortgå.

Med dessa åsikter, herr talman, är det gifvet, att jag yrkar bifall till den nu föreliggande punkten i utskottets förslag och att jag kommer att rösta för bifall för vår reservation i nästa punkt.

Herr Svensson i Skyllberg: Gentemot dem, som yrka på att egnahemslånen skola utsträckas till lägenheter med ett uppskattningsvärde af 6,000 kr., ber jag få säga, att lånen i så fall skulle tillkomma personer, som icke äro i den ställning, att de kunna hänföras till mindre bemedlade arbetare. Hade räntan satts till hvad dessa penningar kosta staten, hade det varit mindre noga med be-

loppens storlek, men då staten skall lämna dessa lån för en lägre räntefot än staten själf måste betala, bör man väl icke utsträcka dessa lån längre än hvad som erfordras för att ernå det åsyftade målet. Herr Lindblad talade om sin erfarenhet om att 6,000 kr. skulle erfordras såsom gräns för lägenheternas värde. Jag har också någon erfarenhet i detta afseende. Under de sista åtta à tio åren har jag förmedlat cirka ett femtiotal egnahemsköp, hvilka omfattat landtbruk med intill 10 à 12 tunnland åker, men icke mera än i ett enda fall har priset uppgått till 4,000 eller 4,500 kr., och jag bör dock icke i någon billig trakt. Vi skola komma ihåg, att det pris, som man skall beräkna, icke är det, som lägenheten kostar fix och färdig, utan endast hvad den kostar i det skick, att den kan tagas i anspråk för ändamålet, och sedan får innehafvaren komplettera byggnaderna och förbättra jorden.

Som sagdt, tror jag att det skulle vara lyckligt, om räntan hade satts till det belopp, penningarna kosta staten. Det har visserligen framhållits, att odlingslån utlämnas till 3,6 %, men dessa lån inskränka sig emellertid till mycket begränsade belopp. Skall emellertid denna sak växa till hvad den är afsedd att bli, måste räntan bestämmas för kommande femårsperioder till verkliga kostnaden, på det att icke en mängd missnöjda skola uppstå, som beklaga sig öfver den affär staten gjort.

Så sent som det nu är, skall jag icke längre upptaga kamarens tid, utan vill endast yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Jag vill blott säga några korta ord med anledning af de hårda ord, som af herr Waldenström fälldes mot utskottet och som jag icke vill låta stå oemotsagda. Han yttrade med anledning af utskottets förslag att sänka räntan från $3\frac{3}{4}$ till 3,6 proc., att man icke skall gifva någon fattighjälps och att man icke skall inrätta detta som någon fattigvård. Jag vill då fråga herr Waldenström, om han, då räntan å den stora odlingslånefonden är endast 3,6 proc., anser denna fond som någon fattighjälps eller fattigvård åt Sveriges jordbrukare och om han anser fiskerifonden, som har samma om icke lägre ränta, som någon fattighjälps. Det är en farlig princip, att för hvarje uppoffring staten gör för ett samhällsändamål staten skall direkt hafva igen det utlagda beloppet. Indirekt får den igen det tusenfaldt. Sedan undrade han, om dessa aktiebolag och föreningar, med de ekonomiskt ogynnsamma villkor som skulle följa af utskottets förslag, verkligen skulle vilja åtaga sig något arbete i nu ifrågavarande riktning. Jag har blott velat påpeka, att redan nu existera aktiebolag och föreningar, som ha en filantropisk verksamhet och utöfva sådan, under det att de få betala långt högre ränta och i öfrigt verka under långt strängare villkor än dem staten skulle erbjuda. Jag är också fullkomligt öfvertygad om att det äfven framdeles kommer att existera filantropiska sällskap, bolag och föreningar, som utan hänsyn till vinst för det goda

*Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Angående ändamålet skola uppföra både tid och krafter, och hvad angår
 lån af stats- aktiebolags lifslängd vill jag påpeka, att man mången gång haft den
 medel för erfarenheten, att det lefver för länge och icke för kort tid.
 beredande af erfarenheten, att det lefver för länge och icke för kort tid.
 tillfälle för Slutligen framhöll herr Waldenström förträffligheten af egna-
 arbetare att hemsnämnderna. Detta egnahemskommitténs förslag är i många
 på lands- delar förträffligt, och till och med förslaget om egnahemsnämnder
 byggen för- anser jag förträffligt, men den allra väsentligaste anmärkningen mot
 värdena egna förslaget är, att kommunalnämnderna skola an-
 hem. vändas såsom förmedlare af lånen, ty dessa kommunalnämnder komma
 (Forts.) i många fall, kanske i de flesta fall, att betrakta hela egnahems-
 frågan som en fattigvårdsfråga.

Herr Waldenström: Herr talman! Gentemot det, som den
 ärade talaren nyss sade, skall jag be att få anmärka, att det här
 är fråga om att af statsmedel bevilja lån till dessa egna hem. Men
 det var för egnahemskommittén klart, att dessa lån skulle be-
 tinga den ränta, som staten själf betalade, så att staten icke gjorde
 någon räntevinst men icke heller någon ränteförlust därpå. Herr
 Kronlund sade, att det redan finnes sådana där filantropiska aktie-
 bolag. Jag tror icke, att han kan visa upp ett enda. Men det
 finnes filantropiska föreningar, som afse att bereda egnahem åt sina
 egna medlemmar. Dessa föreningar äro emellertid konstruerade och
 ordnade på ett helt annat sätt, än det här är fråga om. Dessa före-
 ningar göra ingen ekonomisk förlust, stå möjligen tillfällig risk, men
 de äro icke organiserade så, att de måste göra en ränteförlust årligen.

Hvad vidare beträffar att egnahemskommittén skulle hafva
 föreslagit, att kommunalnämnderna skulle vara låneförmedlare, så
 visar detta påstående blott, att herr Kronlund icke känner till hvad
 kommittén föreslagit. Kommittén har icke föreslagit kommunal-
 nämnderna såsom låneförmedlare. Lånen skulle lämnas af staten
direkt till låntagarne. Kommunalnämnderna skulle blott hjälpa
 de medlemmar af kommunen, som behöfva anlita denna låneutväg,
 med råd och upplysningar. Detta är någonting helt annat än låne-
 förmedling enligt utskottets förslag. Men det har herr Kronlund
 icke tagit reda på.

Herr talman, jag anhåller att få ändra mitt yrkande så, att
 Andra Kammaren med afslag å Kungl. Maj:ts och utskottets förslag
 måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, så snart sig göra låter,
 förelägga Riksdagen nytt förslag i närmare öfverensstämmelse med
 hvad egnahemskommittén föreslagit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr
 talmannen framställt propositioner på de därunder gjorda yrkandena,
 biföll kammaren utskottets i förevarande moment gjorda hemställan.

Efter föredragning häruppå af *mom.* 2 yttrade:

Herr Byström: Herr talman! Då jag hade ett anförande i

början af debatten, framställde jag ett yrkande rörande denna punkt. Jag vill nu endast göra den framställningen, att siffran 4,500 utbytes mot 6,000 i likhet med den kungl. propositionen, och vidare, att siffran 3,000 utbytes mot 4,000, så att yrkandet blir så lydande rörande sista delen af detta moment: egnahemslån må ej utgå där det beräknade värdet öfverstiger, för jordbrukslägenhet 6,000 kronor och för bostadslägenhet 4,000 kronor.

Angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfa egna hem.

(Forts.)

Herr Lindblad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen i det nu föreliggande momentet, d. v. s. att siffran 4,500 ändras till 6,000. Jag ber jämväl att få fästa uppmärksamheten därpå, att sedan Första Kammaren numera fattat sitt beslut, kan det icke bli dessa 6,000 kronor såsom slutresultat, utau beslutet måste sammanjämkas.

Herr Nyström: Herr talman! Jag ber att få förena mig med herr Byström i hans yrkande.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det kungl. förslaget.

Herr Henricson: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets förslag, 2:o) på bifall till det af herr Byström framställda yrkandet och 3:o) på bifall till det af herr Lindblad framställda yrkandet. Herr talmannen ansåg den under 2:o) omförmälda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det under 3:o) upptagna yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående mom. 2 af allmänna villkor och bestämmelser för ifrågavarande lånerörelse antager det af herr Lindblad framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Angående
lån af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfva egna
hem.

(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 102 ja mot 92 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afseende på mom. 2 af allmänna villkor och bestämmelser för ifrågavarande lånerörelse, godkänner den lydelse, som föreslagits af herr Byström, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afseende på berörda moment godkänt den lydelse, som föreslagits af herr Lindblad.

Hufvudvoteringen utföll med 82 ja, men 110 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Lindblad under öfverläggningen framställda yrkandet.

Mom. 3—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 1:o och 2:o samt 4:o—7:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets under afd. A gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda beslut.

Afd. B.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning häruppå af utskottets under *afd. C.* gjorda hemställan begärdes ordet af

Herr Öberg, som yttrade: Herr talman! I afseende på den nu föredragna punkten skall jag bedja att få uttala den uppfattningen, att det enligt min mening varit synnerligen lyckligt, om utskottet i anledning af herr Waldenströms motion, i hvad den afser ändring af lagen om hemmanskyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni

1896, funnit förhållandena vara sådana, att det hade kunnat tillstyrka den lydelse af lagen, som föreslagits af egnahemskommittén. Jag känner åtskilliga fall, som gifva vid handen, att bestämmelserna i denna lag på många sätt motverkat och fortfarande motverka tillkomsten af egna hem. I denna lag säges nämligen, bland annat, att från ett hemman icke får afsöndras mer än $\frac{1}{5}$ af hemmanets hela ägoområde. Då vid tillkomsten af denna lag, d. v. s. före år 1896, från många hemman afsöndrats $\frac{1}{5}$ och däröfver, så har det i följd af denna bestämmelse blifvit omöjligt att från dessa hemman göra afsöndringar, ehuru egarne kanske velat göra dylika för att tillmötesgå önskingarna hos de mindre bemedlade, som vilja upptaga kampen för att bilda ett eget hem. Så snart egnahemskommitténs förslag härutinnan blef bekant, gladdo jag och många andra där uppe i min hembygd oss däröfver, ty därigenom sågo vi en viss lättnad skola beredas i de nu gällande bestämmelserna, hvarigenom många olägenheter i detta afseende, af hvilka vi haft erfarenhet, skulle undanröjas. Likaledes gladdo jag mig däröfver, att frågan upptogs genom herr Waldenströms motion. Nu synes det emellertid, som om utskottet, på grund af hvad vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anförts af chefen för jordbruksdepartementet, ansett sig icke böra hemställa om bifall till hvad egnahemskommittén härutinnan föreslagit, i följd däraf att det skulle behövas en vidlyftigare och mera omfattande utredning än hvad tillförene ävägabragts. Jag skall med afseende härå tillåta mig vördsamt hemställa till vederbörande, att denna utredning måtte så fort möjligt är vidtagas och bedrifvas i den utsträckning, att hvad i detta afseende ställes i utsikt måtte snarast möjligt blifva verklighet, på det att ofvannämnda olägenheter af de nuvarande bestämmelserna i nyss nämnda 1896 års lag, hvilka olägenheter enligt min och många andras mening äro hinderliga för tillkomsten af egna hem, måtte undanröjas. Före tillkomsten af denna lag hade med den frihet att göra afsöndringar, som då förefanns och tillkom egare af hemman, från många hemman afsöndrats mer än $\frac{1}{5}$ del, men från dessa afsöndringar är det efter denna lags tillkomst omöjligt göra upplåtelser, då det visat sig, att afsöndringen öfverstiger en femtedel af stamhemmanets hela ägovidd, hvarigenom afsöndringar från sådana äldre afsöndringar icke äro möjliga, ty man kan icke erhålla den i denna lag föreskrifna fastställelsen af Konungens befallningshafvande, som är absolut nödvändig för att sedan kunna erhålla lagfart.

Denna omständighet är efter min uppfattning och erfarenhet en stor olägenhet, ty den har motverkat tillkomsten af månget eget hem, som de mindre bemedlade sträfvat för att skaffa sig och de sina; ett sträfvande, som är utomordentligt lofvärdt och som på allt sätt bör understödjas och uppmuntras.

Jag har med detta endast velat framhålla denna efter min uppfattning utomordentliga nödvändighet, som åtminstone, hvad beträffar de bygder, som jag känner till och som jag har äran att

*Angående
län af stats-
medel för
beredande af
tillfälle för
arbetare att
på lands-
bygden för-
värfa egna
hem.*

(Forts.)

Angående representera, verkligen gjort sig gällande, på det att vi, så fort sig
 lån af stats- görligt må vara, må komma till det mål, som egnahems-kommittén
 medel för befördran af denna sak har ifrågasatt, nämligen ändring eller
 beredande af för upphäfvande af bestämmelserna i den förbemälda lagen om förbudet
 tillfälle för arbetare att för ägare af mark att afsöndra mer än en femtedel af hemmanets
 på lands- ägoområde och skyldigheten att hos Konungens befallningshafvande
 bygden för- söka fastställelse å de gjorda upplåtelse. Jag hoppas, att dessa
 värfva egna bestämmer snart måtte, såsom egnahems-kommittén föreslagit,
 hem. ändras eller från lagstiftningen utgå.

(Forts.)

Herr talman! I det läge frågan nu befinner sig har jag icke något yrkande att göra.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Kammaren har nu i hufvudsak antagit Kungl. Maj:ts förslag och därigenom visat, att kammaren vill göra hvad på kammaren kan ankomma för att underlätta för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. För att emellertid de förhoppningar, som man gärna vill ställa på de nu beviljade lånemedlen, skola kunna förverkligas, tror jag det är nödigt att häråt ägna oafslätlig uppmärksamhet. Det är nämligen af vikt att tillse, att sådana författningar och jordafsöndringsformer införas, som kunna underlätta förvärf af äganderätt till ifrågavarande lägenheter eller jordområden.

Det är ju helt naturligt, att man vinner ganska litet genom ett anslag eller ett lån från staten till personer för inköp af lägenheter, om man icke på samma gång sätter ägaren till marken i tillfälle att kunna på ett enkelt och billigt sätt afsöndra den jord, hvarom här är fråga och som skulle bilda ett hem.

I anslutning till det uttalande och det förslag, som egnahems-kommittén har framställt, hoppas jag, att herr statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet skall taga frågan om hand, helst herr statsrådet till statsrådsprotokollet uttalat den mening, att egnahems-kommitténs förslag i detta hänseende bör vinna beaktande, ehuru det borde underkastas en noggrannare pröfning, än tiden medgifvit. Jag vill alltså begagna tillfället uttala den förhoppning, att herr statsrådet skall finna, att det förslag, som egnahems-kommittén framlagt och som kommittén för sin del velat förorda, skall komma att framläggas för Riksdagen, och att man på det sättet möjligen skall kunna förverkliga hvad man i detta fall genom anslag från statens sida åsyftat. Jag tror nämligen, att anslagen icke skola medföra det resultat, som man önskar och hoppas, därest icke på samma gång förändringar i jordafsöndringsförordningen enligt omförmälda, af egnahems-kommittén upprättade förslag varder antaget.

Häruti instämde herrar *Ström* i Transtrand, *Anderson* i Hasselbol och *Emthén*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Afd. D.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

Herr vice talmannen Pehrson, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för nästa måndags plenum må först uppföras bevillningsutskottets betänkanden n:ris 31, 32, 33, 34 och 35, därefter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, därefter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 7, närmast därefter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 8 samt därefter statsutskottets utlåtanden n:ris 98, 99, 100, 101 och 102.

Hvad herr vice talmannen sålunda hemställt, blef af kammaren bifallet.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande n:o 106, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 9, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl.

Maj:t dels med begäran om framläggande af förslag till lag angående gemensamhetsskogar för kommuner, korporationer och enskilde, dels ock i fråga om viss ändring i förordningen angående skogsvårdsstyrelser den 24 juli 1903;

n:r 10, i anledning af väckt motion om ändringar i stadgan angående skjutsväsendet;

n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt; och

n:o 12, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 36, angående lydelsen af de särskilda anvisningarna för ledning vid inkomstskattetaxeringen under år 1905 m. m.; och

n:o 37, i anledning af dels återremiss af punkten 1:o) i be-

villningsutskottets betänkande n:o 18 i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o i samma betänkande; samt

lagutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande sjöfartslagstiftning.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>S. Nordström</i>	i Höglunda	under 6 dagar	fr. o. m. den 9 maj,	
>	<i>A. Sterner</i>		> 2	>	> 9 >
>	<i>A. T. Carlheim-Gyllensköld</i>		> 3	>	> 9 >
>	<i>Ö. Olsson</i>	i See	> 2	>	> 9 > och
>	<i>A. Ekman</i>		> 2	>	> 9 >

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,2 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.